

**ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ В. К. МАМУТОВА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ»
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ**

**ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ В. К. МАМУТОВА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ»
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

КУРЕПІНА ОЛЕНА ЮРІЇВНА

УДК 346.5

**ДИСЕРТАЦІЯ
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ЗАКУПІВЛІ ВУГІЛЛЯ
ДЛЯ СОЦІАЛЬНО ЗНАЧУЩИХ ОБ'ЄКТІВ**

12.00.04 – господарське право, господарсько-процесуальне право
(081 – Право)

Подається на здобуття наукового ступеня **кандидата юридичних наук**

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О.Ю. Курепіна

Науковий керівник – **Зельдіна Олена Романівна**,
доктор юридичних наук, професор

Київ – 2020

АНОТАЦІЯ

Курепіна О.Ю. Правове регулювання публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право, господарсько-процесуальне право (081 – Право). – Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова Національної академії наук України» НАН України, Київ, 2020.

У дисертації запропоновано нове вирішення наукового завдання щодо обґрунтування теоретичних положень щодо правового регулювання публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів та на цій основі підготовлено і обґрунтовано пропозиції з вдосконалення вітчизняного законодавства у цій сфері.

Основна частина дисертації містить вступ, три розділи, що охоплюють шість підрозділів, висновки. У Розділі 1 «Теоретичні основи публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів» проаналізовано наявні в науковій літературі, законодавстві України визначення понять «державні або публічні закупівлі», що дало змогу запропонувати авторське визначення поняття «публічні закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів» як господарсько-правовий механізм, за допомогою якого законодавець забезпечує баланс публічних та приватних інтересів, що дозволяє реалізувати стратегічне завдання щодо створення системи конкурентної, організованої і відкритої торгівлі вугіллям, вирішувати соціальні питання та ефективно використовувати бюджетні кошти при закупівлі вугілля відповідної якості та кількості для суспільних потреб. Досліджено доктринальні положення щодо юридичної природи публічної закупівлі та специфіку щодо закупівлі вугілля, що дозволило виокремити особливості публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, а саме: 1) Публічні закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів

повинні відповідати стратегії розвитку вугільної галузі та суміжних галузей. 2) Необхідно забезпечити баланс публічних та приватних інтересів у процесі закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. 3) Публічні закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів повинні забезпечити вирішення соціальних завдань, які стоять перед державою. 4) Договір закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів має включати обов'язкові умови, які дозволять врахувати специфіку цього договору та забезпечать його належне виконання.

Проведений аналіз діючого законодавства України щодо публічних закупівель дозволив запропонувати періодизацію розвитку законодавства щодо публічної закупівлі та виокремити чотири етапу з 1992 року по теперішній час. Представлена періодизація дозволила: виявити суттєві зміни законодавства щодо публічної закупівлі; виявити позитивні зміни та недоробки, недоліки законодавства; простежити причини, що перешкоджають практичній реалізації електронних закупівель; запропонувати напрями вдосконалення законодавства щодо публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. Зазначено, що законодавство України закріплює можливість ухвалення спеціальних законів, які повинні встановлювати особливості здійснення процедур закупівлі для окремих товарів, робіт і послуг. Запропоновано ухвалити спеціальний закон, яким закріпити особливості закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів.

У Розділі 2 «Організаційно-правове забезпечення публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів» досліджено нормативно-правові акти, які визначають істотні умови господарського договору та договору публічної закупівлі, що дозволило класифікувати за трьома групами істотні умови договору публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, а саме: умови, які визначені законом як істотні для господарського договору (предмет, ціна та строк дії договору); умови, щодо яких на вимогу однієї зі сторін повинна бути досягнута згода; умови, які є обов'язковими щодо договорів публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. Обґрунтовано, що умовами, які обов'язково повинні бути закріплено договором публічної

закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів є: функціональні характеристики предмета закупівлі, а саме: технічні, якісні та кількісні характеристики вугілля; порядок заміни предмета закупівлі у випадку його невідповідності функціональним характеристикам, які передбачено договором; взаємозв'язок бюджетного фінансування та розрахунки за вугілля; відповідальність за: невідповідність умовам договору функціональних характеристик предмета закупівлі, несвоєчасне або не постачання вугілля.

Обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення норм Закону України «Про публічні закупівлі» в ред. від 19.09.2019 р., які встановлюють випадки зміни істотних умов договору про закупівлю після його підписання та до виконання зобов'язань сторонами в повному обсязі, в частини: а) покращення якості предмета закупівлі за умови, що таке покращення не змінює функціональні характеристики предмета закупівлі; б) зміни ціни в договорі про закупівлю у зв'язку із зміною ставок податків і зборів та/або зміною умов щодо надання пільг з оподаткування. Обґрунтовано спеціальний порядок оскарження в процесі публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, яким передбачено: а) строк розгляду скарги Антимонопольним комітетом України до 5 робочих днів; б) строк подачі скарги щодо прийнятих рішень, дії чи бездіяльності замовника, які відбулися після оцінки пропозицій учасників, до 5 робочих днів з дня оприлюднення на веб-порталі Уповноваженого органу повідомлення про намір укласти договір, але до дня укладення договору про закупівлю; в) відповідальність суб'єкта оскарження за зловживання правом на оскарження. Удосконалено кваліфікаційні вимоги до учасників закупівлі, з уточненням того, що Замовник установлює один або декілька з таких кваліфікаційних критеріїв: наявність обладнання та матеріально-технічної бази; наявність документального підтвердження можливості здійснити постачання вугілля необхідних технічних, якісних та кількісних характеристик; наявність фінансової звітності, яка підтверджує фінансову спроможність або документальне підтвердження можливості залучення кредитних, інвестиційних

та інших коштів; наявність первинних документів, що підтверджують досвід виконання аналогічного договору.

У Розділі 3 «Вдосконалення законодавства щодо публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів» проаналізовано законодавство США, Канади, країн-членів ЄС, а також Директиви ЄС щодо закупівлі та на підставі цього досвіду запропоновано напрями вдосконалення законодавства України стосовно закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. Аргументовано, що процес закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів потребує підтримки з боку держави, тому пропонується запровадити досвід Канади стосовно підтримки учасників процесу закупівлі шляхом надання преференцій. Обґрунтовано доцільність впровадження досвіду США щодо закупівлі за спеціально сформованими каталогами, тобто інформація щодо різних марок вугілля, що дасть можливість скоротити строки закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. Запропоновано удосконалити норми законодавства України, що регулюють питання укладення та застосування рамкової угоди з урахуванням механізму, що закріплено Директивами ЄС, який не передбачає проведення додаткових конкурсів після укладання рамкової угоди. Обґрунтовано доцільність реальної, а не декларативної імплементації в законодавство України міжнародних стандартів щодо пріоритету сталих закупівель. Узагальнено досвід зарубіжних країн щодо сталих закупівель та зазначено про доцільність у законодавстві України про публічні закупівлі передбачити: а) пріоритет сталих публічних закупівель щодо закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів; б) визначення терміну «сталі публічні закупівлі»; в) екологічний та соціальний аспект сталих публічних закупівель; г) ефективний механізм запровадження сталих публічних закупівель з урахуванням особливостей національного законодавства та практики реалізації публічних закупівель.

Практичне значення отриманих результатів полягає зокрема, у правотворчості: вдосконалення положень нормативно-правових актів щодо публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, використання

теоретичних положень і висновків дисертаційної роботи в процесі законотворчої діяльності; у правозастосуванні: поліпшення практичної діяльності суб'єктів господарювання у процесі публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, науково-дослідницька робота.

Пропозиції, сформульовані у дисертації щодо удосконалення чинного законодавства України стосовно правового регулювання публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, прийнято до використання у правотворчій діяльності Народного депутата України Неклюдова В.М. (довідка № 35/2-100220 від 10.02.2020 р.).

Окремі положення дисертаційної роботи щодо вдосконалення процесу публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів використовуються у роботі відділу освіти, молоді та спорту Бобринецької районної державної адміністрації Кіровоградської області (довідка № 01-19/65 від 15.11.2019 р.).

Окремі положення дисертаційної роботи, які стосуються питань захисту прав та законних інтересів суб'єктів публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів використовуються у роботі Господарського суду Донецької області (довідка б/н від 15.11.2019 р.).

Положення дисертаційного дослідження щодо публічної закупівлі вугілля використовуються у господарської діяльності ТОВ «Вугільна компанія Центр» (довідка № 17 від 17.11.2019 р.).

Ключові слова: публічна закупівля вугілля для соціально значущих об'єктів, істотні умови договору, кваліфікаційні критерії, вдосконалення законодавства, сталі закупівлі.

НАУКОВІ ПРАЦІ, В ЯКИХ ОПУБЛІКОВАНІ ОСНОВНІ НАУКОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Курепіна О.Ю. Поняття та особливості правового регулювання публічних закупівель вугілля. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4. С. 82-87.

2. Курепіна О.Ю. Оскарження публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 9. С. 49-54.

3. Курепина Е.Ю. Понятие договора о публичной закупке угля для социально значимых объектов. *Leges et viata*. 2019. № 8/2(332). С. 50-53.

4. Зельдіна О.Р., Курепіна О.Ю. Розвиток законодавства України щодо публічних закупівель. *Економіка та право*. 2019. № 2(53). С. 70-77 (*Особистий внесок: періодизація законодавства щодо публічних закупівель*).

5. Курепіна О.Ю. Врахування зарубіжного досвіду при вдосконаленні законодавства України щодо закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. *Юридична Україна*. 2019. № 8. С. 11-16.

НАУКОВІ ПРАЦІ, ЯКІ ЗАСВІДЧУЮТЬ АПРОБАЦІЮ МАТЕРІАЛІВ ДИСЕРТАЦІЇ:

6. Курепіна О.Ю. Особливості публічної закупівлі вугілля. *Правові реформи в Україні: реалії сьогодення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 19-20 квітня 2019 року). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2019. Ч. 1. С. 67-70 (Форма участі – заочна).

7. Курепіна О.Ю. Тенденції законодавства України щодо публічних закупівель вугілля. *Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 14-15 червня 2019 року). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2019. С. 80-82 (Форма участі – заочна).

8. Курепіна О.Ю. Публічна закупівля вугілля для соціально значущих об'єктів: деякі проблеми та шляхи вирішення. *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи*: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Вінниця, 11–12 жовтня 2019 р.). Вінниця: Донецький національний університет ім. Василя Стуса, 2019. С. 119-121 (Форма участі – очна).

ANNOTATION

Kurepina O.Yu. Legal regulation of public procurement of coal for socially significant facilities. – *Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.*

Thesis for a Candidate Degree in Law, specialty 12.00.04 – economic law, economic procedural law. – State organization «V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine» of the NAS of Ukraine, Kyiv, 2020.

The dissertation proposes a new solution to the scientific problem of substantiation of theoretical provisions on the legal regulation of public procurement of coal for socially significant facilities, and on this basis proposals for improvement of national legislation in this field are prepared and substantiated.

The main part of the dissertation contains an introduction, three sections covering six subsections, conclusions. Chapter 1 «Theoretical Grounds of Public Procurement of Coal for Socially Significant Facilities» analyzes the definitions of «state or public procurement» in the scientific literature and the legislation of Ukraine, which made it possible to propose the author's definition of the term “public procurement of coal for socially significant facilities” as a business and legal mechanism by means of which the legislator ensures a balance of public and private interests, which allows to implement the strategic task of creating a competitive system, organized and open coal trading, addressing social issues and making efficient use of budget funds when procuring coal of appropriate quality and quantity for public use. The doctrinal provisions on the legal nature of public procurement and the specifics of coal procurement were investigated, which made it possible to distinguish the peculiarities of public procurement of coal for socially significant facilities, namely: 1) Public procurement of coal for socially significant facilities should be consistent with the development strategy of the coal industry and related industries. 2) Public procurement of coal for socially significant facilities should ensure a balance between public and private interests. 3) Public procurement of coal for socially significant facilities should ensure the solution of social problems that are

faced by the state. 4) The contract for the procurement of coal for socially significant facilities should include mandatory conditions that will allow to take into account the specifics of this contract and to ensure its proper implementation. The analysis of the current legislation of Ukraine on public procurement allowed to propose a periodization of the development of the legislation on public procurement and to distinguish four stages from 1992 to the present day. The presented periodization allowed to: reveal significant changes in the legislation on public procurement; reveal positive changes and shortcomings, disadvantages in the legislation; to trace the reasons that hinder the practical implementation of e-procurement; to propose ways to improve the public procurement of coal for socially significant facilities. It is stated that the legislation of Ukraine stipulates the possibility of adopting special laws, which should establish the peculiarities of the procurement procedures for individual goods, works and services. It is proposed to adopt a special law to fix the peculiarities of the procurement of coal for socially significant facilities.

Chapter 2 «Organizational and Legal Support of Public Procurement of Coal for Socially Significant Facilities» explores the legal acts that define the essential terms of the economic contract and the public procurement contract, which allowed to classify the essential terms of the public procurement of coal for socially significant facilities into three groups, namely: conditions that are defined by law as essential to the business contract (subject, price and term of the contract); conditions on which, at the request of either party, agreement must be reached; conditions that are binding on public procurement of coal for socially significant facilities. It is substantiated that the conditions that must necessarily be enshrined in the contract of public procurement of coal for socially significant facilities are: functional characteristics of the subject of the procurement, namely: technical, qualitative and quantitative characteristics of coal; the procedure for replacement of the procurement subject in case of its non-compliance with the functional characteristics stipulated by the contract; the interconnection of budget financing and coal payments; responsibility for: non-compliance with the contract conditions of the functional characteristics of the procurement subject, late supply or non-supply of coal. The

proposals for improvement of the statutory regulations of the Law of Ukraine «On Public Procurement» in the rev. dated September 19, 2019 establishing the cases of change of the essential terms of the procurement contract after its signing and before the fulfillment of the obligations by the parties in full, such as: a) improvement of the quality of the procurement subject, provided that such improvement does not alter the functional characteristics of the procurement subject; b) changes in the price of the procurement contract due to changes in tax and fees rates and/or changes in the conditions for granting tax benefits are substantiated. The special procedure for appealing in the process of public procurement of coal for socially significant facilities that provides: a) term of consideration of the complaint by the Anti-monopoly Committee of Ukraine up to 5 working days; b) the deadline for lodging a complaint regarding the decisions, actions or omissions of the customer, which occurred after the evaluation of the offers of the participants, within 5 working days from the date of announcement on the web-site of the Authorized Body of the intention to conclude the contract, but before the date of conclusion of the procurement contract; c) the responsibility of the complainant for abuse of the right of appeal is substantiated. The qualification requirements for the tenderers are improved, specifying that the Customer establishes one or more of the following qualification criteria: availability of equipment and material and technical base; availability of documentary evidence of the possibility to supply coal with the necessary technical, qualitative and quantitative characteristics; availability of financial statements that confirm the financial capacity or documentary evidence of the possibility of attracting credit, investment and other funds; availability of primary documents confirming the experience of fulfilling a similar contract.

Chapter 3 «Improvement of Legislation of Public Procurement of Coal for Socially Significant Facilities» analyzes the legislation of the US, Canada, EU member states, and the EU Procurement Directive and, based on this experience, proposes ways of improvement of the legislation of Ukraine on procurement of coal for socially significant facilities. It is argued that the process of procuring coal for socially significant facilities needs state support, and therefore it is proposed to

introduce Canada's experience in supporting participants in the procurement process by providing preferences. The expediency of introducing US experience in procuring under existing specially designed catalogs, i. e. information on different brands of coal that will reduce the timing of the procurement of coal for socially significant facilities, is substantiated. It is proposed to improve the legislation of Ukraine, which regulates the issues of conclusion and implementation of the framework agreement, taking into account the mechanism enshrined in the EU Directives, which does not provide for additional competitions after the conclusion of the framework agreement. The expediency of real rather than declarative implementation in the legislation of Ukraine of international standards on the priority of permanent procurement is substantiated. The experience of foreign countries and Ukraine on the implementation of permanent procurement is summarized, and the expediency of providing for the following points in the legislation of Ukraine on public procurement is stated: a) the priority of permanent public procurement regarding the procurement of coal for socially significant facilities; b) the definition of the term «public procurement»; c) environmental and social aspects of permanent public procurement; d) an effective mechanism for the introduction of permanent public procurement, taking into account the peculiarities of national legislation and public procurement practices.

The practical significance of the obtained results is, in particular, in lawmaking: improvement of the provisions of regulations for public procurement of coal for socially significant facilities, use of theoretical provisions and conclusions of the dissertation in the process of lawmaking; in law enforcement: improvement of the practical activity of business entities in the process of public procurement of coal for socially significant facilities, scientific research.

The proposals formulated in the dissertation on the improvement of the current legislation of Ukraine regarding the legal regulation of the public procurement of coal for socially significant facilities are accepted for use in the lawmaking activity of the People's Deputy of Ukraine Neklyudov V.M. (certificate №.35/2-100220 dated February 10, 2020).

Some provisions of the dissertation on improving the process of public procurement of coal for socially significant facilities are used in the work of the department of education, youth and sports of Bobrynets District State Administration of Kirovograd region (certificate №. 01-19/65 dated November 15, 2019).

Some provisions of the dissertation on protection of rights and legitimate interests of subjects of public procurement of coal for socially significant facilities are used in the work of the Business Court of Donetsk region (certificate w/n dated November 15, 2019).

Key words: public procurement of coal for socially significant facilities, essential terms of the contract, qualification criteria, improvement of legislation, permanent procurement.

SCIENTIFIC PAPERS TO PUBLISH MAJOR SCIENTIFIC RESULTS OF THIS THESIS PAPER:

1. Kurepina O.Yu. (2019), *Ponyattya ta osobly`vosti pravovogo reguluvannya publichny`x zakupivel` vugillya* [Concepts and features of legal regulation of public procurement of coal], *Entrepreneurship, Economy and Law*, vol. 4, pp. 82-87.

2. Kurepina O.Yu. (2019), *Oskarzhennya publichnoyi zakupivli vugillya dlya social`no znachushhy`x ob'yektiv* [Appeal against the public procurement of coal for socially significant assets], *Entrepreneurship, Economy and Law*, vol. 9, pp. 49-54.

3. Kurepina E.Ju. (2019), *Ponjatie dogovora o publichnoj zakupke uglja dlja social'no znachimyh ob`ektov* [The concept of an agreement on public procurement of coal for socially significant objects], *Legea și viața*, vol. 8/2, pp. 50-53.

4. Zel`dina O.R., Kurepina O.Yu. (2019), *Rozvy`tok zakonodavstva Ukrayiny` shhodo publichny`x zakupivel`* [Development of Ukrainian legislation on public procurement], *Economy and Law*, vol. 2, pp. 70-77.

5. Kurepina O.Yu. (2019), *Vraxuvannya zarubizhnogo dosvidu pry` vdoskonalenni zakonodavstva Ukrayiny` shhodo zakupivli vugillya dlya social`no znachushhy`x ob'yektiv* [Consideration for foreign experience in improving

Ukrainian legislation on the purchase of coal for socially significant objects], *Legal Ukraine*, vol. 8, pp. 11-16.

**SCIENTIFIC PAPERS PROVING THIS THESIS PAPER MATERIALS
VALIDATION:**

6. Kurepina O.Yu. (2019), *Osobly`vosti publichnoyi zakupivli vugillya* [Features of public procurement of coal], *Materialy nauchno-prakt. konf.* [Proceedings of Scientific practical Conference] *Pravovi reformy` v Ukrayini: realiyi s`ogodennya* [Legal reforms in Ukraine: the realities of today], Kharkiv, Ukraine, April 19-20, 2019, pp. 67-70.

7. Kurepina O.Yu. (2019), *Tendenciyi zakonodavstva Ukrayiny` shhodo publichny`x zakupivel` vugillya zakupivel` vugillya* [Trends in Ukrainian legislation on public procurement of coal], *Materialy mizhnar nauk.-prakt. konf.* [Proceedings of International Scientific practical Conference] *Suchasny`j stan i perspekty`vy` rozvy`tku derzhavy` i prava* [The current state and prospects of development of the state and law], Lviv, Ukraine, June 14-15, 2019, pp. 80-82.

8. Kurepina O.Yu. (2019), *Publichna zakupivlya vugillya dlya social`no znachushhy`x ob'yektiv: deyaki problemy` ta shlyaxy` vy`rishennya* [Public Procurement of Coal for Socially Important Objects: Some Issues and Solutions], *Materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf.* [Proceedings of All-Ukrainian Scientific practical Conference] *Pravove zabezpechennya social`no-ekonomichnogo rozvy`tku: stan ta perspekty`vy* [Legal support for socio-economic development: status and prospects], Vinnitsa, Ukraine, October 11-12, 2019, pp. 119-121.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	15
ВСТУП	16
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів	25
1.1 Поняття та особливості публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів	25
1.2. Генеза законодавства України щодо публічних закупівель	42
Висновки до розділу 1.....	75
РОЗДІЛ 2. Організаційно-правове забезпечення публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів	78
2.1. Організаційно-правовий аналіз договору публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів	78
2.2. Особливості процедури оскарження в процесі публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів	105
Висновки до розділу 2.....	130
РОЗДІЛ 3. Вдосконалення законодавства щодо публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів	133
3.1. Зарубіжний досвід як підстава для вдосконалення законодавства України щодо публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів	133
3.2. Узагальнення досвіду щодо впровадження сталих закупівель як підстава вдосконалення законодавства України	147
Висновки до розділу 3.....	162
ВИСНОВКИ	165
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	170
ДОДАТКИ	188

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ГК України – Господарський кодекс України;

ЦК України – Цивільний кодекс України;

ГПК України – Господарський процесуальний кодекс України;

Закон про публічні закупівлі – Закон України «Про публічні закупівлі»;

Закон про публічні закупівлі в ред. від 19.09.2019 р. – нова редакція Закону України «Про публічні закупівлі», яка набуває чинності з 19.04.2020 р.;

Угода про асоціацію – Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом;

ЄС – Європейський Союз;

ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини;

США – Сполучені Штати Америки;

Німеччина або ФРН – Федеративна Республіка Німеччини;

Великобританія – Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії;

Польща – Республіка Польща.

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Питання, пов'язані зі здійсненням публічної закупівлі вугілля набули особливої значущості у зв'язку з загостренням проблем соціально-економічного, воєнно-політичного характеру в областях України, де сконцентровано вугледобувні підприємства. Дефіцит вугілля необхідної якості, а також завищені ціни на цей стратегічно важливий продукт забезпечення життєдіяльності особливо негативно відбилися на соціально значущих об'єктах (зкладах: освіти, охорони здоров'я, дошкільного виховання, соціального забезпечення).

Національне законодавство щодо публічної закупівлі, з моменту проголошення незалежності України та до теперішнього часу, є одним з таких, що постійно змінюється. Доцільність удосконалення правового регулювання публічної закупівлі обумовлена прогалинами у законодавстві, а також проблемами, які виявляються на практиці та є перешкодою на шляху забезпечення прозорості процедури публічних закупівель.

Український законодавець, на сучасному етапі, виділяє сфери здійснення публічних закупівель, для яких встановлює особливий порядок, зокрема: охорона здоров'я та національна безпека й оборона. Це обумовлено стратегічним значенням цих сфер діяльності, воєнно-політичною ситуацією в країні, завищенням контрактних цін, затримками в поставках продукції. Всі зазначені складові відносяться також до закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів.

Закон України «Про публічні закупівлі» (далі – Закон про публічні закупівлі), а також нова редакція цього Закону, яка набула чинності 19.04.2020 р. (далі – Закон про публічні закупівлі в ред. від 19.09.2019 р.) не вирішують питання щодо особливого підходу до закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. Зазначене негативно позначається на процесі

функціонування соціально значущих об'єктів, особливо в осінньо-зимовий період.

Не вирішено законодавцем питання запровадження сталих публічних закупівель у цілому та стосовно закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, що зумовлено необхідністю адаптації національного законодавства до законодавства ЄС, а також підвищенням якості публічних закупівель.

Окремі питання, які пов'язані з правовим регулюванням публічних закупівель, досліджувалися такими вченими як: Я. В. Петруненко, А.О. Олефір, В.К. Малолітнева, А.О. Сошников, Г.С. Севостьянова, О.О. Критенко та інші. Проте особливості правового регулювання публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів залишилися поза увагою науковців.

Вказане підтверджує актуальність та доцільність проведення комплексного дослідження з метою формування цілісного наукового підходу до публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, що і обумовило вибір теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до планів науково-дослідних робіт Інституту економіко-правових досліджень НАН України (з 22.05.2020 року – Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України» НАН України) в межах тем: «Модернізація господарського законодавства як передумова сталого розвитку України» (ДР № 0117U002308), «Правова модель сталого розвитку України» (ДР № 0119U101590), в якій дисертантка брала участь як співвиконавець і досліджувала правове регулювання публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, що дозволило обґрунтувати теоретичні положення та розробити пропозиції щодо удосконалення законодавства.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування нових положень щодо правового регулювання публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів та розроблення відповідних пропозицій щодо удосконалення законодавства України.

Мета дослідження обумовила формулювання і вирішення наступних завдань:

проаналізувати теоретико-правові напрацювання та визначення поняття і особливостей публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів;

дослідити генезу законодавства, яке регулює публічні закупівлі, та обґрунтувати етапи його розвитку;

проаналізувати нормативно-правові акти та обґрунтувати поняття договору публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів і класифікацію істотних умов цього договору;

дослідити порядок оскарження у процесі закупівлі та сформулювати пропозиції щодо спеціального порядку оскарження прі закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів;

проаналізувати зарубіжне законодавство щодо публічних закупівель та виявити правові конструкції, які доцільно врахувати у законодавстві України;

узагальнити досвід впровадження принципів сталого розвитку в процес публічних закупівель та виокремити положення, які мають бути імплементовано щодо публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини щодо публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів.

Предметом дослідження є правове регулювання публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів.

Методи дослідження. У процесі дослідження правового регулювання публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів були використані такі методи наукового пізнання: діалектичний, історичний, логіко-юридичний, формально-логічний, системно-структурний, порівняльно-правовий.

Діалектичний метод використано при дослідженні поняття публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів (підрозділ 1.1). Історичний метод застосовувався для періодизації законодавства, яке регулює публічні

закупівлі (підрозділ 1.2). За допомогою логіко-юридичного методу проаналізовано нормативно-правові акти щодо публічної закупівлі, що дозволило виявити та класифікувати істотні умови договору публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів (підрозділ 2.1). Системно-структурний метод застосовано при дослідженні порядку оскарження у процесі закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів (підрозділ 2.2). За допомогою порівняльно-правового методу здійснено аналіз зарубіжного законодавства щодо публічної закупівлі та виявлено норми права, які доцільно врахувати у законодавстві України (підрозділ 3.1). Формально-логічний метод дозволив узагальнити практику впровадження принципів сталого розвитку в процес публічних закупівель та виявити положення, які мають бути імплементовано щодо публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів (підрозділ 3.2).

Науково-теоретичну основу дисертації, крім вищезазначених, склали також праці таких вчених, як: К.І. Апанасенко, А.Г. Бобкова, Р.А. Джабраїлов, О.Р. Зельдіна, В.К. Мамутов, О.П. Подцерковний, В.В. Поєдинок, В.А. Устименко та ін.

Емпірична база дослідження представлена нормативно-правовими актами Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та інших органів державної виконавчої влади, проектами законів, нормативними актами зарубіжних країн, директивами та регламентами ЄС, матеріалами судової практики, а також української універсальної біржі Prozzoro.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що на основі комплексного дослідження публічної закупівлі підготовлено нові теоретико-практичні положення та рекомендації щодо вдосконалення національного законодавства у частині правового регулювання публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів.

Вперше:

запропоновано та обґрунтовано визначення терміну публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, як господарсько-правовий механізм,

за допомогою якого законодавець забезпечує баланс публічних і приватних інтересів, що дозволяє реалізувати стратегічне завдання щодо створення системи конкурентної, організованої та відкритої торгівлі вугіллям, вирішувати соціальні питання та ефективно використовувати бюджетні кошти при закупівлі вугілля відповідної якості та кількості для суспільних потреб;

виокремлено та аргументовано особливості закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, а саме: 1) такі закупівлі повинні відповідати стратегії розвитку вугільної галузі та суміжних галузей, що дозволить точніше визначити потребу у вугіллі тієї чи іншої марки для різних галузей економіки; 2) такі закупівлі повинні забезпечити баланс публічних та приватних інтересів шляхом узгодження інтересів держави, суспільства, суб'єктів господарювання і громадян; 3) такі закупівлі повинні забезпечити вирішення соціальних завдань, які стоять перед державою; 4) договір закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів має включати обов'язкові умови, які дозволять врахувати специфіку цього договору та забезпечити його належне виконання;

класифіковано істотні умови договору публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів шляхом виокремлення трьох груп: умови, які визначені законом як істотні для господарського договору (предмет, ціна та строк дії договору); умови, щодо яких на вимогу однієї зі сторін повинна бути досягнута згода; умови, які є обов'язковими щодо договорів публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів.

Удосконалено:

умови, які обов'язково повинно бути закріплено договором публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, а саме: функціональні характеристики предмета закупівлі (технічні, якісні та кількісні характеристики вугілля); порядок заміни предмета закупівлі у випадку його невідповідності функціональним характеристикам, які передбачено договором; взаємозв'язок бюджетного фінансування та розрахунки за вугілля; відповідальність за: невідповідність умовам договору функціональних характеристик предмета закупівлі, несвоєчасне або не постачання вугілля;

кваліфікаційні вимоги до учасників закупівлі з уточненням того, що замовник установлює один або декілька з таких кваліфікаційних критеріїв: наявність обладнання та матеріально-технічної бази; наявність документального підтвердження можливості здійснити постачання вугілля необхідних технічних, якісних та кількісних характеристик; наявність фінансової звітності, яка підтверджує фінансову спроможність або документальне підтвердження можливості залучення кредитних, інвестиційних та інших коштів; наявність первинних документів, що підтверджують досвід виконання аналогічного договору;

положення, які мають бути імплементовано в межах впровадження принципів сталого розвитку в процес публічних закупівель шляхом закріплення в законодавстві України: а) пріоритету сталих публічних закупівель стосовно закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів; б) визначення терміну «сталі публічні закупівлі»; в) екологічного та соціального аспектів сталих публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів; г) ефективного механізму запровадження сталих публічних закупівель з урахуванням особливостей національного законодавства та практики реалізації публічних закупівель;

положення, які встановлюють випадки зміни істотних умов договору про закупівлю після його підписання та до виконання зобов'язань сторонами в повному обсязі, в частини: а) покращення якості предмета закупівлі за умови, що таке покращення не змінює функціональні характеристики предмета закупівлі, які встановлено тендерною документацією, не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі, та підтверджено відповідними нормативно-правовими актами (пп. 3 п. 5 ст. 41 Закону про публічні закупівлі в ред. від 19.09.2019 р.); б) зміни ціни в договорі про закупівлю у зв'язку зі зміною ставок податків і зборів та/або зміною умов щодо надання пільг з оподаткування пропорційно до змін таких ставок та/або пільг з оподаткування, проте перехід платника зі спрощеної системи оподаткування на загальну не

спричиняє зміну розмірів ставок податків (пп. 6 п. 5 ст. 41 Закону про публічні закупівлі в ред. від 19.09.2019 р.).

Дістали подальшого розвитку положення щодо:

спеціального порядку оскарження процесу закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, в частини встановлення: а) строку розгляду скарги Антимонопольним комітетом України до 5 робочих днів; б) строку подачі скарги щодо прийнятих рішень, дії чи бездіяльності замовника, які відбулися після оцінки пропозицій учасників, до 5 робочих днів з дня оприлюднення на веб-порталі Уповноваженого органу повідомлення про намір укласти договір, але до дня укладення договору про закупівлю; в) відповідальності суб'єкта оскарження за зловживання правом на оскарження;

визначення договору публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, з урахуванням того, що це господарський договір, що укладається між замовником і переможцем процедури закупівлі, в якому крім істотних умов для господарського договору та умов, щодо яких на вимогу однієї зі сторін має бути досягнута згода, повинні бути закріплені умови, які є обов'язковими саме для цього договору, зокрема: функціональні характеристики предмета закупівлі; порядок заміни предмета закупівлі у випадку його невідповідності функціональним характеристикам, які передбачено договором; взаємозв'язок бюджетного фінансування та розрахунки за вугілля; відповідальність за: невідповідність умовам договору функціональних характеристик предмета закупівлі, несвоєчасне або не постачання вугілля;

врахування у процесі закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, зарубіжного досвіду, зокрема: а) Канади щодо підтримки учасників процесу закупівлі шляхом надання преференцій; б) США щодо закупівлі за спеціально сформованими каталогами, тобто інформація щодо різних марок вугілля зводиться в спеціальні каталоги, що розсилаються органам, які мають повноваження на закупівлю вугілля для соціально значущих об'єктів, вони знаходять в отриманому каталозі потрібну продукцію і закупають її за вказаними умовами, без будь-яких додаткових процедур; в) ЄС щодо механізму

укладення та застосування рамкової угоди, який закріплено Директивами ЄС та не передбачає проведення додаткових конкурсів після укладання рамкової угоди.

Практичне значення одержаних результатів полягає у правотворчості: вдосконаленні положень нормативно-правових актів щодо публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, використанні теоретичних положень і висновків дисертаційної роботи у процесі законотворчої діяльності; у правозастосуванні: поліпшенні практичної діяльності суб'єктів господарювання у процесі публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів; у науково-дослідницькій роботі.

Пропозиції, сформульовані у дисертації щодо удосконалення чинного законодавства України стосовно правового регулювання публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, прийнято до використання у правотворчій діяльності Народного депутата України Неклюдова В.М. (довідка № 35/2-100220 від 10.02.2020 р.).

Окремі положення дисертаційної роботи щодо вдосконалення процесу публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів використовуються у роботі відділу освіти, молоді та спорту Бобринецької районної державної адміністрації Кіровоградської області (довідка № 01-19/65 від 15.11.2019 р.).

Окремі положення дисертаційної роботи, які стосуються питань захисту прав та законних інтересів суб'єктів публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів використовуються у роботі Господарського суду Донецької області (довідка б/н від 15.11.2019 р.).

Положення дисертаційного дослідження щодо публічної закупівлі вугілля використовуються у господарській діяльності ТОВ «Вугільна компанія Центр» (довідка № 17 від 17.11.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Наукові результати дисертаційної роботи одержано автором особисто на основі аналізу вітчизняних та зарубіжних наукових і нормативно-правових джерел, судової практики, матеріалів української універсальної біржі Prozzoro. Внесок дисертантки у праці,

опубліковані у співавторстві, відзначено у списку публікацій за темою дисертації.

Апробація матеріалів дисертації. Основні результати дисертаційної роботи оприлюднено на: Міжнародній науково-практичній конференції «Правові реформи в Україні: реалії сьогодення» (Харків, 2019); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права» (Львів, 2019); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи» (Вінниця, 2019).

Публікації. Основні результати дослідження викладено у 8 наукових працях, з яких 4 статті опубліковано у вітчизняних наукових фахових виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття – у науковому періодичному виданні іншої держави, 2 публікації – за матеріалами міжнародних науково-практичних конференцій, 1 публікація – за матеріалами всеукраїнської науково-практичної конференції.

Структура та обсяг дисертації обумовлені метою і завданнями дослідження. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, що включають шість підрозділів, висновків, додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи складає 199 сторінок, з них основного тексту – 148 сторінок. Робота містить 1 таблицю, список використаних джерел із 178 найменувань та 7 додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОЇ ЗАКУПІВЛІ ВУГІЛЛЯ ДЛЯ СОЦІАЛЬНО ЗНАЧУЩИХ ОБ'ЄКТІВ

1.1. Поняття та особливості публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів

Одним з ключових енергоносіїв для України є вугілля. Разом з цим доцільно зазначати, що вугільна промисловість є стратегічною галуззю, яка має істотне значення для розвитку деяких напрямків промисловості, а саме: коксохімія, металургія, виробництво електроенергії. Водночас вугільна промисловість є однією з найпроблемніших галузей промисловості, що пов'язано з внутрішніми та зовнішніми умовами функціонування вугільної галузі в Україні. Внутрішні умови функціонування вугільної галузі в Україні обумовлені наступним: незавершеністю процесу реформування вугільної галузі; труднощами збуту видобутого вугілля при наявності його дефіциту на українських ТЕС; завищеними цінами на вугілля, які не є обґрунтованими. Зовнішні умови функціонування вугільної галузі в Україні обумовлені наступним: військовий конфлікт в областях України, де сконцентровано вугледобувні підприємства; порушення зв'язків з контрагентами; відсутність сприятливого інвестиційного клімату для забезпечення прибутковості господарювання підприємств вугільної галузі; недостатність державної підтримки вугільної галузі.

Все вищезазначене загострюється в процесі закупки вугілля для соціально значущих об'єктів, які фінансуються з державного або місцевого бюджетів (далі – соціально значущі об'єкти). Л.Й. Ситар та Р.М. Скриньковський зазначають, що фінансування об'єктів соціальної сфери є доволі складним і болючим питанням, тому об'єкти соціальної інфраструктури потребують фінансової підтримки держави та місцевої влади [1].

Щоб визначити, що відноситься до соціально значущих об'єктів доцільно звернутися до наукової літератури та законодавства. Відповідно до великого економічного словника соціальна сфера – це сукупність галузей, організацій підприємств, які безпосередньо пов'язані та визначають спосіб та рівень життя людей, їх добробут, споживання [2, с. 675]. «Соціальна інфраструктура – комплекс галузей, які безпосередньо пов'язані зі створенням загальних умов для відтворення робочої сили і забезпечення нормальної життєдіяльності людей. Ця сфера охоплює освіту, охорону здоров'я, житлово-комунальне господарство, пасажирський транспорт і зв'язок, культуру, побутове» обслуговування» [3]. «Соціальна сфера – це сфера життєдіяльності людського суспільства, де реалізуються інтереси класів, соціальних груп, етнонаціональних спільнот, що охоплює широку палітру соціального простору – від умов праці, побуту, здоров'я до соціально-класових, етнонаціональних, сімейно-шлюбних відносин» [4, с. 344]. Згідно ст. 2 Закону України «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності» [5] до об'єктів соціальної інфраструктури відносяться: навчальні заклади, заклади культури (крім кінотеатрів), фізичної культури та спорту, охорони здоров'я (крім санаторіїв, профілакторіїв, будинків відпочинку та аптек), соціального забезпечення, дитячі оздоровчі табори.

Отже, до соціально значущих об'єктів є сенс віднести заклади: освіти, охорони здоров'я, дошкільного виховання, соціального забезпечення.

Так, на думку Олефіра А.О. на сучасному етапі в Україні виділяють дві найбільш проблемні сфери здійснення державних закупівель: охорону здоров'я, національну безпеку й оборону, дисфункції в яких є в цілому однотипними. Це завищення контрактних цін, затримки в поставках продукції, що стали відомими з часу початку воєнних дій на Донбасі, коли МОУ України здійснювало закупівлі бронезилетів за незрозумілою ціновою політикою, в одного учасника, аргументуючи це «складною ситуацією» в країні [6, с. 126]. Проте аналіз внутрішніх та зовнішніх умов функціонування вугільної галузі в Україні демонструє схожість ситуації, а саме: завищення контрактних цін, затримки в поставках продукції, військовий конфлікт, важливість галузі для

функціонування держави та таке інше. Тому є сенс стверджувати про ще одну проблемну сферу публічних закупівель в Україні.

Специфіка функціонування вугільної промисловості в Україні, стратегічна важливість вугілля для забезпечення життєдіяльності соціально значущих об'єктів обумовлює доцільність закріплення законодавцем спеціального механізму регулювання публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів. «Регулювання вугільної промисловості необхідно здійснювати виходячи з довгострокової (стратегічної) і поточної (тактичної) економічної політики для забезпечення енергетичної безпеки країни, узгодження інтересів держави, суб'єктів господарювання в галузі і споживачів вугільної продукції» [7, с. 140].

Деяким аспектам у сфері державних закупівель приділяють увагу такі науковці, як: Я. В. Петруненко [8, с. 111-112], А.О. Олефір [9, с. 203], А.О. Сошников [10], Я.В. Горбатюк [11], Ю.О. Голуб [12, с. 55], Д.Є. Мартинович [13], Г.С. Севостьянова [14], О.О. Критенко [15], О. С. Мельников [16], В.П. Мінняйло [17], Ю.В. Фалко [18], Н.Б. Ткаченко [19] та інші. Проте в наукових публікаціях не досліджено всього комплексу проблем цієї сфери, у тому числі не розкрито питання щодо публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів. Отже, правові питання, які виникають в процесі публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів потребують ретельного дослідження, що дозволить запропонувати нові теоретико-правові підходи та напрями вдосконалення законодавства у цій сфері.

Спочатку доцільно дати визначення терміну: «публічна закупівля вугілля для соціально значущих об'єктів», який, на сьогодні, не визначено законодавцем та науковцями. Для цього, в першу чергу, необхідно проаналізувати, що законодавець та науковці розуміють під «державними та публічними закупівлями». Термін «публічні закупівлі» в українському законодавстві пов'язано з прийняттям, в грудні 2015 року, Закону України «Про публічні закупівлі». Відповідно до вищезазначеного Закону публічна закупівля

– це придбання замовником товарів, робіт і послуг у порядку, встановленому цим Законом [20]. До цього законодавець використовував термін «державні закупівлі». Згідно Закону України «Про здійснення державних закупівель» [21], який регулював питання державних закупівель до прийняття, наразі діючого Закону «Про публічні закупівлі», «державні закупівлі» – це придбання замовником товарів, робіт і послуг за державні кошти в порядку, встановленому законом.

Терміни «публічні закупівлі» та «державні закупівлі» є взаємопов'язаними та використовуються як в юридичній, так й в економічній науці. «В Україні ці два терміни зазвичай використають як синоніми» [22, с. 129]. На сьогодні ця проблемаці приділяється увага у численних наукових дослідженнях та зустрічаються різні підходи до визначення публічних і державних закупівель. Проте, дотепер не існує загальновизнаного єдиного підходу до визначення термінів «публічні закупівлі» або «державні закупівлі». Так, Голуб Ю.О. зазначає, що поняття «державні закупівлі» є результатом поєднання двох понять, де друге вказує безпосередньо на процес – закупівля, а перше – на суб'єкт його здійснення – державою [12, с. 55]. «Закупівля – це сукупність практичних методів та прийомів, що допомагають максимально забезпечити інтереси замовника при проведенні закупівельної кампанії з допомогою конкурсних торгів. У даному випадку необхідно ототожнювати інтереси замовника та інтереси держави, у зв'язку з тим, що замовник діє передусім в інтересах держави та/або для задоволення потреб суспільства, окремої соціальної групи чи відповідної територіальної громади» [23, с. 83-84].

Я.В. Петруненко підкреслює, що «державна закупівля – це ринкова операція, що залишає за ринком процес «прийняття рішень», максимально використовуючи перевагу конкуренції між усіма заінтересованими постачальниками товарів або послуг на ринок» [8, с. 111-12].

Наприклад, О.Л. Юдіцький розглядає державні закупівлі як соціальний інститут державного регулювання економіки і зазначає, що він є стійкою моделлю поведінки певних членів суспільства, що забезпечує виробництво і

розподіл суспільних благ, регулює грошовий обіг та характеризується наявністю специфічних функцій [24, с. 431].

На думку Квач В.Ю. та Афанасієва Р.В. під публічними закупівлями слід розуміти процес придбання замовником товарів, робіт, послуг, необхідних для його повного та ефективного функціонування, який відбувається у визначеному законодавством про публічні закупівлі порядку, у межах добросовісної конкуренції з метою забезпечення ефективності та максимальної економії державних коштів [25, с. 886].

О.В. Альциванович та Я.Ю. Цимбаленко під публічними закупівлями розуміють сукупність поетапних дій, які складають цілісну, врегульовану законодавством процедуру, що здійснюється на конкурентній основі, спрямовану на закупівлю за державні кошти та кошти місцевих бюджетів необхідних товарів, робіт і послуг, що пропонуються учасниками процедур, відповідно до потреб замовника (розпорядника коштів), виходячи з умов якості, ціни, кількості, строку поставки товару, надання послуг чи виконання робіт, місця знаходження постачальника, строку дії пропозиції конкурсних торгів та ін., та проводиться з метою реалізації функцій публічної адміністрації, а також включає контроль, нагляд, координацію та моніторинг за проведенням процедур уповноваженими органами [26, с. 96].

В.М. Новаковець пропонує розглядати публічні закупівлі (державні закупівлі) як «специфічний інструмент фінансово-правового регулювання правовідносин щодо формування, раціонального розподілу та ефективного використання публічних фондів коштів, що застосовується у процесі реалізації публічного інтересу при придбанні товарів, робіт і послуг за публічні кошти» [27, с. 112].

О.О. Критенко зазначає, що «державні закупівлі» – певна, регламентована законодавством діяльність держави з придбання товарів, робіт і послуг з найбільшою ефективністю й найменшими витратами для забезпечення діяльності держави та впливу на розвиток галузей національної економіки й зміцнення соціальної політики» [28, с. 25].

І.В. Влялько вважає, що «державні закупівлі – закупівля на конкурентній основі, згідно з визначеними правилами та умовами, товарів, робіт і послуг за державні кошти з метою підтримки життєдіяльності держави на належному рівні» [29, с. 109-110].

А.О. Олефір вказує, що державна закупівля – це придбання (у тому числі в порядку централізованої закупівлі) на конкурентній основі замовником товарів, робіт і послуг, відповідно до річного плану закупівель, за державні кошти, у порядку, встановленому ... законом, з метою задоволення суспільних потреб у визначених ресурсах і забезпечення розв'язання інших завдань державної соціально-економічної політики [9, с. 203].

Г.І. Пінькас термін «державні закупівлі» визначає як систему замовлення державним сегментом товарів, робіт, послуг, що є об'єктивно необхідними для повноцінної реалізації програм розвитку та економічного зростання держави, за завчасно оголошеними умовами конкурсу, які передбачають виконання визначених умов на принципах добросовісної конкуренції серед учасників торгів з метою забезпечення ефективності та максимальної економії грошових коштів для їх замовника [30, с. 58].

На думку, Ю.О. Оврамець публічні закупівлі товарів, робіт і послуг є правовим механізмом, який дає змогу державі обрати суб'єктів господарювання, які виконають державне замовлення на найбільш вигідних ринкових умовах. Останнє може бути досягнуто тільки за умови неупередженого конкурсного процесу проведення закупівлі та відбору переможця на основі заздалегідь визначених критеріїв. Кінцевою метою публічних закупівель є ефективне визначення постачальника, який повністю відповідає кваліфікаційним критеріям конкурсу та встановив найнижчу вартість своїх товарів, робіт, послугу [31, с. 187].

С.М. Чистов вказує, що державні закупівлі – це по-перше, формування на договірній (контрактній) основі складу та обсягу товарів (робіт, послуг), необхідних для задоволення державних потреб, по-друге, укладання державних договорів на поставку (закупівлю) продукції серед підприємств (організацій,

установ). Інакше кажучи, державна закупівля – це придбання замовником товарів за державні кошти [32, с. 128].

В.В. Смиричинський розглядає державні закупівлі як грошові видатки уряду на придбання вироблених у певному році товарів і послуг, інструмент прямої дії, що застосовується у фіскальній політиці, а також як засіб забезпечення матеріального наповнення заходів, спрямованих на розв'язання загальнодержавних міжгалузевих проблем і соціальних питань [33, с. 108].

О.М. Шевчук розглядає державні закупівлі як «функцію захисту внутрішнього ринку, оскільки державні закупівлі в Україні використовуються як засіб підтримки і сприяння вітчизняним виробникам через створення відкритих або прихованих преференційних умов шляхом обмеження участі у державних закупівлях винятково вітчизняними виробниками або застосування відсоткової межі до ціни тендерної пропозиції» [34, с. 199].

Ю.Фалко зазначає, що державні закупівлі – це регламентована законодавством діяльність держави з придбання товарів, робіт і послуг із найбільшою ефективністю і найменшими витратами з метою забезпечення діяльності держави, а також з метою справляння впливу на розвиток приватного сектору національної економіки і виконання соціально значущих функцій [35, с. 136].

М.Ю. Довгань розглядає державні закупівлі як частину державного замовлення і вважає, що «державна закупівля – це спосіб реалізації державного замовлення, що полягає у придбанні публічною адміністрацією товарів, робіт і послуг за державні кошти на конкурентній основі (а в певних випадках – за відсутності такої), за встановленою законом процедурою з метою задоволення публічного інтересу» [36, с. 180-181]. На думку, Кристенко О.О. «поняття «державне замовлення» – прообраз сучасного поняття «державні закупівлі» [28, с. 22-23].

О.П. Кулак відмічає, що термін «державні замовлення» є прообраз сучасного терміну «державні/публічні закупівлі» та було вперше застосоване Держпланом СРСР при розробці проєкту народногосподарського плану на

1988 рік. Нездатність забезпечення народногосподарських планів зумовила появу державного замовлення, яке охопило 70-80 % загальних обсягів народного господарства і повністю було забезпечене необхідними матеріальними ресурсами. Продукцію, виготовлену понад державне замовлення, виробнику було дозволено реалізовувати самостійно. Починаючи з 1993 року, коли система централізованого планування виробництва і розподілу матеріально-технічних ресурсів поступово втрачала свою дієздатність і адекватність економічній ситуації, трансформувались і функції державного замовлення [37, с. 34-35].

В англійських країнах для позначення механізму закупівель використовується термін *procurement*, який на сьогодні використовується в міжнародній практиці. *Procurement* визначається як сукупність практичних методів і прийомів, що дозволяють максимально забезпечити інтереси замовника при проведенні закупівельної кампанії за допомогою конкурсних торгів [38, с. 8].

Як бачимо, підходи науковців до визначення термінів «державні закупівлі» або «публічні закупівлі» відрізняються своєю різноманітністю. Так, науковці визначають державні або публічні закупівлі як: сукупність практичних методів та прийомів; правовий механізм; ринкову операцію, що залишає за ринком процес «прийняття рішень»; функцію захисту внутрішнього ринку; соціальний інститут державного регулювання економіки; сукупність дій, які складають цілісну, врегульовану законодавством процедуру; специфічний інструмент фінансово-правового регулювання; діяльність держави з придбання товарів, робіт і послуг; спосіб реалізації державного замовлення; інструмент прямої дії, що застосовується у фіскальній політиці і т. п.

Для того, щоб визначитись, який із зазначених підходів більшою мірою відображає сутність публічних або державних закупівель є сенс проаналізувати норми ГК України. Так, ч. 1 ст. 12 ГК України встановлює, що держава для реалізації економічної політики, виконання цільових економічних та інших програм і програм економічного і соціального розвитку застосовує різноманітні

засоби і механізми регулювання господарської діяльності. Отже, для реалізації економічної політики застосовуються різноманітні засоби і механізми регулювання господарської діяльності. Словник іншомовних слів встановлює, що «механізм» (від гр. *mēchanē* – знаряддя, спорудження) це: 1) пристрій, який приводить машину або апарат у дію; 2) внутрішня будова, система чого-небудь (механізм виборів, механізм законодавчої реформи); 3) сукупність станів і процесів, з яких складається певне фізичне, хімічне та інше явище (механізм виникнення сну) [39, с. 237]. «Правові механізми — це особливі конструкції позитивного права, що формалізують певний «набір» юридичних регуляторів (правових засобів), таких як: права, обов'язки, заборони, принципи, презумпції, фікції, строки, процедури, заходи заохочення, відповідальності та ін.» [40, с. 35].

Стосовно терміну «господарський механізм», то він широко застосовується у правовій та економічній літературі та отримав обґрунтування на початку 70-х років минулого століття. Проте питання щодо сутності терміну «господарський механізм» є дискусійним до теперішнього часу.

Наприклад, Г.Л. Знаменський визначає господарський механізм як заздалегідь встановлені державою правила, ретельно розроблений порядок суспільного виробництва (господарювання). Існування господарського механізму зумовлено необхідністю переведення вимог економічних законів в практичну діяльність господарюючих суб'єктів. За допомогою господарського механізму здійснюється «стиківка» базису та надбудови. Скрізь нього проходять лінії взаємодії економіки і права, економіки і політики. В механізмі використання економічних законів господарський механізм займає «серединне» місце, виконуючи функцію його приводу [41, с. 33].

А.Г. Бобкова визначає поняття господарсько-правового механізму щодо здійснення рекреаційної діяльності як складну систему, яка включає в себе сукупність способів, засобів впливу на учасників господарських відносин (від суб'єктів господарювання до органів управління цією сферою на усіх рівнях), яка спрямована на підвищення зацікавленості у створенні якісних рекреаційних

послуг, раціональному використанні рекреаційних ресурсів, забезпеченні конкурентоздатності рекреаторів, максимізацію доходів та їх оптимальний розподіл, захист законних прав та інтересів усіх її учасників, закріпленої у нормах діючого законодавства [42, с. 183].

А.М. Демидова розглядає господарсько-правовий механізм захисту банківської системи від зловживань з боку недобросовісних суб'єктів кредитування як сукупність відповідних правових норм і інституцій [43, с. 169].

В.І. Полюхович визначає господарсько-правовий механізм державного регулювання фондового ринку як впорядковану нормами господарського права систему взаємозв'язків і взаємодії суб'єктів регулювання (уповноважених органів держави) та об'єктів регулювання (професійних і непрофесійних учасників фондового ринку) з приводу формування правового регулювання, організації обігу фінансових інструментів, створення та визначення умов здійснення всіх видів діяльності, забезпечення захисту прав інвесторів на фондовому ринку, яка функціонує за допомогою спеціальних методів і засобів та у відповідних правових формах, що у підсумку забезпечує ефективну роботу всіх ланок фондового ринку з метою розвитку інвестиційних процесів для розбудови соціально-економічної бази українського суспільства [44, с. 133].

Отже, господарсько-правовий механізм це юридична конструкція, що охоплює встановлені державою норми права, які закріплюють розроблений порядок господарювання, а також сукупність способів, засобів впливу на учасників господарських відносин та систему їх взаємозв'язків і взаємодії. Тому термін «господарсько-правовий механізм» більш повно відображає суть того чи іншого процесу у сфері господарювання.

Таким чином проведений аналіз свідчить, що державні або публічні закупівлі доцільно визначити через призму господарсько-правового механізму, який використовує держава для вирішення тих чи інших завдань у сфері закупівлі товарів, робіт, послуг.

Як було відмічено вище, для реалізації економічної політики застосовуються різноманітні засоби і механізми регулювання господарської діяльності. Тому необхідно з'ясувати напрями економічної політики держави.

Так, відповідно до ст. 10 ГК України основними напрямками економічної політики, що визначаються державою, є: структурно-галузева політика, інвестиційна політика, амортизаційна політика, політика інституційних перетворень, цінова політика, антимонопольно-конкурентна політика, бюджетна політика, податкова політика, грошово-кредитна політика, валютна політика, зовнішньоекономічна політика.

Отже, бюджетна політика, яка спрямована на оптимізацію та раціоналізацію формування доходів і використання державних фінансових ресурсів, підвищення ефективності державних інвестицій в економіку, узгодження загальнодержавних і місцевих інтересів у сфері міжбюджетних відносин, регулювання державного боргу та забезпечення соціальної справедливості при перерозподілі національного доходу (ст. 10 ГК України), є одним із напрямів економічної політики.

Обґрунтованою є точка зору Я. Петруненка, який вважає, що ефективне використання державних коштів необхідно розуміти одночасно як принцип бюджетної політики держави та бажаний економічний результат, якого необхідно досягти в процесі виконання державного та місцевих бюджетів. Саме в останньому значенні ефективне використання державних коштів доцільно розглядати в господарсько-правовому аспекті, оскільки «ефективність» тут виступає як економічна категорія [45, с. 86]. Н.Я. Борсук зазначає, що «система державних закупівель є одним із найпотужніших інструментів державного регулювання економіки, розвитку конкурентного середовища та виконання соціальних завдань й підкреслює, що головною метою державної політики у сфері закупівель є забезпечення ефективності цих процедур – закупівля товарів, робіт, послуг найвищої якості за найнижчою ціною» [46, с. 92-93].

Отже, ефективність є найпотужнішим критерієм визначення економічного результату публічної закупівлі, оскільки цій критерій дозволяє забезпечити позитивний результат процедури закупівлі товарів, робіт, послуг.

Таким чином, публічні закупівлі це господарсько-правовий механізм, за допомогою якого держава здійснює закупівлю якісних товарів, робіт, послуг за розумною ціною, що дозволяє забезпечити ефективне використання бюджетних коштів.

Важливим моментом є мета здійснення публічних закупівель. Так, О. Л. Єжель зазначає, що основною метою реалізації державного замовлення є задоволення державних потреб. Тому під державною потребою варто розуміти потребу, що спрямована на розв'язання найважливіших соціально-економічних проблем, реалізацію державних і міждержавних програм та функціонування суб'єктів державного замовлення за рахунок державного бюджету та інших джерел фінансування. Враховуючи тлумачення поняття «державні потреби» в сфері державного замовлення доцільно запропонувати замість терміну «державні потреби» вживати термін «публічні потреби» [47, с. 19]. Н.В. Кулак вказує, що початковим для визначення суті державного замовлення є поняття державних потреб. Обсяг державних потреб встановлюється у вигляді державного замовлення і служить підставою для укладення уповноваженим органом влади державного контракту з постачальником (виконавцем). Поняття «державні потреби» формально дещо ширше, ніж поняття «державне замовлення», оскільки і в широкому, і у вузькому значенні цього слова державне замовлення є належним чином узагальненим і оформленим вираженням державних потреб [48, с. 277]. В. Ю. Квач, Р.В. Афанасієв наполягає, що призначення та роль публічних закупівель – це задоволення потреб держави в товарах, роботах та послугах, що будуть використані для реалізації нею своїх функцій з найменшими бюджетними витратами та з отриманням продукції належної якості [25, с. 886].

Отже, мета публічних закупівель – це задоволення потреб держави в товарах, роботах та послугах, які необхідні для реалізації державних функцій.

Для визначення терміну: «публічні закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів» доцільно виокремити особливості закупівлі вугілля, які необхідно відобразити у законодавстві України.

По-перше, публічні закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів повинні відповідати стратегії розвитку вугільної галузі та суміжних галузей. «У будь-якій державі незалежно від рівня розвитку публічні закупівлі мають забезпечувати вирішення тактичних і стратегічних завдань» [49]. Відповідно до п. 2 ст. 9 ГК України економічна стратегія – обраний державою курс економічної політики, розрахований на тривалу перспективу і спрямований на вирішення крупномасштабних економічних та соціальних завдань, завдань культурного розвитку, забезпечення економічної безпеки держави, збереження і примноження її економічного потенціалу і національного багатства, підвищення народного добробуту. Економічна стратегія включає визначення пріоритетних цілей економіки, засобів та способів їх реалізації, виходячи зі змісту об'єктивних процесів і тенденцій, що мають місце в національному та світовому господарстві, та враховуючи законні інтереси суб'єктів господарювання.

Для визначення стратегії функціонування вугільної галузі Кабінетом Міністрів України, у 2013 році, було затверджено Енергетичну стратегію на період до 2030 р. [50]. Ця Енергетична стратегія на період до 2030 р. передбачала залучення інвестицій у вугільну галузь шляхом приватизації та використання механізмів державно-приватного партнерства. Однак, Енергетична стратегія на період до 2030 р. себе не виправдала, що обумовлено військовим конфліктом, який змінив соціально-економічну ситуацію в Україні. Тому у 2015 році була прийнята оновлена Енергетична стратегія на період до 2035 р. [51], яка встановлює, що Уряд України має підготувати рішення з визначення ролі органів виконавчої влади та їх на етапах підготовки та формування заходів з ефективного виробництва, трансформації, транспортування, переробки і споживання енергії; формування конкурентних і прозорих ринків електроенергії, природного газу, нафти, теплової енергії та

вугілля. У §2.3 «Розвиток ринків» Енергетичної стратегії на період до 2035 р. передбачено необхідність: створення конкурентних ринків газу, електроенергії, теплової енергії, вугілля, нафти та нафтопродуктів; конкурентоспроможних умов їх транспортування територією України, в тому числі забезпечення функціонування ринків з урахуванням чинника зовнішньої агресії; опрацювання питання щодо відмови від формування цінової і тарифної політики за принципом «витрати плюс», зокрема шляхом переходу до стимулюючого регулювання тарифів з подальшим переходом на ринкові механізми; сприяння розвитку місцевих енергетичних ініціатив, зокрема малого та середнього підприємництва в енергетичній сфері та енергетичних кооперативів, генерації та постачання електричної і теплової енергії з урахуванням регіональних особливостей, розвитку розподіленої генерації.

Таким чином одним з напрямів державної енергетичної політики є формування, в галузях паливно-енергетичного комплексу, системи конкурентної, організованої та відкритої торгівлі енергоресурсами. Необхідно зазначити, що правильно обрана стратегія державного регулювання публічних закупівель вугілля як елемента забезпечення сталого розвитку країни в цілому, сприятиме просуванню реформ у зазначеному процесі.

Доцільно відмітити, що для закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів важливим є не тільки виокремлення стратегічних напрямів розвитку вугільної галузі, а також взаємозв'язок зі стратегією розвитку суміжних галузей економіки. Це дозволить точніше визначити потрібність вугілля тієї чи іншої марки.

По-друге, необхідно забезпечити баланс публічних та приватних інтересів у процесі закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів.

Взаємодію публічного і приватного інтересу розглядали в своїх працях різні вчені, серед яких є сенс виділити таких як: В. К. Мамутов, який проаналізував поєднання публічного і приватного інтересу в сфері правового регулювання господарської діяльності [52; 53], В. С. Щербина, який досліджував публічні й приватні інтереси в господарських відносинах [54,

с. 28], О.Я. Курбатов, робота якого присвячена аналізу співвідношення приватних і публічних інтересів у процесі правового регулювання підприємницької діяльності [55], О.М. Вінник, в роботі якої відображено проблеми правового забезпечення публічних і приватних інтересів в господарських товариствах [56], О.Р. Зельдіна, яка розглядала питання забезпечення публічних і приватних інтересів в умовах спеціального режиму господарювання [57] та інші.

Разом з цим деякі вчені справедливо зазначають, що «питання співвідношення інтересів держави, суспільства та бізнесових структур у сфері державних закупівель є малодослідженим у вітчизняній правовій та економічній науці» [58].

На сьогодні стало традиційним виділення приватного і публічного інтересів. «Діалектика публічних і приватних інтересів у державному регулюванні економіки знаходить своє відображення у тому, що зазначені інтереси можуть взаємодіяти (поєднуватися) між собою, можуть суперечити одні іншим, можуть узгоджуватися чи враховуватися» [54, с. 30].

Згідно ч. 1 ст. 9 ГК України у сфері господарювання держава здійснює довгострокову (стратегічну) і поточну (тактичну) економічну і соціальну політику, спрямовану на реалізацію та оптимальне узгодження інтересів суб'єктів господарювання і споживачів, різних суспільних верств і населення в цілому. Тобто публічні інтереси це інтереси держави, а також суспільства. Приватні інтереси відображають потреби суб'єктів господарювання, громадян і організацій. «Процес узгодження приватних, державних, суспільних інтересів в сфері господарювання має динамічний характер, включає в себе елементи різного роду, істотно залежить від політичних, фінансових, соціальних та інших чинників» [59, с. 470].

На думку, М.В. Цвік між публічним і приватним правом нема неперехідних кордонів. Вони взаємопов'язані між собою. Ті функції, які вони виконують, зрештою відповідають інтересам усіх. Тому приватне право фактично не існує без публічного, оскільки публічне покликане охороняти і

захищати приватні відносини. Приватне право ґрунтується на публічному, без якого воно могло б бути знецінене. Окрім того, в процесі історичного розвитку грані між ними в ряді сфер суспільного і державного життя стираються, виникають змішані публічно-правові і приватно-правові відносини [60, с. 264].

Таким чином для досягнення максимальної ефективності публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів вони повинні здійснюватися з урахуванням інтересів держави, суспільства, суб'єктів господарювання, громадян. Отже, у процесі публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів необхідно забезпечити розумний баланс публічних і приватних інтересів.

Публічні та приватні інтереси при закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів мають складну структуру. Це обумовлено тим, що публічні та приватні інтереси в даній сфері і перетинаються між собою, і мають протиріччя, так, публічні інтереси можуть суперечити приватним, а приватні інтереси можуть суперечити публічним. «Ці види інтересів, хоча і протилежні, але водночас взаємопов'язані» [61, с. 6].

Наприклад, з одного боку, шляхом публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів держава повинна забезпечити безперебійну роботу соціально значущих об'єктів, що є публічним інтересом, з другого боку, безперебійна робота соціально значущих об'єктів відповідає інтересам суб'єктів господарювання, громадян, що є приватним інтересом. Держава та територіальні громади потребують у реформуванні вугільної галузі, що є публічним інтересом, проте це перетинається з інтересом суб'єктів господарювання та громадян, що свідчить про приватний інтерес. Отже, це демонструє, що публічні та приватні інтереси є взаємопов'язаними. Держави потрібно забезпечити найменшу ціну за вугілля, що зумовлює публічний інтерес. Суб'єкти господарювання, які є учасниками відносин закупівлі вугілля мають мету отримання прибутку від договору на закупівлю, тому потребують забезпечити найвищу ціну за вугілля, що зумовлює приватний інтерес. Отже, у даному випадку приватні та публічні інтереси мають протиріччя.

Таким чином потрібно забезпечити баланс публічних та приватних інтересів у процесі закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. Аналіз законодавства та наукової літератури дозволяє зазначити, що для забезпечення балансу публічних та приватних інтересів у процесі закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів доцільно впроваджувати у життя публічно-приватне партнерство у процесі публічної закупівлі вугілля. «Характеристика державних закупівель як форми державно-приватного партнерства дозволяє закласти у державозакупівельне господарювання та порядок реалізації державного замовлення елементи узгодження приватних та публічних інтересів, у зв'язку з чим доречно внести зміни до Закону України «Про державно-приватне партнерство» [8].

По-третє, публічні закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів повинні забезпечити вирішення соціальних завдань, які стоять перед державою. «Розгляд публічних закупівель лише у контексті досягнення економії державних коштів вже не відповідає новій парадигмі розвитку суспільства та цінностям сучасного світу, який приєднався до процесу забезпечення сталого розвитку. Критерії оцінки пропозиції на основі найнижчої ціни поступово втрачають свою монополію, а роль соціальної відповідальності у публічних закупівлях зростає, що передбачає можливість використання закупівель для досягнення цілей соціальної політики держави» [62, с. 99].

Згідно ст. 1 Конституції України Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава [63], тому соціальна складова є одним з основоположних напрямів діяльності нашої держави. Отже, враховуючи важливість вугільної продукції для вирішення соціальних проблем, які мають місце в Україні, законодавець зобов'язаний забезпечити вирішення соціальних питань у тому числі шляхом публічних закупівель вугілля.

По-четверте, договір закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів має включати обов'язкові умови, які дозволять врахувати специфіку цього договору та забезпечать його належне виконання. Нормативне закріплення зазначених обов'язкових умов договору закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів

дозволить забезпечити, пріоритетні для держави напрями, вугіллям необхідної якості і кількості за економічно обґрунтованими цінами.

Отже, у процесі закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів такий критерій як ціна не є основоположним. Крім цього критерію необхідно враховувати інші критерії, які дозволять здійснити закупівлю вугілля відповідної якості та технічних характеристик.

Підводячи підсумки необхідно зазначити, що проведене дослідження дозволяє запропонувати визначення терміну: «публічні закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів». Публічні закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів це господарсько-правовий механізм, за допомогою якого законодавець забезпечує баланс публічних та приватних інтересів, що дозволяє реалізувати стратегічне завдання щодо створення системи конкурентної, організованої і відкритої торгівлі вугіллям, вирішувати соціальні питання та ефективно використовувати бюджетні кошти при закупівлі вугілля відповідної якості та кількості для суспільних потреб.

1.2. Генеза законодавства України щодо публічних закупівель

Питання розвитку законодавства щодо публічних закупівель знайшло відображення в роботах таких науковців та практиків як: В. Карасьова [64], І. Коваленко [65, с. 14], А. Олефір [9, с. 55], О. Подцерковний [66, с. 8], Г. Пінькас [67], О. Шатковський [68, с. 48] та інших. Проте залишилась низка проблем, які потребують подальшого дослідження.

Законодавство України щодо публічних закупівель пройшло кілька етапів свого розвитку. Спочатку законодавець використовував таке поняття як державне замовлення, наступне поняття, яким законодавець позначав закупки за державні кошти, це – державні закупівлі, а на цей час в законодавстві України йде мова про публічні закупівлі. Поняття державне замовлення використовувалось ще в часи колишнього СРСР. «Причиною введення цієї категорії стало те, що з середини 80-х років ХХ сторіччя Держплан СРСР не

міг лише за допомогою адміністрування збалансувати планові завдання з виробництва продукції з наявних ресурсів» [69, с. 22-23]. Поняття «державне замовлення» притаманне й законодавству незалежної України та стало передумовою державних закупівель. Законодавство України, що регулює державні закупівлі, на протязі років незалежності України постійно змінювалось, тому доцільно дослідити розвиток цього законодавства.

Згідно з п. 1 Указу Президента України «Про державне замовлення в Україні» від 04.05.1992 р. № 289/92 [70] державне замовлення повинне забезпечувати першочергові потреби України відповідно до пріоритетів соціально-економічного розвитку, визначених Верховною Радою України для цього держава виділяє фінансові та матеріально-технічні ресурси.

У 1992 році Кабінет міністрів України ухвалив Постанову «Про Концепцію державного замовлення» від 21.07.1992 р. № 400 [71] (далі – Концепція від 21.07.1992 р.), яка втратила чинність згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 03.04.1996 р. № 400 [72]. Згідно Концепції від 21.07.1992 р. державне замовлення є складовою частиною системи економічних методів державного регулювання і на час переходу до ринкових відносин та розвитку ринкової інфраструктури залишається одним з головних його важелів. Разом з економічними нормативами і податками замовлення формує нові пропорції соціально-економічного розвитку, надає можливість використання досягнень науки і техніки, сприяє прогресивним структурним зрушенням у виробництві та в соціальній сфері, дає змогу не допускати і долати монополізм виробників, передбачає відхід від адміністративних методів регулювання економіки.

У Концепції від 21.07.1992 р. зазначено, що державне замовлення має забезпечувати: виконання прийнятих Верховною Радою України законодавчих актів і загальнодержавних програм; безперебійне функціонування систем, що гарантують підтримання життєвого рівня народу та його екологічну безпеку; стабільну роботу паливно-енергетичного комплексу України; виконання міжнародних договорів України з питань економічного і науково-технічного

співробітництва; задоволення потреб оборони та інших спецспоживачів; реалізацію державних науково-технічних програм; формування державних резервів і запасів.

У Концепції від 21.07.1992 р. встановлено, що державне замовлення може розміщуватися на підприємствах незалежно від форм власності на договірних, конкурсних засадах. Процедура здійснення державного замовлення включає декілька етапів: Перший етап передбачає подачу Замовниками до Кабінету Міністрів України своїх пропозицій щодо включення до складу державного замовлення обсягів закупок продукції (виконання робіт, послуг), найбільш економічно вигідних для держави і оптимальних з точки зору конкретних споживачів. На другому етапі, на підставі зазначених пропозицій, Кабінет Міністрів України приймає Рішення, яке надсилається Замовникам для укладання договорів (контрактів) з підприємствами – виконавцями замовлення. На третьому етапі Замовник, окремо з кожним виконавцем, укладає Договір (контракт) на виконання державного замовлення, що є основним документом, який визначає права і обов'язки сторін, умови виконання замовлення та відповідальність за невиконання або неналежне виконання сторонами своїх зобов'язань.

Концепція від 21.07.1992 р. передбачає механізм державної підтримки для забезпечення зацікавленості підприємств в укладанні договорів на виконання державного замовлення. Зокрема цим нормативно-правовим актом передбачається: зменшення ставки оподаткування доходу, отриманого від виконання державного замовлення; надання пріоритетного права на одержання короткострокових і довгострокових позик в комерційних банках - контрагентах Уряду, в тому числі на реалізацію проєктів по організації виготовлення, перепрофілюванню та технічному переозброєнню виробництва і збільшенню випуску товарів народного споживання; проведення прискореної амортизації активної частини основних фондів; зменшення оподаткованого доходу на обсяг коштів, що спрямовуються на створення потужностей по виробництву непродовольчих товарів народного споживання і продукції що замінює

імпорту; зменшення оподаткованого доходу на суму доходу від поставки за державним замовленням дослідних зразків техніки і матеріалів, впровадження ресурсозберігаючих технологій, одержаного в перший рік реалізації чи впровадження; компенсування підприємству витрат на випуск за державним замовленням низькорентабельної, але життєво необхідної для держави продукції; надання пріоритетного права на одержання ліцензій на експорт власної продукції, що підлягає ліцензуванню і квотуванню.

Отже, Концепція від 21.07.1992 р. встановлювала процедуру здійснення державного замовлення, а також стимули для підприємств, що укладають договори на виконання державного замовлення.

В 1993 році Кабінет Міністрів України затвердив Положення про порядок організації та проведення міжнародних торгів (тендерів) в Україні від 21.10.1993 р. № 871 [73] (частково втратила чинність), яке регулювало закупівлю на конкурсних засадах імпорту товарів (робіт, послуг) та вибір інвестиційних проєктів у різних галузях економіки. Даний нормативно-правовий акт встановлював, що проведення міжнародних торгів (тендерів) є обов'язковим під час здійснення закупівель по імпорту товарів (робіт, послуг) за рахунок Державного валютного фонду або іноземних кредитів, наданих під гарантію Уряду і Національного банку. У документі передбачено, що торги бувають: відкритими, в яких можуть брати участь усі зацікавлені організації; відкритими – з попередньою кваліфікацією учасників; закритими – за запрошеннями.

У 1995 році було ухвалено Закон України «Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб» від 22.12.1995 р. [74]. Цей Закон встановлював правові та економічні засади формування, розміщення і виконання на договірній (контрактній) основі замовлень держави на поставку (закупівлю) товарів, виконання робіт, надання послуг для задоволення пріоритетних державних потреб у суб'єктів господарської діяльності України всіх форм власності.

Наступним нормативно-правовим актом, який потребує аналізу є Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок організації закупок продукції для державних потреб» від 28.04.1995 р. № 312 [75] (втратила чинність згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2007 р. № 676). Зазначеною Постановою Кабінету Міністрів України передбачено, що не менше 50 відсотків закупок продукції (виконання робіт, надання послуг), включаючи закупівлю сільськогосподарської продукції, що здійснюється державними замовниками за рахунок бюджетних коштів, провадиться на конкурсній основі.

Положення «Про порядок організації на конкурсній основі закупок продукції для державних потреб за державним контрактом», яке затверджено Наказом Міністерства економіки України від 03.07.1995 р. № 102 [76] (далі – Положення, яке затверджено наказом від 03.07.1995 р.) регламентує організацію роботи над підготовкою й укладанням державних контрактів на закупку продукції (виконання робіт, надання послуг), у тому числі сільськогосподарської), для державних потреб на конкурсній основі.

Положення, яке затверджено наказом від 03.07.1995 р. визначає порядок конкурсного відбору виконавців (постачальників), критерії і вимоги, що застосовуються при проведенні конкурсів. Відповідно до п. 2.1 Положення, яке затверджено наказом від 03.07.1995 р. державні замовники, виходячи з обсягів і структури (цільового призначення), затверджених на черговий фінансовий рік асигнувань з державного бюджету, уточнюють перелік товарів, які передбачається закуповувати для державних потреб. Виходячи з конкретних властивостей товару, що замовляється, особливостей його поставок та інших факторів, державні замовники розробляють умови конкурсу, визначають порядок та строки його проведення. У п. 2.2 Положення, яке затверджено наказом від 03.07.1995 р. зазначено, що умови конкурсу доводяться державним замовникам до потенціальних виконавців завдань за державними контрактами як безпосередньо шляхом письмових пропозицій, так і обов'язкового опублікування в засобах масової інформації (якщо дозволяє характер завдання).

Згідно з п. 2.3 Положення, яке затверджено наказом від 03.07.1995 р. державні замовники в процесі переговорів з учасниками конкурсу, які пропонують однотипні товари, сприяють повноцінному проведенню конкурсного відбору на ринковій основі та недопущенню недобросовісної конкуренції. Цим пунктом передбачено, що в конкурсі можуть брати участь суб'єкти підприємницької діяльності України незалежно від їх відомчого підпорядкування та форм власності. Положенням, яке затверджено наказом від 03.07.1995 р. встановлено, що виконавці (постачальники), які беруть участь у конкурсі, подають державному замовнику свої пропозиції стосовно обсягів поставок товарів, їх техніко-економічних параметрів (показники технічного рівня продукції, сертифікати якості, ціни тощо), строків виконання замовлення, надають інформацію щодо свого фінансового стану (п. 2.4), а державні замовники створюють у себе постійно діючі експертні комісії для оцінки пропозицій виконавців (постачальників) та відбору тих, які найбільш відповідають вимогам, що визначені умовами конкурсу (п. 2.5). У Положенні, яке затверджено наказом від 03.07.1995 р. передбачено, що після закінчення конкурсу державний замовник укладає з переможцем державний контракт на поставку товарів для державних потреб (п.2.11). До договору з переможцем конкурсу на поставку товарів для державних потреб за державним контрактом включаються умови виконання державного контракту, затверджені експертною комісією за результатами конкурсу. Взаємовідносини та відповідальність сторін контракту визначаються господарськими угодами, укладеними згідно з чинним законодавством (п. 2.10).

У 1997 році Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову «Про організацію та проведення торгів (тендерів) у сфері державних закупівель товарів (робіт, послуг)» від 28.06.1997 р. № 694 [77] (втратила чинність згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 27.09.2000 р. № 1469), яка була призвана забезпечити раціональне використання коштів державного бюджету та іноземних кредитів, що залучаються під гарантії Кабінету Міністрів України.

Важливим кроком для розбудови ринкових методів використання бюджетних коштів було прийняття Закону України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти» від 22.02.2000 р. № 1490-III [78] (далі – Закон). Попри те, що цей закон мав недоліки, він вперше в незалежній Україні, на законодавчому рівні, закріпив правові основи здійснення процедур закупівель товарів, робіт і послуг за рахунок державних коштів. У ст. 2 Закону від 22.02.2000 р. зазначалось, що цей закон застосовувався до всіх закупівель товарів, робіт і послуг, що повністю або частково здійснювались за рахунок державних коштів, за умови, що вартість предмета закупівлі для товару (товарів), послугів (послуг) становила або перевищувала 20 тисяч гривень, а для робіт - 50 тисяч гривень. Закон від 22.02.2000 р. закріплював низку принципів державних закупівель, а саме: максимальна економія та ефективність; добросовісна конкуренція серед учасників; відкритість та прозорість на всіх стадіях державних закупівель; недискримінація учасників; об'єктивна та неупереджена оцінка тендерних пропозицій; запобігання проявам корупції; вільного доступу, відкритості та доступності інформації з питань закупівель, у тому числі для громадян України та громадських організацій. Доцільно акцентувати увагу на принципи запобігання проявам корупції, який був закріплений на законодавчому рівні, проте на практиці не був реалізований. У результаті, на сьогодні, публічні закупівлі є одним з корупційних інститутів.

Закон від 22.02.2000 р. передбачав наступні стадії державних закупівель:

- 1) затвердження кошторису (програми, плану використання державних коштів);
- 2) затвердження річного плану державних закупівель; 3) обрання і проведення процедур закупівель на підставі затвердженого кошторису (програми, плану використання державних коштів) та річного плану державних закупівель;
- 4) визначення переможця процедури закупівлі; 5) укладання договорів про закупівлю; 6) складання звіту про результати здійснення процедури закупівлі;
- 7) виконання договорів про закупівлю; 8) контроль за виконанням договорів про закупівлю.

Аналіз Закону від 22.02.2000 р. дозволів виділити його недоліки, серед яких є сенс виокремити наступні: можливість затягування процедури укладення договорів із переможцями тендерів шляхом оскарження результатів торгів у Міжвідомчої комісії з питань державних закупівель або в суді; законодавець наділив Тендерну палату України невластивими функціями для громадської організації (наприклад: право на всіх етапах здійснення державних закупівель отримувати документи та матеріали щодо діяльності тендерного комітету замовника, здійснених замовником закупівель, стану виконання договорів про закупівлю на будь-якій стадії виконання, у разі неможливості надати необхідні документи через їх значний обсяг замовники, учасники, інші особи у строк, що не перевищує двох робочих днів забезпечують безперешкодний доступ до цих документів та матеріалів, в тому числі їх копіювання та таке інше); право оскаржити рішення, дії або бездіяльність замовника до Міжвідомчої комісії з питань державних закупівель або до суду має будь-який учасник або інша особа, тобто особа, яка не є учасником торгів має право на оскарження; вимога щодо забезпечення тендерної пропозиції за вибором замовника, що дозволяє замовнику створювати нерівні умови для учасників тендеру.

Закон від 22.02.2000 р. втратив чинність згідно із Законом України від 20.03.2008 р. № 150-VI [79], а 28.03.2008 р. Кабінетом Міністрів України було затверджено Тимчасове положення «Про здійснення закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти» від 28.03.2008 р. № 274 [80]. Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 17.10.2008 р. № 921 [81] це Тимчасове положення втратило чинність та затверджено Положення «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти», яке визначало механізм здійснення закупівлі товарів, робіт і послуг за державні кошти. Положення «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти» втратило чинність згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 28.07.2010 р. № 666 [82].

З 2010 року законодавець приймає низку законів, які змінюють один одного. Так, у 2010 році Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про

здійснення державних закупівель» від 01.06.2010 р. № 1197-VII [83], який втратив чинність 20.04.2014 р., а Закон України «Про здійснення державних закупівель» від 10.04.2014 р. [21] втратив чинність 01.08.2016 р. «Період 2010–2014 років теж був характерною вже традиційною для сфери державних закупівель України стабільною нестабільністю, що мав такі риси:

- доволі часті зміни в Законі про закупівлі (35 змін за неповних чотири роки (переважно депутатські законопроекти, лише декілька урядових));

- зміни вносилися «сторонніми» законами та стосувалися переважно нових винятків з Закону («роботи з знесення незаконних забудов...», «послуги з нормування та стандартизації в будівництві»);

- законопроекти суттєво коригувалися між першим і другим читанням – сумнівно з точки зору регламенту, не враховувалися висновки фахової експертизи;

- надмірна кількість винятків у Законі «Про здійснення державних закупівель» – 43 винятки станом на березень 2014 року;

- неясність щодо необхідності застосування Закону державними і комунальними підприємствами;

- непрацюючий новий розділ щодо реверсивного електронного аукціону» [68, с. 48].

Увагу доцільно приділити Постанові Кабінету Міністрів України «Про закупівлю енергетичного вугілля» від 06.08.2008 р. № 694 [84], яка втратила чинність згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2016 р. № 1059 [85]. Постанова від 06.08.2008 р. № 694 передбачала, що до 31.12.2008 р. закупівля енергетичного вугілля за державні кошти для виробництва електричної та теплової енергії енергогенеруючими компаніями, які провадять ліцензійну діяльність з виробництва електричної та/або теплової енергії, здійснюється без застосування процедур закупівлі, що визначені Тимчасовим положенням про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 28.03.2008 р. № 274.

У 2012 році Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про особливості здійснення закупівель в окремих сферах господарської діяльності» від 24.05.2012 р. № 4851-VI [86], який втратив чинність 01.04.2016 р. Зазначений Закон встановлював правові та економічні засади здійснення закупівель в окремих сферах господарської діяльності. Дія цього Закону поширювалась на суб'єктів, які провадять діяльність у наступних сферах: забезпечення виробництва, транспортування та постачання теплової енергії; забезпечення виробництва, передачі, розподілу, купівлі-продажу, постачання електричної енергії та централізованого диспетчерського (оперативно-технологічного) управління об'єднаною енергетичною системою України; забезпечення виробництва, транспортування та постачання питної води; забезпечення функціонування централізованого водовідведення; надання послуг з користування інфраструктурою залізничного транспорту загального користування; забезпечення функціонування міського електричного транспорту та експлуатація його об'єктів для надання послуг з перевезення; надання послуг автостанцій, портів, аеропортів; надання послуг з аеронавігаційного обслуговування польотів повітряних суден; надання послуг поштового зв'язку; геологічне вивчення (у тому числі дослідно-промислового розробка родовищ) нафтогазоносних надр, родовищ вугілля та інших видів твердого палива; забезпечення функціонування та експлуатація телекомунікаційних мереж фіксованого зв'язку загального користування або надання загальнодоступних телекомунікаційних послуг; забезпечення транспортування, зберігання, переробки нафти та нафтопродуктів сирих; забезпечення функціонування ринку електричної енергії, ринку «на добу наперед», балансуючого ринку, ринку допоміжних послуг, а також надання послуг системного оператора, адміністратора розрахунків, адміністратора комерційного обліку, оператора ринку, гарантованого покупця відповідно до положень Закону України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України»; надання допоміжних послуг на ринку допоміжних послуг та послуг з вирівнювання умов для конкуренції відповідно до положень Закону України «Про засади

функціонування ринку електричної енергії України»; забезпечення виробництва, транспортування та постачання газу; виробництво, транспортування та постачання питної води в мережі загального користування, якщо таке виробництво, транспортування та постачання є необхідним для споживання самим замовником для провадження іншої виробничої діяльності, крім діяльності, що провадиться у сферах, визначених у цій статті, а обсяг постачання питної води замовником для загального користування залежить від рівня його власного споживання за умови, що власне споживання є не меншим ніж 70 відсотків загального обсягу виробленої замовником питної води, розрахованого за середньорічними показниками виробництва за попередні три роки, включаючи показник за поточний рік.

Без застосування процедур закупівель, передбачених Законами України «Про здійснення державних закупівель» та «Про особливості здійснення закупівель в окремих сферах господарської діяльності» замовник здійснює закупівлі:

1) товарів, робіт і послуг, які безпосередньо виробляються, виконуються, надаються виключно для забезпечення діяльності у сферах, визначених цим законом, їх афілійованими підприємствами; підприємствами, господарськими товариствами, у статутному капіталі яких 50 і більше відсотків належить цьому замовнику; підприємствами, господарськими товариствами, яким належить 50 і більше відсотків статутного капіталу замовника, що здійснює закупівлю за рахунок власних коштів; підприємствами, установами в межах єдиного виробничо-технологічного комплексу залізничного транспорту загального користування та господарськими товариствами, 100 відсотків акцій (часток, паїв) яких належить державі, метою діяльності яких є забезпечення перевізного процесу;

2) паливно-енергетичних ресурсів для виробництва електричної, теплової енергії, проведення геологічного вивчення родовищ корисних копалин (у тому числі неопромінених паливних елементів (твелів) для ядерних реакторів);

3) товарів, що закупаються для перепродажу третім сторонам, за умови, що замовник не займає монополне (домінуюче) становище на ринку таких товарів та інші суб'єкти господарювання можуть вільно здійснювати їх продаж за тих самих умов, що і замовник;

4) вуглеводневої сировини, нафтопродуктів для їх подальшої переробки і реалізації, та пов'язаних і необхідних для цього супутніх послуг: з переробки, виробництва, транспортування, фрахтування, страхування, переміщення, вантажних перевезень, зберігання, зливу/наливу, інспекції кількості та якості, митно-брокерських, інформаційно-аналітичних послуг щодо ринкових цін та біржових котирувань, фінансових послуг, послуг бірж, аукціонів, систем електронних торгів;

5) товарів, робіт та послуг повністю або частково за рахунок бюджетних коштів за умови, що вартість предмета закупівлі товару (товарів), послуги (послуг) не перевищує 200 тисяч гривень, а робіт – не перевищує 1 мільйон 500 тисяч гривень;

6) товарів, робіт та послуг за рахунок власних коштів за умови, що вартість предмета закупівлі товару (товарів), послуги (послуг) не перевищує 1 мільйон гривень, а робіт – не перевищує 5 мільйонів гривень;

7) товарів, робіт та послуг, якщо спеціальними законами визначений єдиний продавець (постачальник, виконавець) таких товарів, робіт та послуг;

8) товарів, робіт та послуг, якщо ціни (тарифи) на них затверджуються державними колегіальними органами, іншими органами влади відповідно до їх повноважень або визначаються у порядку, встановленому зазначеними органами, у тому числі якщо визначення таких цін здійснюється на аукціонах;

9) товарів, робіт та послуг за угодами про розподіл продукції, укладеними згідно із Законом України «Про угоди про розподіл продукції»;

10) товарів та послуг на ринку «на добу наперед», балансуєчому ринку та ринку допоміжних послуг відповідно до положень Закону України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України»;

11) електричної енергії, яка купується та продається на ринку електричної енергії гарантованим покупцем, оператором ринку, системним оператором, стороною, відповідальною за баланс балансуючої групи, стороною, відповідальною за баланс балансуючої групи виробників за «зеленим» тарифом;

12) послуг системного оператора, адміністратора розрахунків, адміністратора комерційного обліку, оператора ринку, гарантованого покупця відповідно до положень Закону України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України»;

13) послуг з вирівнювання умов для конкуренції відповідно до положень Закону України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України».

Отже, закон передбачав можливість закупівлі паливно-енергетичних ресурсів для виробництва електричної, теплової енергії без застосування процедур закупівель.

На сьогодні публічні закупівлі в Україні регулюються низкою нормативно-правових актів, серед яких є сенс виділити наступні: ГК України та ЦК України, Угода «Про державні закупівлі», яка підписана 15.04.94 р. та набрала чинності для України 18.05.2016 р. (далі – Угода від 15.04.94 р.), Закони України: «Про публічні закупівлі» [20] (далі – Закон про публічні закупівлі), «Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації» [87] (далі – Закон щодо енергомодернізації), «Про особливості здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб оборони» [88], «Про особливості здійснення закупівлі за державні кошти послуг поштового зв'язку, поштових марок та маркованих конвертів» [89], Постанова Кабінету Міністрів України «Про встановлення розміру плати за подання скарги» від 23.03.2016 р. № 291 [90], Постанова Кабінету Міністрів України «Про особливості створення та діяльності централізованих закупівельних організацій» від 27.12.2018 р. № 1216

[91], Порядок функціонування електронної системи закупівель та проведення авторизації електронних майданчиків, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 р. № 166 [92]; Стратегія реформування системи публічних закупівель («дорожня карта»), яка схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 р. № 175-р. [93] (далі – Стратегія); Наказ Мінекономрозвитку «Про затвердження форм документів у сфері публічних закупівель» від 22.03.2016 № 490 [94]; Порядок розміщення інформації про публічні закупівлі, затверджений наказом Мінекономрозвитку від 18.03.2016 р. № 477 [95]; Наказ Мінекономрозвитку «Про затвердження примірної тендерної документації» від 13.04.2016 р. № 680 [96]; Порядок визначення предмета закупівлі, затверджений наказом Мінекономрозвитку від 17.03.2016 р. № 454 [97]; Наказ Державного підприємства «Прозорро» «Про затвердження Інструкції про порядок використання електронної системи закупівель у разі здійснення закупівель, вартість яких є меншою за вартість, що встановлена в абзацах другому і третьому частини першої статті 2 Закону України «Про публічні закупівлі» від 19 березня 2019 року № 10.

Доцільно зазначити, що 19.09.2019 р. Верховною Радою України було ухвалено Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення публічних закупівель» [98], яким затверджена нова редакція Закону України «Про публічні закупівлі», яка буде діяти з 19.04.2020 р. (далі – Закон про публічні закупівлі в ред. від 19.09.2019 р.).

Зупинимось на деяких із зазначених нормативно-правових актів. Зокрема, у ст. ст. 75, 77, 78, 79, 181 ГК України та ст. ст. 638, 639 ЦК України регулюються загальні питання, які притаманні й правовідношенням у сфері публічних закупівель.

В Угоді від 15.04.94 р. зазначено, що сторони визначають потребу у ефективній багатосторонній системі державних закупівель, з метою досягнення більшої лібералізації, та розширення і вдосконалення системи здійснення

міжнародної торгівлі. В Угоди від 15.04.94 р. передбачено, що заходи стосовно державних закупівель не повинні розроблятися, прийматися або застосовуватися в такий спосіб, щоб захищати вітчизняних постачальників, товарів або послуг, чи дискримінувати іноземних постачальників, товари або послуги. Чесність і передбачуваність систем державних закупівель є невід'ємним елементом дієвого та ефективного управління державними ресурсами, показником ефективності економік сторін і функціонування багатосторонньої торговельної системи. Процедурні зобов'язання мають бути достатньо гнучкими, щоб враховувати конкретні обставини кожної Сторони. Передбачена необхідність брати до уваги розвиток, фінансові та торговельні потреби країн, що розвиваються, зокрема найменш розвинених країн. Важливість прозорих заходів у сфері державних закупівель, проведення закупівель у прозорий та неупереджений спосіб, а також уникнення конфліктів інтересів і корупційних дій, згідно з застосовними міжнародними документами, такими, як Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. Зазначена важливість використання та заохочення використання електронних засобів для закупівель, що охоплюються Угодою від 15.04.1994 р.

На підставі Стратегії був підготовлений основоположний нормативно-правовий акт у сфері публічних закупівель. У Стратегії зазначено, що однією з головних функцій держави є закупівля товарів, робіт та послуг для задоволення найважливіших суспільних потреб, яка здійснюється на основі раціонального використання державних коштів та розвитку конкурентної економіки. Реформа у сфері публічних закупівель пов'язана із політичними, правовими, соціальними, фінансовими, інституційними, етичними та технологічними завданнями, розв'язання яких сприятиме сталому соціально-економічному розвитку держави, конкурентоспроможності економіки та динамічній інтеграції України в міжнародні ринки, зокрема в спільний ринок ЄС. Важливим компонентом функціонування системи публічних закупівель є законодавство, яке визначає принципи, поняття та процедури укладення державними інституціями договорів про закупівлю товарів, робіт та послуг для суспільних

потреб. Разом з тим нестабільність законодавства є однією з основних проблем системи публічних закупівель, що призводить до неоднозначного тлумачення принципів та правил здійснення публічних закупівель, неефективного правозастосування. Таким чином, одним з напрямів реформи публічних закупівель є забезпечення прогнозованості та стабільності нормативно-правової бази на основі гармонізації національного законодавства з правилами ЄС, адаптації ключових концепцій, понять та приведення процедур закупівлі у відповідність із міжнародними стандартами.

Основоположним нормативно-правовим актом у сфері публічних закупівель є Закон про публічні закупівлі. Цей закон вступив в дію для органів центральної виконавчої влади та замовників, що здійснюють діяльність в окремих сферах господарювання з 01.04.2016 р., а для усіх інших замовників з 01.08.2016 р.

Закон про публічні закупівлі застосовується: до замовників, за умови, що вартість предмета закупівлі товару (товарів), послуги (послуг) дорівнює або перевищує 200 тисяч гривень, а робіт – 1,5 мільйона гривень; до замовників, які здійснюють діяльність в окремих сферах господарювання, за умови, що вартість предмета закупівлі товару (товарів), послуги (послуг) дорівнює або перевищує 1 мільйон гривень, а робіт – 5 мільйонів гривень; у разі здійснення закупівель товарів, робіт і послуг без використання електронної системи закупівель, за умови, що вартість предмета закупівлі дорівнює або перевищує 50 тисяч гривень та є меншою, за встановлену законом вартість, замовники обов'язково оприлюднюють звіт про укладені договори в системі електронних закупівель відповідно до статті 10 цього Закону.

Також Закон про публічні закупівлі передбачає, що під час здійснення закупівлі товарів, робіт і послуг, вартість яких є меншою за встановлену вартість, замовники повинні дотримуватися принципів здійснення публічних закупівель, установлених цим Законом, та можуть використовувати електронну систему закупівель з метою відбору постачальника товару (товарів), надавача послуги (послуг) та виконавця робіт для укладення договору. Спірний характер

цій норми права відмічають деякі вчені. Так, Є. Старчук, зазначає, що «таке застереження можна, по суті, вважати, зобов'язанням здійснювати всі закупівлі через електронну систему закупівель, оскільки жоден інший варіант проведення закупівлі не дасть змоги довести, зокрема й правоохоронним органам, що під час закупівлі замовник дотримався усіх принципів» [99]. І. М. Парасій-Вергуненко відмічає, що Закон України «Про публічні закупівлі» був спрямований на забезпечення прозорості закупівель, починаючи з планування і завершуючи аналізом конкретних результатів. Водночас актуалізуються проблеми, пов'язані з оцінкою та аналізом ефективності державних закупівель [100, с. 66].

Пункт 4 ст. 1 Закону про публічні закупівлі передбачає, що діяльність в окремих сферах господарювання – це діяльність, що здійснюється в одній або декількох з таких сфер: забезпечення виробництва, транспортування, постачання та зберігання газу; забезпечення виробництва, транспортування та постачання теплової енергії; забезпечення виробництва, передачі, розподілу, купівлі-продажу, постачання електричної енергії, централізованого диспетчерського (оперативно-технологічного) управління об'єднаною енергетичною системою України; забезпечення виробництва, транспортування та постачання питної води, забезпечення функціонування централізованого водовідведення; надання послуг з користування інфраструктурою залізничного транспорту загального користування, забезпечення функціонування міського електричного транспорту та експлуатація його об'єктів для надання послуг з перевезення; надання послуг автостанцій, портів, аеропортів, послуг з аеронавігаційного обслуговування польотів повітряних суден; надання послуг поштового зв'язку, геологічне вивчення (у тому числі дослідно-промислово розробка родовищ) нафтогазоносних надр, родовищ вугілля та інших видів твердого палива; забезпечення функціонування та експлуатація телекомунікаційних мереж фіксованого зв'язку загального користування або надання загальнодоступних телекомунікаційних послуг; забезпечення транспортування, зберігання, переробки нафти та нафтопродуктів сирих;

забезпечення функціонування ринку електричної енергії, ринку «на добу наперед» та внутрішньодобового ринку, балансуючого ринку, ринку допоміжних послуг, а також надання послуг адміністратора розрахунків, адміністратора комерційного обліку, оператора ринку, гарантованого покупця відповідно до Закону України «Про ринок електричної енергії», надання допоміжних послуг на ринку допоміжних послуг та послуг із забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку електричної енергії відповідно до Закону України «Про ринок електричної енергії»; розроблення, виготовлення, реалізація, ремонт, модернізація та утилізація озброєння, військової техніки, військової зброї і боєприпасів до неї, організація, координація, а також безпосереднє постачання товарів, виконання робіт та надання послуг на виконання державного оборонного замовлення.

Не вважається діяльністю в окремих сферах господарювання така діяльність: виробництво та постачання теплової енергії до мереж загального користування, якщо таке виробництво є наслідком іншої виробничої діяльності замовника, крім діяльності, що здійснюється у сферах, визначених у цьому пункті, при цьому постачання теплової енергії здійснюється лише в цілях економної експлуатації виробничих потужностей замовника, а доходи від цієї діяльності не перевищують 20 відсотків середньорічного доходу за попередні три роки, включаючи дохід за поточний рік; виробництво, передача та постачання електричної енергії до мереж загального користування, якщо таке виробництво, передача та постачання є необхідними для споживання самим замовником для здійснення іншої виробничої діяльності, крім діяльності, що провадиться у сферах, визначених у цьому пункті, а обсяг постачання електричної енергії замовником до мереж загального користування залежить від рівня його власного споживання, за умови, що власне споживання є не меншим ніж 70 відсотків загального обсягу виробленої замовником електроенергії, розрахованого за середньорічними показниками виробництва за попередні три роки, включаючи показники за поточний рік; виробництво, транспортування та постачання питної води в мережі загального користування,

якщо таке виробництво, транспортування та постачання є необхідними для споживання самим замовником для здійснення іншої виробничої діяльності, крім діяльності, що провадиться у сферах, визначених у цьому пункті, а обсяг постачання питної води замовником для загального користування залежить від рівня його власного споживання, за умови, що власне споживання є не меншим ніж 70 відсотків загального обсягу виробленої замовником питної води, розрахованого за середньорічними показниками виробництва за попередні три роки, включаючи показники за поточний рік.

Пункт 4 ст. 2 Закону про публічні закупівлі встановлює, що дія цього Закону для замовників, які провадять діяльність в окремих сферах господарювання, додатково не поширюється на випадки, якщо предметом закупівлі є: 1) товари, роботи і послуги, що безпосередньо виробляються, виконуються, надаються виключно для забезпечення діяльності в окремих сферах господарювання їх афілійованими підприємствами; 2) паливно-енергетичні ресурси для виробництва електричної, теплової енергії, проведення геологічного вивчення родовищ корисних копалин (у тому числі неопромінених паливних елементів (твелів) для ядерних реакторів); 3) товари, що закупаються для перепродажу третім особам, за умови, що замовник не займає монопольне (домінуюче) становище на ринку таких товарів та інші суб'єкти господарювання можуть вільно здійснювати їх продаж за тих самих умов, що і замовник; 4) вуглеводнева сировина, нафтопродукти для їх подальшої переробки і реалізації та пов'язаних і необхідних для цього супутніх послуг: з переробки, виробництва, транспортування, фрахтування, страхування, переміщення, вантажних перевезень, зберігання, зливу/наливу, інспекції кількості та якості, митно-брокерських, інформаційно-аналітичних послуг щодо ринкових цін та біржових котирувань, фінансових послуг, послуг бірж, аукціонів, систем електронних торгів; 5) товари, роботи і послуги, якщо ціни (тарифи) на них затверджуються державними колегіальними органами, іншими органами влади відповідно до їх повноважень або визначаються в порядку, встановленому зазначеними органами, у тому числі якщо визначення таких цін

здійснюється на аукціонах; 6) товари, роботи і послуги за угодами про розподіл продукції, укладеними згідно із Законом України «Про угоди про розподіл продукції»; 7) товари і послуги на ринку «на добу наперед» та внутрішньодобовому ринку, балансуєчому ринку та ринку допоміжних послуг відповідно до Закону України «Про ринок електричної енергії»; 8) електрична енергія, що купується та продається на ринку електричної енергії гарантованим покупцем, оператором ринку, оператором системи передачі, стороною, відповідальною за баланс балансуєчої групи, відповідно до Закону України «Про ринок електричної енергії»; 9) послуги адміністратора розрахунків, адміністратора комерційного обліку, оператора ринку, гарантованого покупця відповідно до Закону України «Про ринок електричної енергії»; 10) послуги із забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку електричної енергії відповідно до Закону України «Про ринок електричної енергії».

Отже, відповідно до п. 4 ст. 1 та п. 4 ст. 2 Закону про публічні закупівлі цей Закон не поширюється щодо замовників, які провадять діяльність в окремих сферах господарювання, якщо предметом закупівлі є паливно-енергетичні ресурси для виробництва електричної, теплової енергії, проведення геологічного вивчення родовищ корисних копалин (у тому числі неопромінених паливних елементів (твелів) для ядерних реакторів).

Відповідно до п. 5,6 ст. 2 Закону про публічні закупівлі особливості здійснення процедур закупівлі, визначених цим Законом, встановлюються окремими законами для таких товарів, робіт і послуг: неопромінені паливні елементи (твели) для ядерних реакторів; нафта або нафтопродукти сирі; послуги поштового зв'язку, поштові марки та марковані конверти; телекомунікаційні послуги, у тому числі з ретрансляції радіо- та телесигналів (крім послуг мобільного зв'язку та послуг Інтернет-провайдерів); послуги з підготовки фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів (післядипломна освіта) за державним замовленням; товари і послуги, закупівля яких здійснюється

відповідно до програм Глобального фонду для боротьби із СНІДом, туберкульозом та малярією в Україні, що виконуються відповідно до закону; послуги енергосервісу. Особливості здійснення закупівель, визначених цим Законом, для гарантованого забезпечення потреб оборони (крім товарів, робіт і послуг, що підлягають закупівлі відповідно до угод у порядку, визначеному абзацом сімнадцятим частини третьої цієї статті) Міністерством оборони України та його розвідувальним органом, Міністерством внутрішніх справ України, Службою безпеки України, Національною гвардією України, Національною поліцією України, Державною прикордонною службою України, Службою зовнішньої розвідки України, Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державною спеціальною службою транспорту, Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Управлінням державної охорони України та іншими військовими формуваннями та/або частинами в особливий період, у період проведення антитерористичної операції, у період введення надзвичайного стану встановлюються окремим законом.

Отже, законодавець передбачає можливість ухвалення спеціальних законів, які повинні встановлювати особливості здійснення процедур закупівлі для окремих товарів, робіт і послуг.

Спеціальним нормативно-правовим актом є Закон щодо енергомодернізації, який встановлює правові та економічні засади здійснення енергосервісу для підвищення енергетичної ефективності об'єктів державної та комунальної власності. Відповідно до ст. 1 Закону щодо енергомодернізації енергосервіс – це комплекс технічних та організаційних енергозберігаючих (енергоефективних) та інших заходів, спрямованих на скорочення замовником енергосервісу споживання та/або витрат на оплату паливно-енергетичних ресурсів та/або житлово-комунальних послуг порівняно із споживанням (витратами) за відсутності таких заходів. У ст. 2 Закон щодо енергомодернізації зазначено, що публічні закупівлі енергосервісу здійснюються за процедурами публічних закупівель у порядку, встановленому Законом України про публічні

закупівлі для закупівель послуг, з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом. Цей Закон застосовується до всіх замовників, які здійснюють закупівлі енергосервісу, незалежно від вартості предмета закупівлі. Згідно ст. 3 Закон щодо енергомодернізації закупівлі енергосервісу здійснюються шляхом застосування процедури відкритих торгів або переговорної процедури закупівлі, яка застосовується виключно у випадках, передбачених п. 4 ч. 2 ст. 35 Закону про публічні закупівлі.

Проведене дослідження генези законодавства України щодо державних або публічних закупівель дозволяє виокремити три законодавчих акти, які поступово змінювали процес публічних закупівель. Зокрема, Закони України: «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти» від 22.02.2000 р., «Про здійснення державних закупівель» від 01.06.2010 р., «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 р. Порівняльний аналіз перелічених законів України представлено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика законів України щодо державних або публічних закупівель

Положення законодавства	Закон України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти» від 22.02.2000 р. (в ред. від 02.04.2008 р.)	Закон України «Про здійснення державних закупівель» від 01.06.2010 р. (в ред. від 20.04.2014 р.)	Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 р. (в ред. від 01.01.2019 р.)
1	2	3	4
<i>Сфера застосування закону</i>	Застосовується до всіх закупівель товарів, робіт і послуг, що повністю або частково здійснюються за рахунок державних коштів, за умови, що вартість предмета закупівлі для товару (товарів), послуги (послуг) становить або перевищує 20 тисяч гривень, а для робіт - 50 тисяч гривень.	Застосовується до всіх замовників та закупівель товарів, робіт та послуг, які повністю або частково здійснюються за рахунок державних коштів, за умови, що вартість предмета закупівлі товару (товарів), послуги (послуг) дорівнює або перевищує 100 тисяч гривень (у будівництві - 300 тисяч гривень), а робіт - 1 мільйон гривень, крім закупівель	Застосовується до замовників, за умови, що вартість предмета закупівлі товару (товарів), послуги (послуг) дорівнює або перевищує 200 тисяч гривень, а робіт - 1,5 мільйона гривень; до замовників, які здійснюють діяльність в окремих сферах господарювання, за умови, що вартість предмета закупівлі

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4
		за процедурою електронного реверсивного аукціону.	товару (товарів), послуги (послуг) дорівнює або перевищує 1 мільйон гривень, а робіт - 5 мільйонів гривень.
<i>Державний нагляд та контроль</i>	Державний нагляд, контроль та координація у сфері закупівель здійснюються Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань координації закупівель товарів, робіт і послуг, Рахунковою палатою, Державною контрольно-ревізійною службою України, Державним казначейством України, спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі статистики, правоохоронними органами в межах компетенції, визначеної Конституцією України, законами України та цим Законом.	Державне регулювання та контроль у сфері закупівель здійснюють уповноважений орган та інші органи відповідно до їх компетенції. Органи, які уповноважені на здійснення контролю у сфері закупівель, не мають права втручатися у проведення процедур закупівель.	Уповноважений орган здійснює регулювання та реалізує державну політику у сфері закупівель у межах повноважень, визначених цим Законом. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю, здійснює контроль у сфері публічних закупівель у межах своїх повноважень, визначених Конституцією, цим Законом та іншими законами України. Антимонопольний комітет України та Рахункова палата здійснюють контроль у сфері публічних закупівель у межах своїх повноважень, визначених Конституцією та законами України.
<i>Уповноважений орган</i>	Антимонопольний комітет України.	Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державних закупівель.	Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику в сфері публічних закупівель.
<i>Органи оскарження процедур закупівель</i>	1. Міжвідомча комісія з питань державних закупівель при Рахунковій палаті; 2. Суд.	1. Антимонопольний комітет України; 2. Суд.	1. Антимонопольний комітет України; 2. Суд.
<i>Суб'єкти оскарження</i>	Будь-який учасник або інша особа має право оскаржити рішення, дії або бездіяльність замовника.	Фізична чи юридична особа, яка звернулася до органу оскарження з метою захисту своїх прав та охоронюваних	Фізична чи юридична особа, яка звернулася до органу оскарження з метою захисту своїх прав та охоронюваних

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4
		законом інтересів з приводу рішення, дії чи бездіяльності замовника, що суперечать законодавству у сфері державних закупівель та/або з приводу порушень законодавства оператором електронного майданчика і внаслідок яких порушено право чи законні інтереси такої особи.	законом інтересів з приводу рішення, дії чи бездіяльності замовника, що суперечать законодавству у сфері публічних закупівель і внаслідок яких порушено право чи законні інтереси такої особи.
<i>Процедури закупівлі</i>	Відкриті торги із зменшенням ціни; торги з обмеженою участю; двоступеневі торги; запит цінових пропозицій (котирувань); закупівля в одного учасника; редукціон.	Відкриті торги; двоступеневі торги; запит цінових пропозицій; попередня кваліфікація учасників; закупівля в одного учасника; електронний реверсивний аукціон.	Відкриті торги (основна процедура); конкурентний діалог; переговорна процедура закупівлі.
<i>Закупівля у одного учасника</i>	Закупівля у одного учасника - це процедура, відповідно до якої замовник укладає договір про закупівлю з учасником після проведення з ним переговорів. Застосовується у разі: закупівлі творів мистецтва або закупівлі, пов'язаної із захистом прав інтелектуальної власності, або укладення договору про закупівлю з переможцем архітектурного або мистецького конкурсу; відсутності конкуренції (у тому числі з технічних причин) на товари, роботи чи послуги, які можуть бути поставлені (виконані) тільки	Закупівля в одного учасника - це процедура, відповідно до якої замовник укладає договір про закупівлю з учасником після проведення переговорів з одним або кількома учасниками та акцепту пропозиції переможця процедури закупівлі в одного учасника. Процедура закупівлі в одного учасника застосовується замовником як виняток у разі: закупівлі творів мистецтва або закупівлі, пов'язаної із захистом прав інтелектуальної власності, або укладення договору про закупівлю з переможцем архітектурного чи мистецького конкурсу, або закупівлі послуг з	Переговорна процедура закупівлі - це процедура, що використовується замовником як виняток і відповідно до якої замовник укладає договір про закупівлю з учасником після проведення переговорів з одним або кількома учасниками. Переговорна процедура закупівлі застосовується у разі: закупівлі творів мистецтва або закупівлі, пов'язаної із захистом прав інтелектуальної власності, або укладення договору про закупівлю з переможцем

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4
	<p>певним учасником, і при цьому немає альтернативи; потреби у здійсненні додаткових поставок первинним учасником, призначених для часткової заміни або розширення поставок, коли зміна учасника може призвести до закупівлі товарів або послуг, які не відповідають вимогам взаємозаміни з наявними товарами або послугами; необхідності проведення додаткових будівельних робіт, не включених у початковий проект, але які стали через непередбачувані обставини необхідними для виконання проекту за умови, що договір буде укладено з учасником цих робіт, якщо такі роботи технічно чи економічно пов'язані з головним договором; виникнення нагальної потреби у здійсненні закупівлі у зв'язку з особливими економічними чи соціальними, правовими, іншими обставинами, яких замовник не міг передбачити, у тому числі закупівлі, пов'язаної з ліквідацією</p>	<p>виконання науково-дослідних, науково-технічних та дослідно-конструкторських робіт, що пройшли конкурсний відбір у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку; відсутності конкуренції (у тому числі з технічних причин) на товари, роботи чи послуги, які можуть бути поставлені, виконані чи надані тільки певним постачальником (виконавцем), за відсутності при цьому альтернативи; нагальної потреби у здійсненні закупівлі у зв'язку з виникненням особливих економічних чи соціальних обставин, які унеможливають дотримання замовниками строків для проведення процедур конкурсних торгів, зокрема пов'язаних із забезпеченням продуктами нафтопереробки рідкими спеціалізованого санітарного транспорту бригад екстреної (швидкої) медичної допомоги, з негайною ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, а</p>	<p>архітектурного чи мистецького конкурсу; відсутності конкуренції (у тому числі з технічних причин) на відповідному ринку, внаслідок чого договір про закупівлю може бути укладено лише з одним постачальником, за відсутності при цьому альтернативи; нагальної потреби у здійсненні закупівлі у зв'язку з виникненням особливих економічних чи соціальних обставин, що унеможливають дотримання замовниками строків для проведення тендеру, а саме пов'язаних з негайною ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій, а також наданням у встановленому порядку Україною гуманітарної допомоги іншим державам; якщо замовником було двічі відмінено тендер через відсутність достатньої кількості учасників, при цьому предмет закупівлі, його технічні та якісні</p>

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4
	<p>наслідків надзвичайних ситуацій; закупівлі науково-технічних, науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, що пройшли конкурсний відбір згідно з порядком проведення конкурсів наукових проєктів або є завданням та заходами державних цільових програм; закупівлі продуктів харчування та сільськогосподарської продукції, що закуповуються бюджетними організаціями (установами) безпосередньо з державного резерву, в Аграрного фонду, Державної акціонерної компанії "Хліб України", якщо такі товари були закуплені для потреб держави.</p>	<p>також наданням у встановленому порядку Україною гуманітарної допомоги іншим державам; якщо замовником було двічі відмінено процедуру закупівлі через відсутність достатньої кількості учасників; потреби здійснити додаткову закупівлю у того самого постачальника з метою уніфікації, стандартизації або забезпечення сумісності з наявними товарами, технологіями, роботами або послугами, якщо заміна попереднього постачальника (виконавця робіт, надавача послуг) може призвести до несумісності або виникнення проблем технічного характеру, пов'язаних з експлуатацією та обслуговуванням; закупівлі товарів на товарних біржах; закупівлі товарів у разі припинення господарської діяльності, зокрема внаслідок банкрутства, за домовленістю з кредиторами; необхідності проведення додаткових будівельних робіт, не включених у початковий проєкт, але</p>	<p>характеристики, а також вимоги до учасника не повинні відрізнятися від вимог, що були визначені замовником у тендерній документації; потреби здійснити додаткову закупівлю в того самого постачальника з метою уніфікації, стандартизації або забезпечення сумісності з наявними товарами, технологіями, роботами чи послугами, якщо заміна попереднього постачальника (виконавця робіт, надавача послуг) може призвести до несумісності або виникнення проблем технічного характеру, пов'язаних з експлуатацією та обслуговуванням; необхідності проведення додаткових будівельних робіт, не зазначених у початковому проєкті, але які стали через непередбачувані обставини необхідними для виконання проєкту за сукупності таких умов: договір буде укладено</p>

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4
		<p>які стали через непередбачувані обставини необхідними для виконання проекту за умови, що договір буде укладено з попереднім виконавцем цих робіт, якщо такі роботи технічно чи економічно пов'язані з головним договором; урахування вимог, визначених цим законом.</p>	<p>з попереднім виконавцем цих робіт, такі роботи технічно чи економічно пов'язані з головним (первинним) договором; загальна вартість додаткових робіт не перевищує 50 відсотків вартості головного (первинного) договору; закупівлі юридичних послуг, пов'язаних із захистом прав та інтересів України, у тому числі з метою захисту національної безпеки і оборони, під час врегулювання спорів, розгляду в закордонних юрисдикційних органах справ за участю іноземного суб'єкта та України, на підставі рішення Кабінету Міністрів України або введених в дію відповідно до закону рішень Ради національної безпеки і оборони України.</p>
Громадський контроль	<p>Однією з форм участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики у сфері державних закупівель є Тендерна палата України, яка наділена великими повноваженнями.</p>	<p>Громадський контроль забезпечується через вільний доступ до всієї інформації щодо державних закупівель, яка підлягає оприлюдненню відповідно до цього Закону. Громадяни і громадські організації та їх спілки не мають права втручатися у діяльність Уповноваженого органу та процедуру визначення замовником переможця торгів.</p>	<p>Громадський контроль забезпечується через вільний доступ до всієї інформації щодо публічних закупівель, яка підлягає оприлюдненню відповідно до цього Закону, до аналізу та моніторингу інформації, розміщеної в електронній системі закупівель, а також шляхом інформування через електронну систему закупівель або</p>

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4
			письмово органів, уповноважених на здійснення контролю, про виявлені порушення законодавства у сфері публічних закупівель та недоліки роботи електронної системи закупівель. Громадяни і громадські організації та їх спілки не мають права втручатися у процедуру закупівлі.
<i>Електронна система закупівель</i>	Електронні державні закупівлі – це здійснення замовниками встановлених цим Законом процедур закупівель за допомогою інформаційної системи в мережі Інтернет в режимі on-line з використанням електронного документообігу та електронного цифрового підпису.	Передбачено можливість проведення електронного реверсивного аукціону у межах електронного майданчику, тобто сайт у мережі Інтернет разом з сукупністю технічного обладнання, програмного забезпечення та організаційних заходів, що використовуються оператором електронного майданчика для проведення державних закупівель за процедурою електронного реверсивного аукціону.	Електронна система закупівель – це інформаційно-телекомунікаційна система, що забезпечує проведення процедур закупівель, створення, розміщення, оприлюднення та обмін інформацією і документами в електронному вигляді, до складу якої входять веб-портал Уповноваженого органу, авторизовані електронні майданчики, між якими забезпечено автоматичний обмін інформацією та документами.
<i>Види забезпечення пропозиції</i>	Банківські гарантії, резервні акредитиви, чеки, згідно з якими первинне зобов'язання несе будь-який банк, депозити, векселі, порука та інші види забезпечення за вибором замовника.	Порука, гарантія, застава, завдаток, депозит.	Гарантія.
<i>Форма договору про закупівлю</i>	Договір про закупівлю укладається тільки в письмовій формі та відповідно до положень Цивільного кодексу	Договір про закупівлю укладається в письмовій формі, а у разі здійснення закупівель за процедурою	Договір про закупівлю укладається відповідно до норм Цивільного кодексу України та Господарського

Закінчення таблиці 1.1

1	2	3	4
	України. Нотаріальне посвідчення договору не є обов'язковим, але на вимогу замовника договір про закупівлю підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню.	електронного реверсивного аукціону - у формі електронного документа, відповідно до положень Цивільного та Господарського кодексів України, законів України «Про електронний цифровий підпис», «Про електронні документи та електронний документообіг» з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.	кодексу України з урахуванням особливостей, визначених цим Законом. Учасник - переможець процедури закупівлі під час укладення договору повинен надати дозвіл або ліцензію на провадження певного виду господарської діяльності, якщо отримання такого дозволу або ліцензії на провадження такого виду діяльності передбачено законодавством.
<i>Розмір забезпечення виконання договору про закупівлю</i>	Становить 15 відсотків його кошторисної вартості під час здійснення закупівлі товарів і послуг та відповідно 5 відсотків у разі закупівлі робіт.	Не може перевищувати 5 відсотків вартості договору.	Не може перевищувати 5 відсотків вартості договору.
<i>Види забезпечення виконання договору</i>	Банківські гарантії, резервні акредитиви, чеки, згідно з якими первинне зобов'язання несе будь-який банк, депозити, векселі, порука та інші види забезпечення виконання договору за вибором замовника відповідно до закону.	Порука, гарантія, застава, завдаток, неустойка, депозит.	Внесення коштів не пізніше дати укладення договору про закупівлю, якщо внесення забезпечення передбачено тендерною документацією.

Закон про публічні закупівлі в ред. від 19.09.2019 р. має деякі відмінності. Зокрема, передбачено наступні конкурентні процедури: відкриті торги; торги з обмеженою участю; конкурентний діалог; переговорна процедура закупівлі (як виняток). Тобто, з'явилась нова процедура, а саме: торги з обмеженою участю. Згідно ст. 36 Закону про публічні закупівлі в ред. від 19.09.2019 р. торги з обмеженою участю застосовуються у разі потреби попередньої перевірки кваліфікації учасників шляхом проведення кваліфікаційного відбору та якщо

оголошення про проведення торгів з обмеженою участю оприлюднюється відповідно до частини третьої статті 10 цього Закону. Торги з обмеженою участю проводяться у два етапи.

Також законодавець закріпив такий термін як спрощена закупівля, тобто придбання замовником товарів, робіт і послуг, вартість яких дорівнює або перевищує 50 тисяч гривень та є меншою за вартість, що встановлена у пунктах 1 і 2 частини першої статті 3 цього Закону. Спрощена закупівля проводиться замовником із застосуванням електронного аукціону.

Аналіз законодавства, яке регулює публічні закупівлі дозволяє позначити основні відмінності Закону про публічні закупівлі (є чинним до 19.04.2020 р.) від законів, які регулювали питання закупівлі на протязі років незалежності України, зокрема:

а) збільшена вартість предмета закупівлі для обов'язкового застосування процедури публічної закупівлі;

б) зменшено кількість процедур закупівлі з п'яти до трьох, а саме: відкрити торги, які є основною процедурою, конкурентний діалог, переговорна процедура;

в) з'явився механізм здійснення електронних закупівель та електронна система оскарження;

г) скоротилися строки проведення процедури закупівель;

г) з'явилась можливість використання електронної системи закупівель для допорогових закупівель;

д) змінена система громадського контролю та закріплено заборону втручання громадян і громадських організацій у процедуру закупівлі;

е) зменшено кількість видів забезпечення пропозиції та виконання договору закупівлі;

ж) змінено вимоги до форми договору закупівлі, якщо раніше законодавством про закупівлі закріплювалась форма договору закупівлі, то на цей час форма договору закупівлі визначається загальним законодавством

України (ГК України та ЦК України) з урахуванням особливостей законодавства про закупівлі.

Олефір А.О. стосовно розвитку законодавства України про закупівлі зазначає, що «розвиток державних закупівель у незалежній Україні в ретроспективі характеризується такими основними закономірностями: 1) висока динамічність розвитку законодавства; 2) поступальність у реформуванні законодавства; 3) постійна тенденція до вдосконалення юридичної техніки викладу правових норм; 4) перехід від фрагментарного і абстрактного до повного і детального господарсько-правового забезпечення відносин; 5) перехід від багатоактності до моноактності в регулюванні; 6) перманентна присутність позитивних і негативних рис у господарсько-правовому забезпеченні, з тенденцією до переважання позитивних ознак; 7) формування національної традиції в регулюванні основних положень системи закупівель у формі єдиного нормативно-правового акту, з незначними винятками й особливостями стосовно сфери дії законодавства про закупівлі; 8) відсутність спеціального нормативно-правового регулювання здійснення закупівель у сфері охорони здоров'я» [9, с. 55-56].

Дослідження генези законодавства України щодо публічних закупівель дозволяє виокремити чотири етапи розвитку цього законодавства:

Перший етап з 1992 р. по 2000 р. У 1992 році був прийнятий Указ Президента України «Про державне замовлення в Україні» від 04.05.1992 р. № 289/92, який є першим нормативно-правовим актом незалежної України, що регулював питання виконання державного замовлення. До 2000 року питання державних закупівель регулювали різні нормативно-правові акти. На цьому етапі відсутній єдиний спеціальний законодавчий акт у сфері державних закупівель.

Другий етап з 2000 р. по 2010 р. У 2000 році Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти» від 22.02.2000 р., який був перший, в незалежній Україні, законодавчий

акт, що закріпив правові основи здійснення процедур закупівель товарів, робіт і послуг за рахунок державних коштів.

Третій етап з 2010 р. по кінець 2015 р. На цьому етапі законодавець приймає низку законів щодо здійснення державних закупівель, які змінюють один одного. Так, у 2010 році Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про здійснення державних закупівель» від 01.06.2010 р., який втратив чинність 10.04.2014 р., а Закон України «Про здійснення державних закупівель» від 10.04.2014 р. втратив чинність 25.12.2015 р.

Четвертий етап з 25.12.2015 року по теперішній час. 25.12.2015 року було ухвалено Закон про публічні закупівлі, який кардинальним чином змінив підхід законодавця до процесу публічних закупівель. На цьому етапі з'явився термін публічні закупівлі, а також система електронних закупівель та електронна система оскарження, що пов'язано з необхідністю приведення законодавства України у відповідність до законодавства ЄС.

Підводячи підсумки доцільно зазначити наступне:

1. Дослідження законодавства України дозволило виокремити чотири етапи розвитку законодавства України щодо державних або публічних закупівель. Перший етап з 1992 р. по 2000 р., який характеризується тим, що державні закупівлі регулювались розрізненими нормативно-правовими актами; другий етап з 2000 р. по 2010 р., який характеризується ухваленням єдиного законодавчого акту, що регулював питання державних закупівель; третій етап з 2010 р. по кінець 2015 р., який характеризується нестабільністю законодавства, що регулює державні закупівлі; четвертий етап з 25.12.2015 року по теперішній час, який характеризується появою терміну публічні закупівлі та запровадженням системи електронних закупівель.

2. Аналіз чинного законодавства України щодо публічних закупівель свідчить про наявність великої кількості підзаконних нормативно-правових актів, що веде до зарегульованості процесу правореалізації.

3. Законодавство України встановлює можливість закупівлі паливно-енергетичних ресурсів для виробництва електричної та теплової енергії без

застосування процедури закупівлі. Прикладом є Постанова Кабінету Міністрів України «Про закупівлю енергетичного вугілля» від 06.08.2008 р. № 694, що втратила чинність 23.11.2016 р., яка передбачала здійснення закупівлі енергетичного вугілля за державні кошти для виробництва електричної та теплової енергії енергогенеруючими компаніями, які провадять ліцензійну діяльність з виробництва електричної та/або теплової енергії без застосування процедур закупівлі. Також Закон України «Про особливості здійснення закупівель в окремих сферах господарської діяльності» від 24.05.2012 р., який втратив чинність 01.04.2016 р., встановлював можливість закупівлі паливно-енергетичних ресурсів для виробництва електричної, теплової енергії без застосування процедур закупівель. Аналогічне застереження є в Законі про публічні закупівлі, де п. 4 ст. 1 та п. 4 ст. 2 передбачають, що Закон про публічні закупівлі не поширюється щодо замовників, які провадять діяльність в окремих сферах господарювання, якщо предметом закупівлі є паливно-енергетичні ресурси для виробництва електричної, теплової енергії. Особливого порядку закупівлі вугілля для інших цілей, крім виробництва електричної, теплової енергії, законодавством України не передбачено.

4. Законодавство України закріплює можливість ухвалення спеціальних законів, які повинні встановлювати особливості здійснення процедур закупівлі для окремих товарів, робіт і послуг. Для відображення особливостей закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів доцільно ухвалити спеціальний закон, яким їх закріпити.

5. Порівняльна характеристика законів України, які регулювали державні або публічні закупівлі на різних етапах розвитку законодавства України демонструє суттєві зміни законодавства, які мають позитивний характер. Разом з цим передбачена чинним законодавством України система електронних закупівель має недоробки, що перешкоджає її практичній реалізації на належному рівні.

Висновки до розділу 1

Проведений аналіз наукової літератури та законодавства України дозволив запропонувати авторське визначення терміну: «публічні закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів». Так, публічні закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів це господарсько-правовий механізм, за допомогою якого законодавець забезпечує баланс публічних та приватних інтересів, що дозволяє реалізувати стратегічне завдання щодо створення системи конкурентної, організованої і відкритої торгівлі вугіллям, вирішувати соціальні питання та ефективно використовувати бюджетні кошти при закупівлі вугілля відповідної якості та кількості для суспільних потреб.

Закупівля вугілля для соціально значущих об'єктів має деякі особливості: по-перше, публічні закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів повинні відповідати стратегії розвитку вугільної галузі та суміжних галузей. Стосовно закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів важливим є не тільки виокремлення стратегічних напрямів розвитку вугільної галузі, а також взаємозв'язок зі стратегією розвитку суміжних галузей економіки. Це дозволить точніше визначити потрібність тієї чи іншої марки вугілля. По-друге, необхідно забезпечити баланс публічних та приватних інтересів у процесі закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. Для досягнення максимальної ефективності публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів вони повинні здійснюватися з урахуванням інтересів держави, суспільства, суб'єктів господарювання, громадян. По-третє, публічні закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів повинні забезпечити вирішення соціальних завдань, які стоять перед державою. Враховуючи важливість вугільної продукції для вирішення соціальних проблем, які мають місце в Україні, законодавець зобов'язаний забезпечити вирішення соціальних питань у тому числі шляхом публічної закупівлі вугілля. По-четверте, договір закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів має включати обов'язкові

умови, які дозволять врахувати специфіку цього договору та забезпечать його належне виконання.

Дослідження законодавства України дозволило виокремити чотири етапи розвитку законодавства України щодо державних або публічних закупівель. Перший етап з 1992 р. по 2000 р., який характеризується тим, що державні закупівлі регулювались розрізненими нормативно-правовими актами; другий етап з 2000 р. по 2010 р., який характеризується ухваленням єдиного законодавчого акту, що регулював питання державних закупівель; третій етап з 2010 р. по кінець 2015 р., який характеризується нестабільністю законодавства, що регулює державні закупівлі; четвертий етап з 25.12.2015 року по теперішній час, який характеризується появою терміну публічні закупівлі та запровадженням системи електронних закупівель.

Порівняльна характеристика законів України, які регулювали державні або публічні закупівлі на різних етапах розвитку законодавства України демонструє суттєві зміни законодавства, які мають позитивний характер. Разом з цим передбачена чинним законодавством України система електронних закупівель має недоробки, що перешкоджає її практичній реалізації на належному рівні. Аналіз чинного законодавства України щодо публічних закупівель свідчить про наявність великої кількості підзаконних нормативно-правових актів, що веде до зарегульованості процесу правореалізації.

Законодавство України встановлює можливість закупівлі паливно-енергетичних ресурсів для виробництва електричної та теплової енергії без застосування процедури закупівлі. Прикладом є Постанова Кабінету Міністрів України «Про закупівлю енергетичного вугілля» від 06.08.2008 р. № 694, що втратила чинність 23.11.2016 р., яка передбачала здійснення закупівлі енергетичного вугілля за державні кошти для виробництва електричної та теплової енергії енергогенеруючими компаніями, які провадять ліцензійну діяльність з виробництва електричної та/або теплової енергії без застосування процедур закупівлі. Також Закон України «Про особливості здійснення закупівель в окремих сферах господарської діяльності» від 24.05.2012 р., який

втратив чинність 01.04.2016 р., встановлював можливість закупівлі паливно-енергетичних ресурсів для виробництва електричної, теплової енергії без застосування процедур закупівель. Аналогічне застереження є в Законі про публічні закупівлі, де п. 4 ст. 1 та п. 4 ст. 2 передбачають, що Закон про публічні закупівлі не поширюється щодо замовників, які провадять діяльність в окремих сферах господарювання, якщо предметом закупівлі є паливно-енергетичні ресурси для виробництва електричної, теплової енергії. Особливого порядку закупівлі вугілля для інших цілей, крім виробництва електричної, теплової енергії, законодавством України не передбачено.

Законодавство України закріплює можливість ухвалення спеціальних законів, які повинні встановлювати особливості здійснення процедур закупівлі для окремих товарів, робіт і послуг. Для відображення особливостей закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів доцільно ухвалити спеціальний закон, яким їх закріпити.

Питання, що розглянуто у розділі 1, знайшли відображення у наступних роботах:

1. Курепіна О.Ю. Поняття та особливості правового регулювання публічних закупівель вугілля. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4. С. 82-87 [101].
2. Курепина Е.Ю. Понятие договора о публичной закупке угля для социально значимых объектов. *Leges si viata*. 2019. № 8/2(332). С. 50-53 [102].
3. Зельдіна О.Р., Курепіна О.Ю. Розвиток законодавства України щодо публічних закупівель. *Економіка та право*. 2019. № 2(53). С. 70-77 [103].

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ВУГІЛЛЯ ДЛЯ СОЦІАЛЬНО ЗНАЧУЩИХ ОБ'ЄКТІВ

2.1. Організаційно-правовий аналіз договору публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів

Відповідно до Закону про публічні закупівлі закупівля може здійснюватися шляхом застосування однієї з таких процедур: відкриті торги; конкурентний діалог; переговорна процедура закупівлі.

Відкрити торги є основною процедурою закупівлі. «Процедура відкритих торгів базується на принципі відкритості та рівного (недискримінаційного) доступу до закупівель усіх учасників, утім, з обов'язковим застосуванням системи електронних закупівель та проведенням електронного аукціону» [11, с. 134]. Згідно ст. 32 Закону про публічні закупівлі завершенням процедури відкритих торгів є прийняття рішення про намір укласти договір про закупівлю. Рішення про намір укласти договір про закупівлю приймається замовником у день визначення переможця, та протягом одного дня після прийняття такого рішення замовник оприлюднює на веб-порталі Уповноваженого органу повідомлення про намір укласти договір та надсилає його переможцю. Замовник укладає договір про закупівлю з учасником, який визнаний переможцем торгів протягом строку дії його пропозиції, не пізніше ніж через 20 днів з дня прийняття рішення про намір укласти договір про закупівлю відповідно до вимог тендерної документації та пропозиції учасника-переможця. З метою забезпечення права на оскарження рішень замовника договір про закупівлю не може бути укладено раніше ніж через 10 днів з дати оприлюднення на веб-порталі Уповноваженого органу повідомлення про намір укласти договір про закупівлю. У разі відмови переможця торгів від підписання договору про закупівлю відповідно до вимог тендерної документації або

неукладення договору про закупівлю з вини учасника у строк, визначений цим Законом, або ненадання переможцем документів, що підтверджують відсутність підстав, передбачених статтею 17 цього Закону, замовник відхиляє тендерну пропозицію такого учасника та визначає переможця серед тих учасників, строк дії тендерної пропозиції яких ще не минув.

Відкриті торги є процедурою, яка повинна застосовуватися як основна при закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів.

Наступна процедура це конкурентний діалог, який застосовується при неможливості визначити необхідні технічні, якісні характеристики або якщо предметом закупівлі є консультаційні, юридичні послуги, розробка інформаційних систем, програмних продуктів, проведення наукових досліджень, експериментів або розробок, виконання дослідно-конструкторських, будівельних робіт, визначення вимог до виконання яких вимагає переговорів. Відповідно до ст. 34 Закону про публічні закупівлі при завершенні проведення конкурентного діалогу з учасником процедури закупівлі, якого визначено переможцем, замовник укладає договір про закупівлю. Конкурентний діалог не має сенсу використовувати при закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, тому, що закупівля вугілля передбачає чітке визначення необхідних технічних та якісних характеристик.

Ще одна процедура, яку закріплює законодавство про закупівлю це переговорна процедура закупівлі. У ст. 35 Закону про публічні закупівлі зазначено, що переговорна процедура закупівлі – це процедура, що використовується замовником як виняток і відповідно до якої замовник укладає договір про закупівлю з учасником після проведення переговорів з одним або кількома учасниками. Замовник під час проведення переговорів вимагає від учасника подання ним підтвердженої документально інформації про відповідність учасника кваліфікаційним вимогам відповідно до ст. 16 Закону про публічну закупівлю. «Переговорна процедура закупівлі є прототипом процедури державних закупівель, яка передбачалася старим законом, і застосовується у вигляді виключення» [104].

Законодавством України передбачено, що переговорна процедура закупівлі застосовується замовником як виняток у разі: 1) закупівлі творів мистецтва або закупівлі, пов'язаної із захистом прав інтелектуальної власності, або укладення договору про закупівлю з переможцем архітектурного чи мистецького конкурсу; 2) відсутності конкуренції (у тому числі з технічних причин) на відповідному ринку, внаслідок чого договір про закупівлю може бути укладено лише з одним постачальником, за відсутності при цьому альтернативи; 3) нагальної потреби у здійсненні закупівлі у зв'язку з виникненням особливих економічних чи соціальних обставин, що унеможливають дотримання замовниками строків для проведення тендеру, а саме пов'язаних з негайною ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій, а також наданням у встановленому порядку Україною гуманітарної допомоги іншим державам. Застосування переговорної процедури закупівлі в таких випадках здійснюється за рішенням замовника щодо кожної процедури; 4) якщо замовником було двічі скасовано тендер через відсутність достатньої кількості учасників, при цьому предмет закупівлі, його технічні та якісні характеристики, а також вимоги до учасника не повинні відрізнятися від вимог, що були визначені замовником у тендерній документації; 5) потреби здійснити додаткову закупівлю в того самого постачальника з метою уніфікації, стандартизації або забезпечення сумісності з наявними товарами, технологіями, роботами чи послугами, якщо заміна попереднього постачальника (виконавця робіт, надавача послуг) може призвести до несумісності або виникнення проблем технічного характеру, пов'язаних з експлуатацією та обслуговуванням; 6) необхідності проведення додаткових будівельних робіт, не зазначених у початковому проекті, але які стали через непередбачувані обставини необхідними для виконання проекту за сукупності таких умов: договір буде укладено з попереднім виконавцем цих робіт, такі роботи технічно чи економічно пов'язані з головним (первинним) договором; загальна вартість додаткових робіт не перевищує 50 відсотків вартості головного (первинного) договору; 7) закупівлі юридичних послуг, пов'язаних із захистом прав та інтересів України, у тому числі з метою захисту

національної безпеки і оборони, під час врегулювання спорів, розгляду в закордонних юрисдикційних органах справ за участю іноземного суб'єкта та України, на підставі рішення Кабінету Міністрів України або введених в дію відповідно до закону рішень Ради національної безпеки і оборони України.

Отже, така підстава як нагальна потреба у здійсненні закупівлі у зв'язку з виникненням особливих економічних чи соціальних обставин, що унеможлиблюють дотримання замовниками строків для проведення тендеру є дуже актуальною при закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. Наприклад, недостача вугілля для закінчення опалювального сезону. Необхідно зазначити, що для уникнення зловживання цією процедурою законодавець повинен чітко встановити порядок підтвердження особливих економічних чи соціальних обставин. «Документами, що підтверджують підстави для застосування переговорної процедури, можуть бути як документи, створені самим замовником, так і видані іншими підприємствами, установами, організаціями, державними органами (зокрема, експертні висновки, нормативні, технічні документи тощо), оскільки законодавець не встановив конкретних вимог до органу, який має видавати такі документи, та до переліку таких підтвердних документів» [105].

За результатами проведених переговорів з учасником (учасниками) замовник приймає рішення про намір укласти договір. Повідомлення про намір укласти договір обов'язково безоплатно оприлюднюється на веб-порталі Уповноваженого органу протягом одного дня після прийняття рішення та повинно містити: найменування та місцезнаходження замовника; найменування, кількість товару та місце його поставки, вид робіт і місце їх виконання або вид послуг та місце їх надання; строки поставки товарів, виконання робіт, надання послуг; найменування, місцезнаходження та контактні телефони учасника (учасників), з яким проведено переговори; ціну пропозиції; обґрунтування застосування переговорної процедури.

Замовник має право укласти договір про закупівлю за результатами застосування переговорної процедури закупівлі у строк не раніше ніж через

10 днів (п'ять днів – у разі застосування переговорної процедури закупівлі з підстав, визначених п. 3 ч. 2 цієї статті, а також у разі закупівлі нафти, нафтопродуктів сирих, електричної енергії, послуг з її передання та розподілу, централізованого постачання теплової енергії, централізованого постачання гарячої води, послуг з централізованого опалення, послуг поштового зв'язку, поштових марок та маркованих конвертів, телекомунікаційних послуг, у тому числі з трансляції радіо- та телесигналів, послуг з централізованого водопостачання та/або водовідведення та послуг з перевезення залізничним транспортом загального користування) з дня оприлюднення на веб-порталі Уповноваженого органу повідомлення про намір укласти договір за результатами застосування переговорної процедури закупівлі.

Переговорна процедура повинна застосовуватися при закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, оскільки саме ця процедура дозволяє своєчасно розв'язувати проблеми економічного та соціального характеру.

Таким чином всі закріплені законодавцем процедури закупівлі передбачають укладання договору між замовником та переможцем, що свідчить про значущість, універсальність та обов'язковість такого етапу публічної закупівлі як ухвалення договору публічної закупівлі.

Значущість договору про публічну закупівлю підтверджується ст. 22 Закону про публічні закупівлі, де передбачено, що тендерна документація повинна містити проєкт договору про закупівлю з обов'язковим зазначенням порядку змін його умов. Тому доцільно, на етапі укладання договору, узгодити можливі моменти щодо його виконання, тим паче коли мова йде про закупівлю за державні кошти. «Застосування загального терміну «договір» щодо державних закупівель підтверджує договірне опосередкування процедури державних закупівель, яке є логічним завершенням конкурсного відбору у сфері державозакупівельного господарювання» [106, с. 9-10].

Аналізу різних аспектів договірних правовідносин приділяють увагу ряд вчених, серед яких: О.А. Беянович [107, с. 107], О.В. Буткевич [108, с. 112], О.М. Вінник [109, с. 72-74], В.С. Мілаш [110], Б. І. Пугінський [111, с. 50-

51], Г. Ф. Шершеневич [112, с. 82-109], В.С. Щербина [113] та ін. Питання пов'язані з укладенням договору в процесі державних або публічних закупівель розглядалось у роботах: Я.В. Петруненка [106, с. 9-10], А.О. Сошникова [114]. Характеристика господарського договору щодо державних закупівель у сфері охорони здоров'я знайшла відображення у роботах А.О. Олефіра [9, с. 68].

Договір публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, який повинен мати відмінності від договорів з іншим предметом закупівлі та включати деякі обов'язкові положення розглядається авторкою як одна з особливостей закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. Проте це питання не знайшло належного відображення в науковій літературі та законодавстві України, що не дозволяє визначити специфіку та напрями вдосконалення. Разом з цим як у договорі будуть передбачені ті чи інші положення залежить його виконання в майбутньому.

Таким чином питання укладання договору у процесі публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів потребує ретельного дослідження. Тому доцільно проаналізувати законодавство про закупівлю та практику закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів.

Відповідно до ст. 1 Закону про публічні закупівлі договір про закупівлю – це договір, що укладається між замовником і учасником за результатами проведення процедури закупівлі та передбачає надання послуг, виконання робіт або набуття права власності на товари. Відповідно до п. 6 ст. 1 Закону про публічні закупівлі в ред. від 19.09.2019 р. договір про закупівлю – це господарський договір, що укладається між замовником і учасником за результатами проведення процедури закупівлі/спрощеної закупівлі та передбачає платне надання послуг, виконання робіт або придбання товару.

Отже, сторонами договору закупівлі є замовник та учасник. Також важливо відмітити, що у новій редакції Закону про публічну закупівлю законодавець чітко зазначив, що договір закупівлі це господарський договір.

Згідно Закону про публічні закупівлі замовники – це органи державної влади, органи місцевого самоврядування та органи соціального страхування,

створені відповідно до закону, а також юридичні особи (підприємства, установи, організації) та їх об'єднання, які забезпечують потреби держави або територіальної громади, якщо така діяльність не здійснюється на промисловій чи комерційній основі, за наявності однієї з таких ознак: юридична особа є розпорядником, одержувачем бюджетних коштів; органи державної влади чи органи місцевого самоврядування або інші замовники володіють більшістю голосів у вищому органі управління юридичної особи; у статутному капіталі юридичної особи державна або комунальна частка акцій (часток, паїв) перевищує 50 відсотків. До замовників також належать юридичні особи та/або суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність в окремих сферах господарювання та відповідають хоча б одній з таких ознак: органам державної влади, органам влади Автономної Республіки Крим, органам місцевого самоврядування належить частка у статутному капіталі суб'єкта господарювання в розмірі більше ніж 50 відсотків або такі органи володіють більшістю голосів у вищому органі суб'єкта господарювання чи правом призначати більше половини складу виконавчого органу або наглядової ради суб'єкта господарювання; наявність спеціальних або ексклюзивних прав. У п. 11 ст. 1 Закону про публічні закупівлі в ред. від 19.09.2019 р. зазначено, що замовники – це суб'єкти, визначені згідно зі ст. 2 цього Закону, які здійснюють закупівлі товарів, робіт і послуг відповідно до цього Закону.

Закон про публічні закупівлі визначає, що учасник процедури закупівлі це фізична особа, у тому числі фізична особа-підприємець, юридична особа (резидент або нерезидент), яка подала тендерну пропозицію або взяла участь у переговорах у разі застосування переговорної процедури закупівлі. П. 37 ст. 1 Закону про публічні закупівлі в ред. від 19.09.2019 р. передбачає, що учасник процедури закупівлі/спрощеної закупівлі – фізична особа, фізична особа-підприємець чи юридична особа-резидент або нерезидент, у тому числі об'єднання учасників, яка подала тендерну пропозицію/пропозицію або взяла участь у переговорах у разі застосування переговорної процедури закупівлі. Проте, доцільно зазначити, що у Законі про публічні закупівлі та у Законі про

публічні закупівлі в ред. від 19.09.2019 р. також дається визначення терміну переможець процедури закупівлі, а саме: це учасник, тендерна пропозиція якого відповідає всім критеріям та умовам, що визначені у тендерній документації, і визнана найбільш економічно вигідною, та якому замовник повідомив про намір укласти договір, або учасник, якому замовник повідомив про намір укласти договір за результатами застосування переговорної процедури закупівлі.

Проведений аналіз норм права дозволяє стверджувати, що договір укладається між замовником та переможцем процедури закупівлі. Зокрема, ст. 32 Закону про публічні закупівлі встановлює, що замовник укладає договір про закупівлю з учасником, який визнаний переможцем торгів; ст. 34 Закону про публічні закупівлі закріплює, що при завершенні проведення конкурентного діалогу з учасником процедури закупівлі, якого визначено переможцем, замовник укладає договір про закупівлю; ст. 35 Закону про публічні закупівлі передбачає, що за результатами проведених переговорів з учасником (учасниками) замовник приймає рішення про намір укласти договір). Аналогічна ситуація й в Законі про публічні закупівлі в ред. від 19.09.2019 р.

Отже, більш правильним буде визначити, що договір про закупівлю – це господарський договір, що укладається між замовником і переможцем процедури закупівлі.

Згідно ст. 36 Закону про публічні закупівлі договір про закупівлю укладається відповідно до норм ЦК України та ГК України з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.

Низка норм ГК України присвячено договірним відносинам. Так, відповідно до ст. 181 ГК України господарський договір за загальним правилом викладається у формі єдиного документа, підписаного сторонами. Допускається укладення господарських договорів у спрощений спосіб, тобто шляхом обміну листами, факсограмами, телеграмами, телефонограмами тощо, а також шляхом підтвердження прийняття до виконання замовлень, якщо законом не

встановлено спеціальні вимоги до форми та порядку укладення даного виду договорів. Ст. 184 ГК України передбачає, що при укладенні господарського договору на основі вільного волевиявлення сторін проєкт договору може бути розроблений за ініціативою будь-якої зі сторін у строки, погоджені самими сторонами. Укладення договору на основі вільного волевиявлення сторін може відбуватися у спрощений спосіб або у формі єдиного документа, з додержанням загального порядку укладення договорів, встановленого ст. 181 цього Кодексу. У ст. 185 ГК України вказано, що до укладення господарських договорів на біржах, оптових ярмарках, публічних торгах застосовуються загальні правила укладення договорів на основі вільного волевиявлення, з урахуванням нормативно-правових актів, якими регулюється діяльність відповідних бірж, ярмарків та публічних торгів.

ЦК України також регулює договірні відносини. Зокрема, ст. 639 ЦК України встановлює, що договір може бути укладений у будь-якій формі, якщо вимоги щодо форми договору не встановлені законом. Якщо сторони домовилися укласти договір у певній формі, він вважається укладеним з моменту надання йому цієї форми, навіть якщо законом ця форма для даного виду договорів не вимагалася. Якщо сторони домовилися укласти договір за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем, він вважається укладеним у письмовій формі. Якщо сторони домовились укласти у письмовій формі договір, щодо якого законом не встановлена письмова форма, такий договір є укладеним з моменту його підписання сторонами. Якщо сторони домовилися про нотаріальне посвідчення договору, щодо якого законом не вимагається нотаріальне посвідчення, такий договір є укладеним з моменту його нотаріального посвідчення.

На відсутність чіткої системи щодо регулювання договірних відносин звертає увагу В.С. Мілаш, яка зазначає, що «безсистемне розміщення у ГК України статей, присвячених регламентації тих чи інших договірних форм, одночасне закріплення у статтях Цивільного та Господарського кодексів України положень щодо низки договорів, у тому числі й тих, які

використовуються тільки в господарському обороті, та інші недоліки господарсько-договірного законодавства значною мірою пов'язані з відсутністю системної класифікації господарських договорів. Тільки чітке уявлення законодавця про систему господарських договорів, на нашу думку, дасть змогу забезпечити системне та послідовне регламентування договірних відносин, що виникають у сфері господарювання» [110, с. 38].

Відповідно до п. 4 ст. 36 Закону про публічні закупівлі умови договору про закупівлю не повинні відрізнятися від змісту тендерної пропозиції за результатами аукціону (у тому числі ціни за одиницю товару) переможця процедури закупівлі або ціни пропозиції учасника у разі застосування переговорної процедури. Істотні умови договору про закупівлю не можуть змінюватися після його підписання до виконання зобов'язань сторонами в повному обсязі, крім випадків: 1) зменшення обсягів закупівлі, зокрема з урахуванням фактичного обсягу видатків замовника; 2) зміни ціни за одиницю товару не більше ніж на 10 відсотків у разі коливання ціни такого товару на ринку, за умови, що зазначена зміна не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі; 3) покращення якості предмета закупівлі за умови, що таке покращення не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі; 4) продовження строку дії договору та виконання зобов'язань щодо передання товару, виконання робіт, надання послуг у разі виникнення документально підтверджених об'єктивних обставин, що спричинили таке продовження, у тому числі непереборної сили, затримки фінансування витрат замовника, за умови, що такі зміни не призведуть до збільшення суми, визначеної в договорі; 5) узгодженої зміни ціни в бік зменшення (без зміни кількості (обсягу) та якості товарів, робіт і послуг); 6) зміни ціни у зв'язку зі зміною ставок податків і зборів пропорційно до змін таких ставок; 7) зміни встановленого згідно із законодавством органами державної статистики індексу споживчих цін, зміни курсу іноземної валюти, зміни біржових котирувань або показників Platts, регульованих цін (тарифів) і нормативів, які застосовуються в договорі про

закупівлю, у разі встановлення в договорі про закупівлю порядку зміни ціни;
8) зміни умов у зв'язку із застосуванням положень частини п'ятої цієї статті.

Відповідно до п. 5 ст. 41 Закону про публічну закупівлю в ред. від 19.09.2019 р. істотні умови договору про закупівлю не можуть змінюватися після його підписання до виконання зобов'язань сторонами в повному обсязі, крім випадків: 1) зменшення обсягів закупівлі, зокрема з урахуванням фактичного обсягу видатків замовника; 2) збільшення ціни за одиницю товару до 10 відсотків пропорційно збільшенню ціни такого товару на ринку у разі коливання ціни такого товару на ринку за умови, що така зміна не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі про закупівлю, – не частіше ніж один раз на 90 днів з моменту підписання договору про закупівлю. Обмеження щодо строків зміни ціни за одиницю товару не застосовується у випадках зміни умов договору про закупівлю бензину та дизельного пального, газу та електричної енергії; 3) покращення якості предмета закупівлі, за умови що таке покращення не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі про закупівлю; 4) продовження строку дії договору про закупівлю та строку виконання зобов'язань щодо передачі товару, виконання робіт, надання послуг у разі виникнення документально підтверджених об'єктивних обставин, що спричинили таке продовження, у тому числі обставин непереборної сили, затримки фінансування витрат замовника, за умови що такі зміни не призведуть до збільшення суми, визначеної в договорі про закупівлю; 5) погодження зміни ціни в договорі про закупівлю в бік зменшення (без зміни кількості (обсягу) та якості товарів, робіт і послуг), у тому числі у разі коливання ціни товару на ринку; 6) зміни ціни в договорі про закупівлю у зв'язку зі зміною ставок податків і зборів та/або зміною умов щодо надання пільг з оподаткування – пропорційно до зміни таких ставок та/або пільг з оподаткування; 7) зміни встановленого згідно із законодавством органами державної статистики індексу споживчих цін, зміни курсу іноземної валюти, зміни біржових котирувань або показників Platts, ARGUS регульованих цін (тарифів) і нормативів, що застосовуються в договорі про закупівлю, у разі встановлення в договорі про

закупівлю порядку зміни ціни; 8) зміни умов у зв'язку із застосуванням положень частини шостої цієї статті.

Аналіз Закону про публічні закупівлі, а також Закону про публічні закупівлі в ред. від 19.09.2019 р. свідчить, що законодавець не встановлює, які саме умови договору про закупівлі є істотними. Проте визначено випадки коли істотні умови договору про закупівлю можуть змінюватися після його підписання до виконання зобов'язань сторонами в повному обсязі. Правова конструкція зазначених норм права дозволяє виокремити істотні умови притаманні договору публічної закупівлі.

Враховуючі зміст ст. 36 Закону про публічні закупівлі та ст. 41 Закону про публічні закупівлі в ред. від 19.09.2019 р. можливо зробити висновок, що істотні умови договору про публічні закупівлі включають істотні умови, які закріплено ГК України та ЦК України, а також умови, які опосередковано передбачено даною статтею Закону.

Зокрема, у ст. 638 ЦК України зазначено, що договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору. Істотними умовами договору є умови про предмет договору, умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів даного виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї зі сторін має бути досягнуто згоди. Відповідно до ст. 180 ГК України зміст господарського договору становлять умови договору, визначені угодою його сторін, спрямованою на встановлення, зміну або припинення господарських зобов'язань, як погоджені сторонами, так і ті, що приймаються ними як обов'язкові умови договору відповідно до законодавства. Господарський договір вважається укладеним, якщо між сторонами у передбачених законом порядку та формі досягнуто згоди щодо усіх його істотних умов. Істотними є умови, визнані такими за законом чи необхідні для договорів даного виду, а також умови, щодо яких на вимогу однієї зі сторін повинна бути досягнута згода. При укладенні господарського договору сторони зобов'язані у будь-якому разі погодити предмет, ціну та строк дії договору. Умови про предмет у

господарському договорі повинні визначати найменування (номенклатуру, асортимент) та кількість продукції (робіт, послуг), а також вимоги до їх якості. Вимоги щодо якості предмета договору визначаються відповідно до обов'язкових для сторін нормативних документів, зазначених у ст. 15 цього Кодексу, а у разі їх відсутності – в договірному порядку, з додержанням умов, що забезпечують захист інтересів кінцевих споживачів товарів і послуг. Ціна у господарському договорі визначається в порядку, встановленому цим Кодексом, іншими законами, актами Кабінету Міністрів України. За згодою сторін у господарському договорі може бути передбачено доплати до встановленої ціни за продукцію (роботи, послуги) вищої якості або виконання робіт у скорочені строки у порівнянні з нормативними. У разі визнання погодженої сторонами в договорі ціни такою, що порушує вимоги антимонопольно-конкурентного законодавства, антимонопольний орган має право вимагати від сторін зміни умови договору щодо ціни. Строком дії господарського договору є час, впродовж якого існують господарські зобов'язання сторін, що виникли на основі цього договору. На зобов'язання, що виникли у сторін до укладення ними господарського договору, не поширюються умови укладеного договору, якщо договором не передбачено інше. Закінчення строку дії господарського договору не звільняє сторони від відповідальності за його порушення, що відбувалося під час дії договору.

Аналіз цих норм права дозволяє зазначити, що істотними умовами договору є умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів даного виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї зі сторін має бути досягнуто згоди. Разом з цим, господарський договір вважається укладеним, якщо між сторонами у передбаченому законом порядку та формі досягнуто згоди щодо усіх його істотних умов. Проте, при укладенні господарського договору сторони зобов'язані у будь-якому разі погодити предмет, ціну та строк дії договору.

Господарсько-правовий характер публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів було наявно продемонстровано у першому розділі

дослідження. Отже, договір публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів має господарсько-правову природу. Цей договір регулюється як нормами загального, так і спеціального законодавства. «Доведено, що укладення договорів у сфері державних закупівель з використанням норм ЦК України, ГК України, Закону України про держзакупівлі та затвердженої форми типового договору, має виробити гармонічний механізм, єдиний підхід та єдину практику (у тому числі й судову) застосування форми типового договору, що значно підвищить ефективність господарсько-договірних зв'язків у сфері державних закупівель» [106, с. 10].

Таким чином істотні умови договору публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів є сенс класифікувати на три групи, а саме: 1) умови, які визначені законом як істотні для господарського договору (предмет, ціна та строк дії договору); 2) умови, щодо яких на вимогу однієї зі сторін повинна бути досягнута згода; 3) умови, які є обов'язковими щодо договорів публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів.

Розглянемо більш детально умови, які є обов'язковими для договорів публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. Законом про публічні закупівлі передбачено загальні умови, які потрібно закріпити у будь-якому договорі про публічні закупівлі. Проте, договір публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів має специфіку, яка найчастіше відрізняється від договорів публічної закупівлі з іншим предметом закупівлі та, яка обов'язкова повинна бути відображена в договорі публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. «Такий підхід законодавця, що, в порівнянні з загальногосподарським порядком укладання договорів, до певної міри обмежує свободу контрагентів, є обґрунтованим існуючою системою публічних інтересів у відносинах державних закупівель, потребами в максимальному гарантуванні господарського правопорядку, а саме:

4) віднесення до істотних умов, окрім предмета, ціни та строку дії договору, також порядку здійснення оплати, терміну та місця поставки товарів, надання послуг, виконання робіт, зазначення умов щодо можливості зменшення обсягів

закупівлі залежно від реального фінансування видатків, відповідальності сторін, створює додаткові гарантії стосовно належного виконання зобов'язань як замовниками, так і учасниками конкурсних процедур, уникнення зривів закупівель, зменшує кількість господарсько-договірних спорів між сторонами та спрощує договірну роботу.....» [9, с. 69-70].

Щоб визначити, які умови є обов'язковими для договору публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів доцільно проаналізувати приклади ухвалення договорів публічної закупівлі вугілля відповідно до даних системи Prozorro. Наприклад, замовник: Управління освіти, сім'ї, молоді та спорту Волноваської районної державної адміністрації [115]. Предмет закупівлі: тверде паливо (вугілля ДГ13-100а та ГЖП25-200) 192 тони. Місце поставки: до котелень ЗОШ, згідно з переліком споживачів. Строк поставки: 20 листопада 2018 – 31 грудня 2018. Учасники: 1. ТОВ «Вугільна компанія центр» (пропозиція: 880 320 грн з ПДВ). 2. ПП «Артмаркет» (пропозиція 883 200 грн з ПДВ). Переможець: ТОВ «Вугільна компанія центр». За результатами процедури закупівлі було ухвалено Договір поставки вугілля № 736 від 08.11.2018 р (далі – Договір № 736). Згідно п. 3.1 Договору № 736 Покупець здійснює приймання товару від Постачальника за якістю та кількістю. Пункт 3.2 Договору № 736 передбачає, що якість товару, що поставляється має відповідати стандартам, які діють на території України. Відповідно до п. 4.3 Договору № 736 фінансування здійснюється за рахунок коштів районного бюджету. Пункт 5.3 Договору № 736 передбачає, що Покупець має право вимагати заміну товару неналежної якості. Постачальник зобов'язаний за свій рахунок здійснити обмін неякісного товару протягом 20 календарних днів. Згідно п. 6.2 Договору № 736 за невиконання, неналежне виконання своїх обов'язків по даному Договору Постачальник та Покупець несуть відповідальність відповідно до чинного законодавства України. У п. 6.3 Договору № 736 зазначено, що у разі затримки поставки товару чи поставки не в повному обсязі, заявленому Покупцем, на Постачальника буде накладені штрафні санкції в розмірі подвійної облікової ставки НБУ від суми

непоставленого товару за кожний день затримки. Згідно п. 9.5 Договору № 736 цей договір може бути розірваний за згодою сторін, або в односторонньому порядку з письмовим попередженням другої сторони за один місяць. П. 10.2 Договору № 736 встановлює, що істотні умови договору про закупівлю не можуть змінюватися після його підписання до виконання зобов'язань сторонами в повному обсязі, крім випадків: 1) зменшення обсягів закупівлі, зокрема з урахуванням фактичного обсягу видатків замовника; 2) зміни ціни за одиницю товару не більше ніж на 10 відсотків у разі коливання ціни такого товару на ринку, за умови, що зазначена зміна не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі; 3) покращення якості предмета закупівлі за умови, що таке покращення не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі; 4) продовження строку дії договору та виконання зобов'язань щодо передання товару, виконання робіт, надання послуг у разі виникнення документально підтверджених об'єктивних обставин, що спричинили таке продовження, у тому числі непереборної сили, затримки фінансування витрат замовника, за умови, що такі зміни не призведуть до збільшення суми, визначеної в договорі; 5) узгодження зміни ціни в бік зменшення (без зміни кількості (обсягу) та якості товарів, робіт і послуг); 6) зміни ціни у зв'язку зі зміною ставок податків і зборів пропорційно до змін таких ставок; 7) зміни встановленого згідно із законодавством органами державної статистики індексу споживчих цін, зміни курсу іноземної валюти, зміни біржових котирувань або показників Platts, регульованих цін (тарифів) і нормативів, які застосовуються в договорі про закупівлю, у разі встановлення в договорі про закупівлю порядку зміни ціни.

Таким чином крім предмета, ціни та строку договору, особлива увага у Договору № 736 приділяється якості вугілля (наприклад, пп. 3.1, 3.2, 5.3 Договору № 736). Договір № 736 передбачає право Покупця вимагати заміну товару неналежної якості, а також порядок такої заміни. У Договорі № 736 закріплено відповідальність сторін відповідно до чинного законодавства України.

Наступний приклад. Замовник: Відділ освіти, молоді та спорту виконавчого комітету Маловисківської міської ради Кіровоградської області [116]. Предмет закупівлі: вугілля кам'яне марки АМ 13-25 (або еквівалент) 500 тон. Місце поставки: відповідно до документації. Строк поставки: 31 грудня 2019. Учасники: 1. ТОВ НВП «Промбрикет» (остаточна пропозиція 2 600 000 грн з ПДВ). 2. ТОВ «Вугільна компанія центр» (остаточна пропозиція 3 089 995 грн з ПДВ). 3. Приватне підприємство «Альянс-Дніпро» (остаточна пропозиція 3 090 000 грн з ПДВ). 4. ТОВ «Приватна вугільна компанія» (остаточна пропозиція 3 100 000 грн з ПДВ). 5. ПП «Артмаркет» (остаточна пропозиція 3 600 000 грн з ПДВ). Переможець: ПП «Артмаркет». За результатами процедури закупівлі було ухвалено Договір № 233 від 17 травня 2019 р. (далі – Договір № 233). У п. 1.2 Договору № 233 закупівля Товару здійснюється в межах обсягів кошторисних призначень та відповідних бюджетних асигнувань на 2019 рік. Згідно п. 1.3 Договору № 233 істотні умови договору про закупівлю не можуть змінюватися після його підписання до виконання зобов'язань сторонами у повному обсязі, крім випадків встановлених згідно ст. 36 Закону України «Про публічні закупівлі». Пункт 2.2 Договору № 233 передбачає, що ціна цього Договору може бути зменшення шляхом складання та підписання Сторонами або їх уповноваженими представниками відповідної додаткової угоди до Договору. Відповідно до п. 3.4 Договору № 233 у разі затримки бюджетного фінансування розрахунки за отриманий Товар здійснюються протягом 7-ми банківських днів з дати отримання Покупцем бюджетного фінансування на свій розрахунковий рахунок. Згідно п. 5.1 Договору № 233 продавець зобов'язаний поставити Покупцеві товар, якість якого відповідає чинним в Україні державним стандартам, технічним умовам, нормативно-правовим актам, іншим нормативно-технічним документам, які встановлюють вимоги до показників якості такого роду виду товару, а також мати відповідні дозволи, ліцензії і сертифікати для поставки та використання (у т.ч. права продажу або надання у користування третім особам) товару на території України. У п. 5.3 Договору

№ 233 встановлено, що у разі виявлення під час приймання товару недоліків, уповноважені представники Сторін складають і підписують відповідний протокол виявлених недоліків товару (далі – Протокол), а Продавець зобов'язаний усунути усі зазначені у Протоколі недоліки і письмово повідомити Покупця про готовність до повторної передачі товару. Пунктом 7.1 Договору № 233 передбачено, що у разі невиконання або неналежного виконання своїх зобов'язань за Договором Сторони несуть відповідальність, передбачену законодавством України та цим Договором. Пункт 7.3 Договору № 233 встановлює, що за порушення Продавцем визначених цим Договором зобов'язань щодо якості товару, з Учасника на користь Замовника стягується штраф у розмірі 20 (двадцяти) відсотків вартості неякісного (некомплектного) товару. У п. 7.4 Договору № 233 зазначено, що у разі поставки Товару неналежної якості, Продавець зобов'язаний замінити його на якісний Товар протягом 5 календарних днів. Згідно п. 7.5 Договору № 233 Покупець за порушення грошових зобов'язань (несвоєчасну оплату поставленого товару) сплачує на користь Продавця пеню у розмірі 0,1 відсотка вартості неоплаченої суми коштів за кожен день прострочення, але не більше подвійної облікової ставки НДСУ, яка діяла у період нарахування пені. Пункт 7.6 Договору № 233 передбачає, що застосування штрафних санкцій та їх сплата не звільняють Сторони від виконання ними зобов'язань за цим Договором. У п. 7.7 Договору № 233 встановлено, що за прострочення строку поставки Товару, Продавець сплачує Покупцю 0,1% вартості недопоставленого Товару за кожен день затримки, а за прострочення понад 30 днів додатково стягується штраф у розмірі семи відсотків вказаної вартості. Пункт 7.9 Договору № 233 передбачає, що відповідно до пункту 2 статті 232.1 Господарського кодексу України Сторони домовилися, що у разі заподіяння збитків у результаті неналежного виконання зобов'язань за договором винна сторона відшкодовує збитки в повній сумі понад штрафні санкції. У п. 7.10 Договору № 233 зазначено, що керуючись ст. 237 Господарського кодексу України порушення господарських зобов'язань, що виникають за результатами підписання даного

Договору Сторони домовилися застосувати оперативно-господарські санкції – заходи оперативного впливу на правопорушника з метою припинення або попередження порушень зобов'язання, що користуються самими Сторонами зобов'язання та односторонньому порядку. У п. 7.11 Договору № 233 передбачено, що згідно зі статтею 236 Господарського кодексу України оперативно-господарські санкції – заходи оперативного впливу, що застосовуються Сторонами, є відмова від встановлення на майбутнє господарських відносин зі Стороною, яка порушує зобов'язання згідно з даним договором, у тому числі за поставку товару, що не відповідає вимогам, встановленим умовами даного Договору. Згідно п. 11.2 Договору № 233 умови договору про закупівлю не повинні відрізнятися від змісту тендерної пропозиції або цінової пропозиції (у тому числі ціни за одиницю товару) переможця процедури закупівлі. Істотні умови договору про закупівлю не можуть змінюватися після його підписання до виконання зобов'язань сторонами в повному обсязі, крім випадків: 1) зменшення обсягів закупівлі, зокрема з урахуванням фактичного обсягу видатків замовника; 2) зміни ціни за одиницю товару не більше ніж на 10 відсотків у разі коливання ціни такого товару на ринку, за умови, що зазначена зміна не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі; 3) покращення якості предмета закупівлі за умови, що таке покращення не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі; 4) продовження строку дії договору та виконання зобов'язань щодо передання товару, виконання робіт, надання послуг у разі виникнення документально підтверджених об'єктивних обставин, що спричинили таке продовження, у тому числі непереборної сили, затримки фінансування витрат замовника, за умови, що такі зміни не призведуть до збільшення суми, визначеної в договорі; 5) узгодженої зміни ціни в бік зменшення (без зміни кількості (обсягу) та якості товарів, робіт і послуг); 6) зміни ціни у зв'язку зі зміною ставок податків і зборів пропорційно до змін таких ставок; 7) зміни встановленого згідно із законодавством органами державної статистики індексу споживчих цін, зміни курсу іноземної валюти, зміни біржових котирувань або показників Platts,

регульованих цін (тарифів) і нормативів, які застосовуються в договорі про закупівлю, у разі встановлення в договорі про закупівлю порядку зміни ціни.

Таким чином Договір № 233 передбачає взаємозв'язок затримки бюджетного фінансування та розрахунку за отриманий товар. Договір № 233 встановлює, що якість товару повинна відповідати чинним в Україні державним стандартам, технічним умовам, нормативно-правовим актам, іншим нормативно-технічним документам, які встановлюють вимоги до показників якості такого роду виду товару. Також передбачена вимога мати відповідні дозволи, ліцензії і сертифікати для поставки та використання (у т.ч. права продажу або надання у користування третім особам) товару на території України. Договір № 233 закріплює порядок заміни товару у разі постачання товару неналежної якості. Також важливими є положення договору щодо відповідальності сторін за порушення умов цього договору.

Дослідження договорів публічної закупівлі вугілля демонструє, що низка питань, які мають вплив на процес виконання договору або не відображено, або відображено неналежним чином. Зокрема, у п. 7.7 Договору № 233 встановлено, що за прострочення строку поставки Товару, Продавець сплачує Покупцю 0,1% вартості недопоставленого Товару за кожен день затримки, а за прострочення понад 30 днів додатково стягується штраф у розмірі семи відсотків вказаної вартості. Тобто передбачається, що затримка може бути понад 30 днів. Ще один приклад. Пункт 5.3 Договору № 736 передбачає, що Покупець має право вимагати заміну товару неналежної якості. Постачальник зобов'язаний за свій рахунок здійснити обмін неякісного товару протягом 20 календарних днів. Отже, Постачальник має 20 календарних днів на заміну товару. Проте вугілля для котельних шкіл потрібно в опалювальний сезон, а не через 20 або 30 днів, не зважаючи на можливість стягнення штрафу. Враховуючи соціальну складову даних договорів законодавець повинен передбачити більш дієвий механізм забезпечення постачання якісного вугілля необхідної кількості у встановлений договором строк.

Важливо звернути увагу на питання відповідальності сторін у процесі виконання договору публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. Відповідно до ст. 38 Закону про публічні закупівлі за порушення вимог, установлених цим Законом та нормативно-правовими актами, розробленими відповідно до цього Закону, члени тендерного комітету замовника, уповноважена особа (особи), члени органу оскарження, службові (посадові) особи Уповноваженого органу, службові (посадові) особи органів, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів (обслуговуючого банку), несуть відповідальність згідно із законами України. За порушення вимог, установлених цим Законом в частині прийнятих рішень, вибору і застосування процедур закупівлі, відповідальність несуть члени тендерного комітету або уповноважена особа (особи) персонально. Закон про публічні закупівлі, а також ЦК України та ГК України не розглядають відповідальність сторін договору як істотну умову договору, проте аналіз договорів щодо публічної закупівлі вугілля соціально значущих об'єктів демонструє, що ця умова є важливою.

Практика демонструє, що в договорах закупівлі або передбачено, що відповідальність сторін встановлюється згідно з чинним законодавством України, або прописана відповідальність притаманна саме цьому договору. Положення договору, яким закріплено, що відповідальність передбачена чинним законодавством України є декларативним, оскільки не встановлює конкретних зобов'язань сторін договору щодо виплати штрафних санкцій або відшкодування заподіяної шкоди. Тому дієвим способом забезпечити відповідальність сторін за невиконання або неналежне виконання договору публічної закупівлі вугілля соціально значущих об'єктів є узгодження в договорі конкретних санкцій за прикладом п.п. 7.5, 7.6, 7.7 Договору № 233, а також п.п. 6.2, 6.3 Договору № 736.

Таким чином функціональні характеристики предмета закупівлі, а саме: технічні, якісні та кількісні характеристики вугілля; порядок заміни предмета закупівлі у випадку його невідповідності функціональним характеристикам, які

передбачено договором; взаємозв'язок бюджетного фінансування та розрахунки за вугілля; відповідальність за: невідповідність умовам договору функціональних характеристик предмета закупівлі, несвоєчасне або не постачання вугілля є умовами, які обов'язково повинні бути закріплено договором публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів.

Проведене дослідження дає змогу запропонувати наступне визначення: договір публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів – це господарський договір, що укладається між замовником і переможцем процедури закупівлі, в якому крім істотних умов для господарського договору та умов, щодо яких на вимогу однієї зі сторін має бути досягнута згода, повинні бути закріплені умови, які є обов'язковими щодо договорів публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, а саме: функціональні характеристики предмета закупівлі; порядок заміни предмета закупівлі у випадку його невідповідності функціональним характеристикам, які передбачено договором; взаємозв'язок бюджетного фінансування та розрахунки за вугілля; відповідальність за: невідповідність умовам договору функціональних характеристик предмета закупівлі, несвоєчасне або не постачання вугілля.

Для всебічного аналізу договору публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів доцільно дослідити питання зміни істотних умов цього договору. Положення п. 4 ст. 36 Закону про публічні закупівлі не дозволяють чітко визначити, в яких випадках законодавець дозволяє зміни істотних умов після підписання договору до виконання зобов'язань сторонами в повному обсязі. Це пов'язано з нечіткістю, а також можливістю різночитання цієї норми права. Не змінює ситуацію і п. 5 ст. 41 Закону про публічні закупівлі в ред. від 19.09.2019 р., яка має не суттєві відмінності від ст. 36 Закону про публічні закупівлі.

Наприклад, на практиці питання викликає пп. 3 п. 4 ст. 36 Закону про публічні закупівлі (пп. 3 п. 5 ст. 41 Закону про публічні закупівлі у ред. від 19.09.2019 р.), де передбачена можливість покращення якості предмета

закупівлі за умови, що таке покращення не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі. Так, Горностаївський районний центр по обслуговуванню закладів освіти [117] звернувся з питанням чи можливо змінити істотні умови договору? Суть питання: проведено відкриті торги на закупівлю вугілля кам'яного за державні кошти (Ідентифікатор закупівлі: UA-2016-12-14-000326-с на dzo.com.ua). В істотних умовах договору зазначено, що постачальник повинен поставити вугілля кам'яне марок: АС (6-13), АМ (13-25), ДГКО(25-80). У зв'язку з Рішенням Ради Національної Безпеки і Оборони України від 15.03.17р. «Про невідкладні додаткові заходи із протидії гібридним загрозам національної безпеки України», яким було вирішено тимчасово припинити переміщення вантажів через лінію зіткнення у межах Донецької та Луганської областей та вжито заходи щодо забезпечення безпечного і надійного функціонування паливно - енергетичного комплексу України Постачальник пропонує замінити марки вугілля АС і АМ вугіллям марки ДГКО, посилаючись на ДСТУ 7146-2010 «Вугілля кам'яне та антрацит для побутових потреб» та дані офіційного сайту web- порталу Міністерства Енергетики та Вугільної промисловості України (<http://mpe.kmu.gov.ua>); інформаційний посібник «Вугілля України. Класифікація, генетичні та технологічні властивості і якість» Міністерства вугільної промисловості України та Держстандарту України», де основним показником якості вугілля є зольність. На підставі ДСТУ 7146-2010 зольність на сухий стан палива вугілля марки АС(6-13) складає до 19%, марки АМ(13-25) – до 16%, марки ДГКО(25-80) – до 12%, тобто марка вугілля ДГКО має вищий тепловий ефект. Відповідно, за показником зольності, якість марки вугілля ДГКО краща, тому заміна вугілля марок АС і АМ на вугілля марки ДГКО є покращенням якості предмета закупівлі відповідно до пп.3п.4 статті 36 Закону про публічні закупівлі та не суперечить умовам договору. Але, відповідно до «Сертифікатів генетичних, технологічних та якісних характеристик» наданих постачальником, зольність на сухий стан палива вугілля марки АС(6-13) складає 11,5%, марки АМ(13-25) – 9,4%, марки ДГКО(25-80) – 9,8%. Тому встає питання чи буде правомірно прийняти

рішення комунальною установою «Горностаївський районний центр по обслуговуванню закладів освіти» змінити істотні умови договору на закупівлю вугілля кам'яного за державні кошти відповідно до п. 3 ч. 4 ст. 36 Закону про публічні закупівлі та вважати дані посилання постачальника на певні джерела як документальне підтвердження. У консультації з цього запитання зазначено, що на Інформаційному ресурсі Уповноваженого органу з питань закупівель розміщено Лист від 27.10.2016 р. № 3302-06/34307-06 «Щодо зміни істотних умов договору про закупівлю» [118], у якому розглянуто в тому числі питання покращення якості. Отже, чіткої відповіді на запитання не надано, а запропоновано звернутися до підзаконного нормативно-правового акту. У Листі від 27.10.2016 р. № 3302-06/34307-06 «Щодо зміни істотних умов договору про закупівлю» зазначено, що сторони можуть внести зміни до договору про закупівлю у випадку покращення якості предмета закупівлі за умови, що така зміна не призведе до зміни предмета закупівлі та відповідає тендерній документації в частині встановлення вимог та функціональних характеристик до предмета закупівлі і є покращенням його якості. Разом з тим таке рішення приймається замовником самостійно з дотриманням законодавства та має бути обґрунтованим і документально підтвердженим.

Отже, у процесі покращення якості не повинен змінюватися предмет закупівлі, функціональні характеристики предмета закупівлі повинні відповідати тендерній документації, а рішення, яке приймається замовником самостійно повинно відповідати законодавству та бути обґрунтованим і документально підтвердженим. Тобто Лист від 27.10.2016 р. № 3302-06/34307-06 «Щодо зміни істотних умов договору про закупівлю» не відповідає на питання щодо віднесення до документального підтвердження посилання постачальника на певні джерела, а також суперечить п. 3 ч. 4 ст. 36 Закону про публічні закупівлі, де основною умовою покращення є неможливість збільшення суми, визначеної в договорі. Також необхідно зазначити, що ця проблема стосується договору публічної закупівлі незалежно від предмета закупівлі.

Таким чином пп. 3 п. 4 ст. 36 Закону про публічні закупівлі (пп. 3 п. 5 ст. 41 Закону про публічні закупівлі в ред. від 19.09.2019 р.) потребує вдосконалення шляхом закріплення, що покращення якості предмета закупівлі можливо за умови, що таке покращення не змінює функціональні характеристики предмета закупівлі, які встановлено тендерною документацією, не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі та підтверджено відповідними нормативно-правовими актами.

Наступна проблема. Відділ освіти Каховської міської ради звернувся з питанням стосовно того, що замовником проведено відкриті торги на закупівлю кам'яного вугілля та укладено договір від 30.01.2017 р., в якому зазначена загальна вартість договору, у т.ч. сума ПДВ 20%. Також у специфікації зафіксовано ціну за 1 т вугілля без ПДВ + ПДВ. З 01.02.2017 р. постачальник вугілля вирішив скористатися податковою вугільною пільгою та підготував додаткову угоду, де сума договору, обсяг закупівлі та ціна за 1 т. продукції не змінюється, тобто ціна вугілля з ПДВ та без ПДВ однакова. У зв'язку з цією ситуацією потребує роз'яснення правомірність такої зміни договору, і яку частину п.4 ст.36 Закону про публічні закупівлі можливо застосувати. Департамент регулювання публічних закупівель Міністерства економічного розвитку і торгівлі України зазначає, що відповідь на це на звернення міститься в Листі від 27.10.2016 р. № 3302-06/34307-06 «Щодо зміни істотних умов договору про закупівлю» [118]. У Листі від 27.10.2016 р. № 3302-06/34307-06 «Щодо зміни істотних умов договору про закупівлю» зазначено, що відповідно до пп. 6 п. 4 ст. 36 Закону про публічні закупівлі істотні умови договору про закупівлю не можуть змінюватися після його підписання до виконання зобов'язань сторонами у повному обсязі, крім випадку зміни ціни у зв'язку зі зміною ставок податків і зборів пропорційно до змін таких ставок. Ураховуючи, що зміна ціни у зв'язку зі зміною ставок податків і зборів може відбуватися як в бік збільшення, так і в бік зменшення, сума договору про закупівлю може змінюватися в залежності від таких змін без зміни обсягу закупівлі. Разом з цим згідно Листа Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від

17.01.2017 р. № 3302-06/1340-06 «Щодо зміни системи оподаткування» [119] перехід платника зі спрощеної системи оподаткування на загальну не спричиняє зміну розмірів ставок податків, встановлених Кодексом. Таким чином, зміна системи оподаткування платником (перехід зі спрощеної системи оподаткування на загальну) не визначена Законом як підстава для зміни умови договору про закупівлю відповідно до пп. 6 п. 4 ст. 36 Закону про публічні закупівлі.

Аналіз свідчить, що питання, які стосуються зміни ціни предмета закупівлі передбачено пп. 2,6,7 п. 4 ст. 36 Закону про публічні закупівлі. Відносно пп. 6 п. 4 ст. 36 Закону про публічні закупівлі необхідно зазначити, що потрібно внести відповідні зміни до договору публічної закупівлі та мати підтверджуючі документи. Проте норми права не передбачають чіткої відповіді на поставлене питання, а це свідчить про необхідність вдосконалення норми права.

Не вирішує проблему і пп.6 п. 5 ст. 41 Закону про публічні закупівлі в ред. від 19.09.2019 р., який встановлює таке виключення як: зміна ціни в договорі про закупівлю у зв'язку зі зміною ставок податків і зборів та/або зміною умов щодо надання пільг з оподаткування – пропорційно до зміни таких ставок та/або пільг з оподаткування. Потрібно зазначити, що перехід зі спрощеної системи оподаткування на загальну не є пільгою.

Отже, пп. 6 п. 4 ст. 36 Закону про публічні закупівлі (пп. 6 п. 5 ст. 41 Закону про публічні закупівлі в ред. від 19.09.2019 р.) потребує вдосконалення шляхом закріплення, що зміна ціни в договорі про закупівлю можлива у зв'язку із зміною ставок податків і зборів та/або зміною умов щодо надання пільг з оподаткування пропорційно до змін таких ставок та/або пільг з оподаткування, проте перехід платника зі спрощеної системи оподаткування на загальну не спричиняє зміну розмірів ставок податків.

Таким чином проведено дослідження дозволяє зробити наступні висновки:

1. Істотні умови договору публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів класифікуються на три групи, а саме: умови, які визначені законом як істотні для господарського договору (предмет, ціна та строк дії

договору); умови, щодо яких на вимогу однієї зі сторін повинна бути досягнута згода; умови, які є обов'язковими щодо договорів публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів.

2. Умовами, які обов'язково повинні бути закріплено договором публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів є: функціональні характеристики предмета закупівлі, а саме: технічні, якісні та кількісні характеристики вугілля, порядок заміни предмета закупівлі у випадку його невідповідності функціональним характеристикам, які передбачено договором, взаємозв'язок бюджетного фінансування та розрахунки за вугілля, відповідальність за: невідповідність умовам договору функціональних характеристик предмета закупівлі, несвоєчасне або не постачання вугілля.

3. Договір публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів – це господарський договір, що укладається між замовником і переможцем процедури закупівлі, в якому крім істотних умов для господарського договору та умов, щодо яких на вимогу однієї зі сторін має бути досягнута згода, повинні бути закріплені умови, які є обов'язковими саме для цього договору, а саме: функціональні характеристики предмета закупівлі, порядок заміни предмета закупівлі у випадку його невідповідності функціональним характеристикам, які передбачено договором, взаємозв'язок бюджетного фінансування та розрахунки за вугілля, відповідальність за: невідповідність умовам договору функціональних характеристик предмета закупівлі, несвоєчасне або не постачання вугілля.

4. Пп. 3 п. 4 ст. 36 Закону про публічні закупівлі (пп. 3 п. 5 ст. 41 Закону про публічні закупівлі в ред. від 19.09.2019 р.) потребує вдосконалення шляхом закріплення, що покращення якості предмета закупівлі можливо за умови, що таке покращення не змінює функціональні характеристики предмета закупівлі, які встановлено тендерною документацією, не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі та підтверджено відповідними нормативно-правовими актами.

5. Пп. 6 п. 4 ст. 36 Закону про публічні закупівлі (пп.6 п. 5 ст. 41 Закону про

публічні закупівлі в ред. від 19.09.2019 р.) потребує вдосконалення шляхом закріплення, що зміна ціни в договорі про закупівлю можлива у зв'язку із зміною ставок податків і зборів та/або зміною умов щодо надання пільг з оподаткування пропорційно до змін таких ставок та/або пільг з оподаткування, проте перехід платника зі спрощеної системи оподаткування на загальну не спричиняє зміну розмірів ставок податків.

2.2 Особливості процедури оскарження в процесі публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів

Однією з функцій держави є забезпечення права на оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів публічної закупівлі. Можливість захистити свої законні права та інтереси шляхом оскарження рішення, дій або бездіяльності суб'єктів публічної закупівлі є важливим елементом системи державного регулювання у сфері публічних закупівель. Публічна закупівля вугілля для соціально значущих об'єктів потребує забезпечення особливого підходу законодавця до процедури оскарження. Необхідно враховувати, що від ефективності, зрозумілості, доступності та прозорості процедури оскарження в процесі публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів залежить раціональне використання державних коштів.

Спочатку потребують ретельного аналізу норми законодавства України, які регулюють процедуру оскарження в процесі публічної закупівлі. Згідно п. 3 ст. 8 Закону про публічні закупівлі Антимонопольний комітет України як орган оскарження з метою неупередженого та ефективного захисту прав та законних інтересів осіб, пов'язаних з участю у процедурах закупівлі, утворює постійно діючу адміністративну колегію (колегії) з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель. Рішення постійно діючої адміністративної колегії (колегій) приймаються від імені Антимонопольного комітету України. Постійно діюча адміністративна колегія (колегії) Антимонопольного комітету України з розгляду скарг про порушення

законодавства у сфері публічних закупівель діє у складі трьох державних уповноважених Антимонопольного комітету України. Голова постійно діючої адміністративної колегії Антимонопольного комітету України повинен мати вищу освіту. Член постійно діючої адміністративної колегії (колегій), який є пов'язаною особою із суб'єктом оскарження або замовником, не може брати участі в розгляді та прийнятті рішень щодо такої скарги і повинен бути замінений на час розгляду і прийняття рішення щодо такої скарги іншим державним уповноваженим Антимонопольного комітету України, що визначається Головою Антимонопольного комітету України. Порядок діяльності постійно діючої адміністративної колегії (колегій) встановлюється відповідно до Закону України «Про Антимонопольний комітет України», якщо інше не встановлено цим Законом. Так, у п. 5 ст. 3 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» зазначено, що одним з основних завдань Антимонопольного комітету України є участь у формуванні та реалізації конкурентної політики, зокрема, в частині здійснення контролю щодо створення конкурентного середовища та захисту конкуренції у сфері державних закупівель [120].

У ст. 18 Закону про публічні закупівлі встановлено, що скарга до органу оскарження подається суб'єктом оскарження у формі електронного документа через електронну систему закупівель. Після розміщення скарги суб'єктом оскарження в електронній системі закупівель скарга автоматично вноситься до реєстру скарг і формується її реєстраційна картка. Скарга разом з реєстраційною карткою в день розміщення суб'єктом оскарження автоматично оприлюднюється на веб-порталі Уповноваженого органу.

Законодавець передбачає, що реєстраційна картка скарги повинна містити таку інформацію: дата та час подання скарги суб'єктом оскарження в електронній системі закупівель; номер скарги, присвоєний в електронній системі закупівель під час її подання; номер оголошення про проведення процедури закупівлі, що оприлюднене на веб-порталі Уповноваженого органу.

Закон про публічні закупівлі закріплює, що скарга повинна містити наступну інформацію: найменування замовника рішення, дії або бездіяльність якого оскаржуються; ім'я (найменування), місце проживання (місцезнаходження) суб'єкта оскарження; підстави подання скарги, посилання на порушення процедури закупівлі або прийняті рішення, дії або бездіяльність замовника, фактичні обставини, що це можуть підтверджувати; обґрунтування наявності порушених прав та охоронюваних законом інтересів з приводу рішення, дії чи бездіяльності замовника, що суперечать законодавству у сфері публічних закупівель і внаслідок яких порушено право чи законні інтереси такої особи; вимоги суб'єкта оскарження та їх обґрунтування. До скарги додаються документи та матеріали в електронній формі (у тому числі у вигляді pdf формату файлу), що підтверджують порушення процедури закупівлі або неправомірність рішень, дій або бездіяльності замовника, та документ про здійснення оплати за подання скарги до органу оскарження.

Скарги, що стосуються тендерної документації та/або прийнятих рішень, дії чи бездіяльності замовника, що відбулися до закінчення строку, установленого для подання тендерних пропозицій, можуть подаватися до органу оскарження з моменту оприлюднення оголошення про проведення торгів, але не пізніше ніж за чотири дні до дати, установленої для подання тендерних пропозицій. Скарги, що стосуються прийнятих рішень, дії чи бездіяльності замовника, які відбулися після оцінки пропозицій учасників, подаються протягом 10 днів з дня оприлюднення на веб-порталі Уповноваженого органу повідомлення про намір укласти договір, але до дня укладення договору про закупівлю. Скарги, що стосуються прийнятих рішень, дій чи бездіяльності замовника, які відбулися після розгляду тендерних пропозицій на відповідність технічним вимогам, визначеним у тендерній документації, та визначення відповідності учасників кваліфікаційним критеріям, подаються протягом п'яти днів з дня оприлюднення на веб-порталі Уповноваженого органу протоколу розгляду тендерних пропозицій. Якщо до тендерної документації замовником вносилися зміни після закінчення строку,

встановленого для подання тендерних пропозицій в оголошенні про їх проведення, не підлягають оскарженню положення тендерної документації, до яких зміни не вносилися. Якщо до органу оскарження було подано скаргу (скарги) щодо оскарження положень тендерної документації, за результатами якої (яких) органом оскарження було прийнято одне чи кілька рішень по суті, після закінчення строку, встановленого для подання тендерних пропозицій в оголошенні про їх проведення, не підлягають оскарженню ті положення тендерної документації, щодо яких скаргу (скарги) до закінчення цього строку суб'єктами не було подано.

Після закінчення строку, встановленого для подання тендерних пропозицій в оголошенні про їх проведення, скарги можуть подаватися лише щодо змін до тендерної документації, внесених замовником. У разі порушення вищезазначених строків скарги автоматично не приймаються системою електронних закупівель.

Законодавець передбачає, що скарги щодо укладених договорів про закупівлю розглядаються в судовому порядку.

У п. 3 ст. 18 Закону про публічні закупівлі передбачено, що орган оскарження у строк, що не перевищує трьох робочих днів з дня внесення скарги до реєстру скарг, повинен розмістити в системі електронних закупівель рішення про прийняття скарги до розгляду із зазначенням дати, часу і місця розгляду скарги або обґрунтоване рішення про залишення скарги без розгляду, або рішення про припинення розгляду скарги. Система електронних закупівель автоматично оприлюднює прийняті органом оскарження рішення на веб-порталі Уповноваженого органу та розсилає повідомлення суб'єкту оскарження та замовнику.

Орган оскарження залишає скаргу без розгляду в разі, якщо: суб'єкт оскарження подає скаргу щодо того самого порушення, у тій самій процедурі закупівлі та з тих самих підстав, що вже були предметом розгляду органу оскарження і щодо яких органом оскарження було прийнято відповідне рішення; скарга не відповідає вимогам частини першої або другої цієї статті;

суб'єктом оскарження не внесено плату, передбачену частиною першою цієї статті; замовником відповідно до цього Закону усунуено порушення, зазначені в скарзі.

Орган оскарження приймає рішення про припинення розгляду скарги в разі, якщо: обставини, зазначені в абзацах другому - п'ятому ч. 4 ст. 18, установлені органом оскарження після прийняття скарги до розгляду; скаргу відкликано суб'єктом оскарження; замовником прийнято рішення про відміну торгів чи визнання їх такими, що не відбулися, відміну переговорної процедури, крім випадку оскарження будь-якого з цих рішень.

Датою початку розгляду скарги є дата оприлюднення реєстраційної картки скарги в електронній системі закупівель. Строк розгляду скарги органом оскарження становить 15 робочих днів з дати початку розгляду скарги. Суб'єкт оскарження, замовник мають право взяти участь у розгляді скарги, у тому числі шляхом застосування телекомунікаційних систем в інтерактивному режимі реального часу. Розгляд скарги є відкритим, усі бажаючі можуть бути присутніми на розгляді. Особи, присутні на розгляді, можуть використовувати засоби фото-, відео- та звукозапису. Рішення, прийняте органом оскарження, проголошується прилюдно. У разі прийняття скарги до розгляду електронна система закупівель автоматично призупиняє початок електронного аукціону та не оприлюднює договір про закупівлю і звіт про результати проведення процедури закупівлі. Замовнику забороняється вчиняти будь-які дії та приймати будь-які рішення щодо закупівлі, у тому числі укладення договору про закупівлю, крім дій, спрямованих на усунення порушень, зазначених у скарзі. У разі усунення замовником порушень, зазначених у скарзі, замовник протягом одного робочого дня з моменту усунення порушення повинен повідомити про це орган оскарження та розмістити в електронній системі підтвердження. У будь-якому разі укладення договору про закупівлю під час оскарження забороняється.

За результатами розгляду скарги орган оскарження має право: прийняти рішення про встановлення або відсутності порушень процедури закупівлі (у

тому числі порушення порядку оприлюднення або неоприлюднення інформації про закупівлі, передбаченої цим Законом) та про заходи, що повинні вживатися для їх усунення, зокрема зобов'язати замовника повністю або частково скасувати свої рішення, надати необхідні документи, роз'яснення, усунути будь-які дискримінаційні умови (у тому числі ті, що зазначені в технічній специфікації, яка є складовою частиною тендерної документації), привести тендерну документацію у відповідність із вимогами законодавства, або за неможливості виправити допущені порушення скасувати процедуру закупівлі.

Орган оскарження розглядає скаргу та приймає рішення на її підставі в межах одержаної за скаргою інформації та інформації, розміщеної в електронній системі закупівель. Рішення за результатами розгляду скарг приймаються органом оскарження виключно на його засіданнях. Орган оскарження має право залучати для отримання консультацій та експертних висновків представників державних органів (за погодженням з керівниками державних органів), експертів і спеціалістів, які не можуть бути пов'язаними особами та володіють спеціальними знаннями, необхідними для професійного та неупередженого розгляду скарги. Суб'єкт оскарження та замовник можуть надавати висновки експертів і спеціалістів, які володіють спеціальними знаннями. Висновки таких представників державних органів, експертів та спеціалістів оприлюднюються в електронній системі закупівель та долучаються до матеріалів справи про розгляд скарги.

Орган оскарження за результатами розгляду скарги приймає обґрунтоване рішення, у якому зазначаються: висновок органу оскарження про наявність або відсутність порушення процедури закупівлі; висновок органу оскарження про задоволення скарги повністю чи частково або про відмову в її задоволенні; підстави та обґрунтування прийняття рішення; у разі якщо скаргу задоволено повністю або частково – зобов'язання усунення замовником порушення процедури закупівлі та/або відновлення процедури закупівлі з моменту попереднього законного рішення чи правомірної дії замовника.

Рішення органу оскарження набирають чинності з дня їх прийняття та є обов'язковими для виконання замовниками, особами, яких вони стосуються. Рішення органу оскарження може бути оскаржене суб'єктом оскарження, замовником у судовому порядку протягом 30 днів з дня його оприлюднення в електронній системі закупівель.

Необхідно зазначити, що ст. 10 Закону України «Про особливості здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб оборони» [88] закріплює особливості подання скарг та строки їх розгляду при оскарженні процесу закупівель товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб оборони. Зокрема, скарги, що стосуються результатів визначення переможця переговорної процедури закупівлі, прийнятих рішень, а також дій та/або бездіяльності замовника, що відбулися після закінчення періоду, встановленого для подання цінових пропозицій, можуть подаватися до органу оскарження протягом чотирьох робочих днів з дня оприлюднення на веб-порталі Уповноваженого органу повідомлення про намір укласти договір про закупівлю, але до дня укладення такого договору. Строк розгляду скарги органом оскарження становить три робочі дні з дати надання замовником витребуваних органом оскарження документів, необхідних для розгляду скарги, але не більш ніж 10 робочих днів з дати початку розгляду скарги.

Таким чином законодавець передбачає два органи оскарження: Антимонопольний комітет України та суд. Проте, скарги, які виникають до укладення договору закупівлі розглядає Антимонопольний комітет, а скарги щодо укладених договорів про закупівлю розглядаються в судовому порядку. Також рішення Антимонопольного комітету України може бути оскаржено в судовому порядку. Разом з цим, «аналіз практики свідчить про те, що суб'єкти оскарження користуються такою можливістю рідко» [121, с. 128]. Зокрема, згідно звіту Антимонопольного комітету України, у 2018 році, до Антимонопольного комітету України надійшло 7 786 одиниць скарг, що на

37 % більше, ніж за попередній період. Питома вага оскаржених рішень у загальній кількості рішень – 3,5 % [122].

Аналіз норм Закону про публічні закупівлі, які стосуються процедури оскарження у процесі закупівлі дозволяє зробити деякі висновки. По-перше, позитивним моментом Закону про публічні закупівлі є скорочення строку розгляду скарги органом оскарження. Якщо раніше цей строк був 30 робочих днів, то тепер 15 робочих днів. Також законодавець передбачає спеціальні норми права щодо подання скарг та строків їх розгляду при оскарженні процесу закупівель товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб оборони. Так, строк розгляду скарги органом оскарження, у такому випадку, становить три робочі дні з дати надання замовником витребуваних органом оскарження документів, необхідних для розгляду скарги, але не більш ніж 10 робочих днів з дати початку розгляду скарги. По-друге, важливою для розвитку інституту оскарження є норма права, яка передбачає можливість участі замовника та суб'єкта оскарження у розгляді справи шляхом застосування телекомунікаційних систем в інтерактивному режимі реального часу. Ця норма права розширює права та можливості замовника та суб'єкта оскарження у процесі розгляду справи із застосуванням телекомунікаційних систем. По-третє, у Законі про публічні закупівлі є спірні норми права. Зокрема, положення закону, де передбачено, що рішення органу оскарження може бути оскаржене у судовому порядку протягом 30 днів з дня його оприлюднення в електронній системі закупівель. Раніше 30 днів відраховувались із дня, коли особа дізналася про прийняття рішення, що давало змогу його оскаржити тими особами, які не були безпосередніми учасниками процедури оскарження в Антимонопольному комітеті України, але права яких торкалися рішенням, прийнятим Антимонопольним комітетом України. Норма права, яка встановлює можливість оскарження в 30 денний строк з моменту оприлюднення в електронній системі закупівель ускладнить можливість скористатися правом на оскарження особам, які не були безпосередніми учасниками процедури оскарження, але права яких торкалися рішенням,

прийнятим Антимонопольним комітетом України. Разом з цим, чітке визначення моменту, з якого починається перебіг 30 денного строку оскарження запобігає спробам недобросовісних учасників процесу закупівлі маніпулювати правом на оскарження у судовому порядку. По-четверте, у Законі про публічні закупівлі є двоякі норми права. Наприклад, норма права, яка передбачає що Замовнику забороняється вчиняти будь-які дії та приймати будь-які рішення щодо закупівлі, у тому числі укладення договору про закупівлю, під час оскарження. З одного боку ця норма права дає можливість захистити права суб'єкта оскарження та унеможливує заключення договору закупівлі під час оскарження. З іншого боку недобросовісні суб'єкти оскарження мають можливість затягувати процедуру заключення договору закупівлі шляхом подачі необґрунтованих скарг. Це затягує час, а у процесі публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, найчастіше, потрібність ухвалення договору закупівлі є терміноюю.

Доцільно зазначити, що Закон про публічні закупівлі в ред. від 19.09.2019 р. уточнює низку моментів, що пов'язано з процесом оскарження. Так, строк розгляду скарги скоротився до 10 робочих днів з дати початку розгляду скарги, який може бути аргументовано продовжено органом оскарження до 20 робочих днів. Також законодавець уточнив, що рішення органу оскарження може бути оскаржене суб'єктом оскарження, замовником до окружного адміністративного суду, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ, протягом 30 днів з дня його оприлюднення в електронній системі закупівель. У новій редакції передбачено, що право на оскарження не обмежує права суб'єкта оскарження звернення до суду без попереднього звернення до органу оскарження.

Для того, щоб наочно побачити проблеми реалізації норм права у процесі оскарження процедури закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів розглянемо декілька прикладів. ТОВ «Приватна вугільна компанія» звернулось до Антимонопольного комітету України зі скаргою щодо порушення Відділом освіти, молоді та спорту виконавчого комітету Маловисківської міської ради

Кіровоградської області порядку проведення процедури закупівлі «код ДК 021:2015: 09110000-3 – Тверде паливо (вугілля кам'яне марки АМ 13-25 (або еквівалент))». У рішенні Постійно діючий адміністративній колегії Антимонопольного комітету України з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель (далі – Колегія) № 2080-р/пк-пз від 26.02.2019 р. [116] зазначено, що згідно з інформацією, розміщеною на веб-порталі Уповноваженого органу з питань закупівель свої Пропозиції для участі в Процедурі закупівлі подали наступні учасники: ТОВ «НВП «ПРОМБРИКЕТ»; ТОВ «Вугільна компанія центр»; ПП «АЛЬЯНС-ДНІПРО»; ТОВ «Приватна вугільна компанія» (скаржник); ПП «АРТМАРКЕТ». Згідно з інформацією, розміщеною на веб-порталі Уповноваженого органу, розкриття тендерних пропозицій відбулось 20.12.2018 р. Згідно з інформацією, розміщеною на веб-порталі Уповноваженого органу, Пропозиції Скаржника, ТОВ «НВП «ПРОМБРИКЕТ», ТОВ «Вугільна компанія центр» та ПП «АЛЬЯНС-ДНІПРО» було відхилене Замовником. Переможцем Процедури закупівлі визначено ПП «АРТМАРКЕТ». Повідомлення про намір укласти договір з ПП «АРТМАРКЕТ» оприлюднено на веб-порталі Уповноваженого органу 28.01.2019 р. Скаржник не погоджується з рішенням Замовника про відхилення його Пропозиції, у зв'язку з чим було розглянуто підстави відхилення Пропозиції Скаржника та встановлено наступне. Відповідно до протоколу засідання тендерного комітету від 23.01.2019 р. № 34 Пропозиція Скаржника була відхилена з наступній підставі: «У складі тендерної пропозиції ТОВ «Приватна вугільна компанія» міститься довідка про наявність обладнання та матеріально-технічної бази, в якій, зокрема, зазначено наявність орендованого транспортного засобу для поставки товару. На підтвердження наявності орендованого транспортного засобу надано договір оренди № 03-09 І від 03.09.2018 р. Зазначений договір нотаріально не посвідчений, що не відповідає вимогам пункту 5 розділу 1 тендерної документації. Крім того, до вказаного договору оренди учасник додатково не надав акт приймання-передачі, що вимагається згідно з приміткою, зазначеною у формі «Довідка» до додатка 1.1.

до тендерної документації. Також, згідно з умовами тендерної документації необхідно було надати копії відповідних договорів про наявність орендованого обладнання (приміщень) та/або укладеного договору про надання послуг. Натомість, у складі тендерної пропозиції ТОВ «Приватна вугільна компанія» замість копій надано оригінали відповідних договорів про наявність орендованого обладнання (приміщень) та/або укладеного договору про надання послуг. Вказане порушує, також, одну із вимог пункту 1 розділ 3 тендерної документації, де зазначено, що документи, які готуються безпосередньо учасником та копії документів, що засвідчуються учасником повинні бути засвідчені не більше місячної давнини відносно кінцевого строку подання тендерних пропозицій». Скаржник зазначає, що учасник ТОВ «Приватна вугільна компанія» виконав дану вимогу, надавши довідку від 19.12.2018 р. № 19-12/18 про наявність обладнання та матеріально-технічної бази (за формою відповідно до додатка 1.1 Документації). Також було надано копії свідоцтв про реєстрацію транспортних засобів (вантажний автомобільний транспорт), що буде використаний для поставки товару та довідка про наявність вагового обладнання, яке може бути використане для поставки вугілля кам'яного від 19.12.2018 р. № 19-12/19.

Скаржник зазначає, що учасник ТОВ «Приватна вугільна компанія» виконало дану вимогу примітки додатку 1.1, надавши договір оренди складського майданчика від 18.12.2018 р. № 01/12-18 та акту приймання-передачі складського майданчика від 18.12.2018 р. № 1. Вимоги щодо надання договору оренди/надання послуг на автотранспорт не вимагалось. Учасник ТОВ «Приватна вугільна компанія» додатково на вимогу статті 16 Закону про публічні закупівлі надав договір про надання послуг від 18.12.2018 р. № 02/12-18 (договір на зважування вугільної продукції), копію паспорту на ваги автомобільні, договір про надання послуг навантаження від 10.12.2018 р. № 10-12/1, договір оренди вантажного автомобіля від 03.09.2018 №03-09/1 та договір про надання послуг перевезення від 03.07.2018 р. № 03-07/0318. Замовник не вимагав, що договори оренди з фізичними особами повинні бути завірені

нотаріально. Учасник ТОВ «Приватна вугільна компанія» додатково надало два договори про наявність автотранспорту для перевезення товару, чим підтвердила додатково свою кваліфікацію. На думку Скаржника, відхилення Пропозиції ТОВ «Приватна вугільна компанія» за надання додаткових документів на підтвердження кваліфікації учасника є безпідставною, адже дані документи надані додатково і вони не вимагались Документацією.

Скаржник зазначає, що учасник ТОВ «Приватна вугільна компанія» надав на підтвердження вимог додатку 1.1 Документації оригінали договорів замість надання копій відповідних документів. Учасник ТОВ «Приватна вугільна компанія» покращив вимогу Документації, надавши оригінали документів замість їх копій, тим самим, на думку Скаржника, відхилення учасника згідно з даною вимогою є безпідставним та абсурдним.

Колегія, розглянувши скаргу ТОВ «Приватна вугільна компанія» постановила: зобов'язати Відділ освіти, молоді та спорту виконавчого комітету Маловисківської міської ради Кіровоградської області скасувати рішення про відхилення тендерної пропозиції товариства з обмеженою відповідальністю «Приватна вугільна компанія» та рішення про визначення ПП «АРТМАРКЕТ» переможцем процедури закупівлі – «ДК 021:2015: 09110000-3 – Тверде паливо», оголошення про проведення якої оприлюднено на веб-порталі Уповноваженого органу за № УА-2018-12-04-002618-с.

Надалі вже ПП «АРТМАРКЕТ» подало скаргу від 16.03.2019 р. № УА-2018-12-04-002618-с.а5 щодо порушення Замовником порядку проведення процедури закупівлі. У рішенні Постійно діючій адміністративній колегії Антимонопольного комітету України з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель № 3999-р/пк-пз від 04.04.2019 р. [116] зазначено, що відповідно до інформації, розміщеної на веб-порталі Уповноваженого органу, розкриття тендерних пропозицій відбулось 20.12.2018 р. Згідно з інформацією, розміщеною на веб-порталі Уповноваженого органу, Замовник відхилив Пропозиції НВП «ПРОМБРИКЕТ», ТОВ «Вугільна

компанія центр», ПП «АЛЬЯНС-ДНПРО» та визначив переможцем Процедури закупівлі ТОВ «Приватна вугільна компанія».

Повідомлення про намір укласти договір з Переможцем розміщене на веб-порталі Уповноваженого органу 11.03.2019 р. Скаржник не погоджується з рішенням Замовника про визначення Переможця Процедури закупівлі, обґрунтовуючи це наступним. У складі Пропозиції Переможця надано документ, який містить накладення підписів директора та печаток ТОВ «Вугільна компанія ОРІОН» (постачальника вугілля), а саме – копія сертифікату генетичних, технологічних та якісних характеристик № 51 на вугільну продукцію вугілля марки А, АМ (13-25), ПП «ІМЛОР», що є порушенням умов Документації. Скаржник надав на розгляд Колегії висновок експертного дослідження від 11.03.2019 р. № 18/2, відповідно до якого експертизою встановлено, зокрема, що у сертифікаті генетичних, технологічних та якісних характеристик від 03.2018 № 51 містяться ознаки монтажу документа у вигляді накладення зображень підписів директора та печаток ТОВ «Вугільна компанія ОРІОН» на першій та другій сторінках документа. Разом з тим, відповідно до умов Документації, Замовник може (а не зобов'язаний) у разі, якщо завантажені документи в системі сформовані не у відповідності до вимог Документації, або мають неякісне, неповне, нечітке зображення, мають частково сканований документ та інше, прийняти рішення про відхилення тендерної пропозиції такого учасника.

Скаржник зазначає, що у складі Пропозиції Переможця міститься копія платіжного доручення від 19.12.2018 р. № 144 про перерахування грошового покриття забезпечення згідно з договором про надання гарантії від 19.12.2018 р. № 7857-18. Однак, копія платіжного доручення саме про перерахування розміру забезпечення тендерної пропозиції на користь Замовника – відсутня. Скаржник зазначає, що у складі Пропозиції ТОВ «Приватна вугільна компанія» відсутня гарантія Замовнику, що усі витрати, пов'язані з наданням забезпечення тендерної пропозиції, здійснюється за рахунок коштів учасника.

Колегія постановила зобов'язати Відділ освіти, молоді та спорту виконавчого комітету Маловисківської міської ради Кіровоградської області скасувати рішення про визначення товариства з обмеженою відповідальністю «Приватна вугільна компанія» переможцем процедури закупівлі – «ДК 021:2015: 09110000-3 – Тверде паливо», оголошення про проведення якої оприлюднено на веб-порталі Уповноваженого органу за № UA-2018-12- 04-002618-с.

21.04.2019 р. ТОВ «Приватна вугільна компанія» подала наступну скаргу № UA-2018-12-04-002618-с.а7 щодо порушення Замовником порядку проведення Процедури закупівлі. У рішенні № 5833-р/пк-пз від 13.05.2019 р. [116] постійно діюча адміністративна колегія Антимонопольного комітету України з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель, розглянувши скаргу ТОВ «Приватна вугільна компанія» від 21.04.2019 р. № UA-2018-12-04-002618-с.а7 зазначає, що згідно з інформацією, розміщеною на веб-порталі Уповноваженого органу, Пропозиції Скаржника, ТОВ «НВП «ПРОМБРИКЕТ», ТОВ «Вугільна компанія центр» та ПП «АЛЬЯНС-ДНІПРО» було відхилене Замовником. Переможцем Процедури закупівлі визначено ПП «АРТМАРКЕТ». Повідомлення про намір укласти договір з ПП «АРТМАРКЕТ» оприлюднено на веб-порталі Уповноваженого органу 11.04.2019 р. Скаржник не погоджується з рішенням Замовника про визначення переможця Процедури закупівлі, виходячи з того, що банківська гарантія, яка міститься у Пропозиції учасника ПП «АРТМАРКЕТ» втратила свою чинність 01.04.2019 р., тобто на 11.04.2019 р. Пропозиція учасника ПП «АРТМАРКЕТ» не супроводжувалась забезпеченням тендерної пропозиції, а отже повинна була бути відхилена Замовником. Скаржник зазначає, що у Пропозиції (завантажених документах) учасника ПП «АРТМАРКЕТ» відсутні будь-які листи, щодо продовження терміну дії його пропозиції, а отже його Пропозиція втратила чинність 01.04.2019 р. та повинна була бути відхилена Замовником.

Колегія встановила, що ПП «АРТМАРКЕТ» не порушило умови Документації, у зв'язку з чим відсутні підстави для задоволення Скарги в цій частині. Колегія постановила відмовити ТОВ «Приватна вугільна компанія» у задоволенні його скарги від 21.04.2019 р. № UA-2018-12-04-002618-с.а7 та вказала, що рішення може бути оскаржене до суду у встановлений Законом строк.

Отже, вперше Повідомлення про намір укласти договір з ПП «АРТМАРКЕТ» було оприлюднено 28.01.2019 р. А реальна можливість укласти договір з'явилась після 13.05.2019 р. (дата розгляду останньої скарги до Антимонопольного комітету України). Разом з цим ТОВ «Приватна вугільна компанія» подавала скаргу двічі. Таким чином процес ухвалення договору закупівлі вугілля для соціально значущого об'єкта було затягнуто на три місяці. Проблема навмисного затягування процесу ухвалення договору закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів потребує вирішення на законодавчому рівні. «До факторів, що зумовлюють затримання поступового розвитку вітчизняної економіки, відносять неефективну правореалізацію та неузгодженість норм законодавства, що регламентують відносини у сфері господарювання» [123, с. 143-147].

Потрібно також звернути увагу на судову практику у випадку затягування прийняття рішення про переможця конкурсу внаслідок оскарження процедури проведення тендеру [124]. В цих випадках строки на виконання зобов'язань суттєво скорочуються та найчастіше Постачальники підписують договори не зважаючи на ці обставини. В подальшому, зрозумівши, що не встигають в строк виконати зобов'язання намагаються внести зміни у договір на підставі ст. 652 ЦК України та ч. 4 ст. 36 Закону про публічну закупівлю, та подовжити строк виконання зобов'язання. При цьому Постачальники не беруть до уваги той факт, що кінцева дата поставки була відома їм на момент підписання договору, тому такі позови не підлягають задоволенню, що відображено в Постанові Верховного Суду від 05.09.2018 року по справі № 910/21803/17 [125].

Для розв'язання проблеми навмисного затягування процесу ухвалення договору закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів необхідно передбачити спеціальний порядок оскарження процесу закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. Як вказує В. К. Мамутов, організація цілеспрямованого постійного державного регулювання сприятиме розвитку змагальності всередині держави та успіху в конкуренції на світовому ринку [126, с. 172]. По-перше, потрібно встановити строк розгляду скарги Антимонопольним комітетом України до 5 робочих днів; по-друге, потрібно передбачити строк подачі скарги щодо прийнятих рішень, дії чи бездіяльності замовника, які відбулися після оцінки пропозицій учасників, до 5 робочих днів з дня оприлюднення на веб-порталі Уповноваженого органу повідомлення про намір укласти договір, але до дня укладення договору про закупівлю; по-третє, необхідно передбачити відповідальність суб'єкта оскарження за зловживання правом на оскарження.

Велика частка скарг припадає на оскарження, встановлених замовниками кваліфікаційних вимог у тендерній документації, які на думку скаржника є дискримінаційними. Зокрема, відповідно до звіту Антимонопольного комітету України найбільш поширені порушення замовників є: обрання не тієї процедури закупівлі; встановлення в тендерній документації дискримінаційних умов під час визначення кваліфікаційних критеріїв до учасників; встановлення в тендерній документації дискримінаційних умов у частині технічних вимог до предмета закупівлі, яким відповідає лише один виробник; встановлення в тендерній документації «прихованих» вимог до учасників у розділах, які не мають відношення до змісту пропозиції; дискримінаційний підхід у частині відхилення тендерних пропозицій одних учасників, пропозиції яких не відповідають умовам документації, та допуск до аукціону/визначення переможцем учасника, пропозиція якого також не відповідає умовам документації; відхилення пропозицій переможців через ненадання ними зразків продукції, які відповідно до вимог Закону не є складовою пропозиції та не можуть бути підставою для відхилення; відхилення за процедурою

«євроторгів» пропозицій учасників через невідповідність умовам документації після проведення аукціону; відхилення переможців торгів через ненадання/невідповідність документів, які не передбачені Законом для їх надання, після проведення аукціону; неналежне планування закупівель [122].

Так, згідно ч. 1, 2 ст. 16 Закону про публічні закупівлі Замовник вимагає від учасників подання ними документально підтвердженої інформації про їх відповідність кваліфікаційним критеріям. Замовник установлює один або декілька з таких кваліфікаційних критеріїв: наявність обладнання та матеріально-технічної бази; наявність працівників відповідної кваліфікації, які мають необхідні знання та досвід; наявність документально підтвердженого досвіду виконання аналогічного договору. Проте у ч. 3 ст. 16 Закону про публічні закупівлі Замовник не встановлює кваліфікаційні критерії та не визначає перелік документів, що підтверджують подану учасниками інформацію про відповідність їх таким критеріям, у разі закупівлі нафти, нафтопродуктів сирих, електричної енергії, послуг з її передачі та розподілу, централізованого постачання теплової енергії, централізованого постачання гарячої води, послуг з централізованого опалення, послуг поштового зв'язку, поштових марок і маркованих конвертів, телекомунікаційних послуг, у тому числі з трансляції радіо- та телесигналів, послуг з централізованого водопостачання та/або водовідведення, послуг з перевезення залізничним транспортом загального користування. Разом з цим ч. 4 ст. 16 Закону про публічні закупівлі передбачає, що відсутність документів, що не передбачені законодавством для учасників – юридичних, фізичних осіб, у тому числі фізичних осіб-підприємців, у складі тендерної пропозиції не може бути підставою для її відхилення замовником. Відповідно до ч. 4 ст. 22 Закону про публічні закупівлі тендерна документація не повинна містити вимог, що обмежують конкуренцію та призводять до дискримінації учасників.

Отже, законодавець встановлює обмежений перелік кваліфікаційних критеріїв, а саме наявність: обладнання та матеріально-технічної бази; працівників відповідної кваліфікації, які мають необхідні знання та досвід;

документально підтвердженого досвіду виконання аналогічного договору. А також передбачає, що тендерна документація не повинна містити вимог, що обмежують конкуренцію та призводять до дискримінації учасників. Проте, при ухваленні договорів публічної закупівлі вугілля, а особливо це стосується закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, виникає потреба посилити кваліфікаційні вимоги до учасників закупівлі, що обумовлено об'єктивними обставинами.

Наприклад, відділу освіти, молоді та спорту виконавчого комітету Маловисківської міської ради, який є бюджетною установою, не вистачало вугілля для завершення опалювального сезону, тому виникла гостра потреба у терміновій закупівлі палива. Попередня оплата за вугілля не передбачалась, тому для забезпечення участі у торгах учасників, що мають фінансову спроможність, було встановлено вимогу щодо надання фінансової звітності. Оскільки згідно із законодавством України останнім звітним періодом є календарний рік, тому необхідно було представити фінансову звітність за останній календарний рік. Отже, для участі у торгах учасники повинні підтвердити свою фінансову спроможність поставити вугілля.

Один з учасників публічної закупівлі зазначає, що підприємство є новоствореним і ще не складало фінансової звітності та просить роз'яснити чи зможе підприємство в такому випадку взяти участь у торгах і чи не буде відхилено тендерну пропозицію.

Відділ освіти, молоді та спорту виконавчого комітету Маловисківської міської ради зазначив, що новостворені підприємства, що не мають фінансової спроможності та достатнього досвіду з виконання аналогічних договорів, не мають можливості забезпечити своєчасне постачання вугілля, що ставить під загрозу зриву опалювального сезону [127].

Отже, вимога щодо представлення фінансового звіту дозволяє відсіяти учасників, які не в змозі своєчасно поставити вугілля для соціально значущого об'єкта.

Також питання виникають при встановленні технічних, якісних та кількісних характеристик на вугілля. Зокрема, замовник встановив вимоги щодо технічних, якісних та кількісних характеристик на вугілля кам'яне ГЖП з розмірами кусків 0-100 мм, які на думку учасника закупівлі не передбачено існуючими міжнародними або національними стандартами, та спрямовані на умисне обмеження конкуренції з наданням переваг певним суб'єктам господарювання, чим порушуються вимоги ст. 3, 5 та п. 3 ч. 2 ст. 22 Закону про публічні закупівлі [127]. Учасник закупівлі зазначає, що на території України по відношенню до типу споживання (споживачів) вугільної продукції діють два нормативні документи (Національні Стандарти України), а саме: ДСТУ 4083-2002 «Вугілля кам'яне та антрацит для пиловидного спалювання на теплових електростанціях»; ДСТУ 7146:2010 «Вугілля кам'яне та антрацит для побутових потреб» (надалі – Стандарт). І саме цей Стандарт поширюється на кам'яне вугілля, антрацит та продукти їх перероблення, що використовується для потреб побутових споживачів, яким і є відділ освіти, молоді та спорту виконавчого комітету Маловисківської міської ради Кіровоградської області, оскільки в розпорядженні відділу освіти немає теплових електростанцій.

У відповідь замовник вказує, що відповідно до ДСТУ 3472:2015 «Вугілля буре, кам'яне та антрацит. Класифікація» вугілля класифікується наступним чином: буре – Б, довгополум'яне – Д, довгополум'яне газове – ДГ, газове – Г, газове жирне піснувате – ГЖП, газове жирне – ГЖ, жирне – Ж, коксівне – К, піснувате спікливе – ПС, пісне – П, антрацит – А. Для побутових потреб використовується вугілля марок Д, ДГ, Г, П, А та Ж згідно ДСТУ 3472, з розмірами кусків згідно з ГОСТ 19242. Згідно з ДСТУ 4083-2020 для пиловидного спалювання використовують вугілля марок Д, ДГГГ, Ж, К, ПС, П та А згідно з ДСТУ 3472 з розмірами кусків 0 -6 , 0-13, 0-25, 0-100 та 0-200 мм згідно з ГОСТ 19242, а за розмірами кусків відповідає ГОСТ 19242. Відповідно до вимог ДСТУ 7146:2010 «Вугілля кам'яне та антрацит для побутових потреб» для вугілля марки Г, Ж, П встановлено зольність до 24%, волога до 8%. Отже, вугілля марки ГЖП (0-100), зольність до 24%, волога до 8% відповідає чинним

національним стандартам, а саме ДСТУ 19242-73, 4083-2002, 7146:2010, 3472:2015.

Таким чином встановлення технічних, якісних та кількісних характеристик на вугілля дозволяє закупати вугілля для соціально значущих об'єктів, яке відповідає специфічним вимогам саме цього споживача. Тому у даному випадку мова йде не про дискримінацію відносно учасників закупівлі, а про необхідність виконання специфічних вимог.

Ще одна проблема, яка пов'язана з кваліфікованими вимогами. Так, на підтвердження наявності досвіду виконання аналогічного договору Замовник вимагає від Учасників надання: довідки в довільній формі про досвід виконання аналогічних договорів з постачання кам'яного вугілля із зазначенням інформації про назву замовників, їх адреси, прізвища та ініціали осіб відповідальних за виконання договору, номери їх телефонів, номер та дата договору, обсяг поставленої продукції згідно з договором, сума договору; копій виконаних аналогічних договорів, що зазначені у довідці, завірені печатками сторін договору та підписами уповноважених осіб; відгуків про виконання аналогічних договорів за підписом та печаткою замовників із зазначенням інформації про номер та дату договору, на який надано відгук, суми договору, обсягу поставленого товару та копії документів, що підтверджують виконання наданих аналогічних договорів (акти звірки та видаткові накладні).

Учасник закупівлі зазначає, що Замовник цими вимогами наполягає, щоб в Учасника було виконано як мінімум два аналогічних договори. Але згідно ч. 2 ст. 16 Закону про публічні закупівлі достатньо щоб Учасник підтвердив наявність документально підтвердженого досвіду виконання хоча б одного аналогічного договору. Також Учасник зазначає, що на підтвердження наявності досвіду виконання аналогічного договору Замовник вимагає від Учасників надання копій актів звірки та видаткових накладних, проте вимога щодо надання копій актів звірення є дискримінаційною, оскільки умовами аналогічних договорів може не передбачатися складання актів звірення. Також акт звірки не є обов'язковим бухгалтерським документом, який повинен

обов'язково складатися після проведення взаєморозрахунків між підприємствами. Тобто, вказана вимога обмежує коло потенційних Учасників, які можуть надати копії договорів, відгуків, накладних, але в яких відсутні акти звіряння.

На ці зауваження Замовник зазначає, що в Законі України «Про публічні закупівлі» не визначено кількість аналогічних договорів, які необхідно надати для підтвердження досвіду роботи. Умовами тендеру вимагається декілька договорів. Створення нового підприємства, що не має достатнього досвіду з виконання аналогічних договорів, не може бути виключенням для участі у торгах. Учасник торгів повинен подбати про те, щоб підтвердити зазначену вимогу. Щодо актів звіряння, то зазначену вимогу буде вилучено із тендерної документації [127]. Отже, даний випадок демонструє, що Замовник погодився, що вимога щодо актів звіряння є необґрунтованою та може бути дискримінаційною.

Показовими є рішення Антимонопольного комітету України за результатами розгляду скарг ТОВ «Універсалпром ГРУП» і ТОВ «Енерго Прайм» на закупівлю Державною пенітенціарною службою України вугілля кам'яного очікуваної вартістю 26 970 тис. грн без ПДВ (закупівля № UA-2016-05-04-000047-с) щодо встановлення замовником дискримінаційних вимог у тендерній документації. Так, ТОВ «Універсалпром ГРУП» вказує в скарзі на те, що в тендерній документації замовник визначив критерієм оцінки ціну тендерної пропозиції. При цьому в разі, якщо учасник торгів, який надав найменшу цінову пропозицію, не є платником ПДВ, тендерним комітетом приймаються для оцінки цінові пропозиції наступних учасників без урахування ПДВ. Але, як зазначив скаржник, платники ПДВ мають вхідний податковий кредит, тому чиста сума нарахованих зобов'язань з ПДВ при сплаті буде зменшена ними на суму податкового кредиту і тільки різниця підлягає сплаті до бюджету (таким чином платник компенсує частину вартості закупівлі їм вугілля), а неплатник ПДВ позбавлений можливості такої компенсації, сума закупівлі вугілля разом з ПДВ його виробника повністю відноситься на

собівартість продукції. Тому неврахування всієї суми нарахованого ПДВ при здійсненні оцінки, на думку скажника, є дискримінаційним підходом при здійсненні оцінки пропозицій учасників, до яких застосовуються різні системи оподаткування згідно з чинним законодавством. Антимонопольний комітет України у своєму рішенні від 10.06.2016 р. № 40 звернув увагу, що відповідно до проєкту договору в тендерній документації замовник передбачив, що ціна включає всі податки та збори. Тому з позиції органу оскарження оцінка тендерних пропозицій за прописаною замовником методикою може привести до того, що переможцем буде обрано учасник – платник ПДВ, цінова пропозиція якого з урахуванням всіх податків і зборів в результаті може бути вище цінової пропозиції учасника – неплатника ПДВ [128].

Інший скажник – ТОВ «Енерго Прайм» вказав у скарзі, що відповідно до вимог тендерної документації після аукціону учасник з найнижчою ціною повинен протягом 2 робочих днів подати пакет оригіналів документів замовнику особисто або через уповноваженого представника, або кур'єром - «особисто в руки». Замовник в документації прописав право дискваліфікувати учасника за ненадання повного пакета документів в зазначений термін. На думку скажника, зазначена вимога є протиправною, оскільки повторне підтвердження, згідно зі ст. 17 Закону про публічну закупівлю, передбачено тільки для переможця після оприлюднення повідомлення про намір укласти договір. Крім того, така вимога замовника створює переваги для місцевих учасників та фізично є неможливим для ТОВ «Енерго Прайм» та інших учасників, зареєстрованих в інших, віддалених від замовника, областях. З цього приводу Антимонопольний комітет України у своєму рішенні від 10.06.2016 р. № 41 звернув увагу, що Закон про публічну закупівлю не передбачає інших підстав для відхилення тендерних пропозицій, ніж зазначені в ньому. Тому такі дії замовника обмежують конкуренцію та призводять до дискримінації учасників. Крім того, орган оскарження задовольнив вимоги скажника в тій частині, що тендерна документація містить технічні характеристики вугілля, які не відповідають вимогам ДСТУ 7146: 2010, а також в частині встановлення

замовником до учасників дискримінаційних вимог щодо подання декларації про відповідність, складеною відповідно до ДСТУ ISO / ІЕС, і сертифіката відповідності на вугілля, протоколу випробувань за показниками якості, виданого відповідною лабораторією, в якому вказані результати всіх випробувань, що є предметом закупівлі. Таким чином, рішеннями Антимонопольного комітету України від 10.06.2016 р. № 40 і № 41 зобов'язало замовника внести зміни до тендерної документації, усунувши дискримінаційні вимоги [128]. У результаті закупівля не відбулася [129].

Проведений аналіз демонструє, що при закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів дуже важливо, щоб законодавець чітко визначив межі між дійсно необхідними кваліфікаційними вимогами, які дозволяють забезпечити соціально значущі об'єкти вугіллям відповідної якості та дискримінаційними вимогами, які мають корупційну складову. «Навіть після прийняття в Україні оновленого законодавства у сфері організації публічних закупівель має місце неефективність тендерів, а саме: не здійснюється контроль за правозастосуванням, не було усунуто основних корупціогенних приписів» [26, с. 99].

Чітке визначення законодавцем кваліфікаційних вимог щодо закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів дозволить органам оскарження приймати рішення з урахуванням специфіку цих об'єктів. «Необхідно відзначити, що рівень реальної конкуренції визначається не простою кількістю учасників, а кількістю учасників, які можуть забезпечити вирішення поставлених замовником завдань якісно, кваліфіковано й, що найважливіше, без додаткового ризику неспроможності постачальника (підрядника). Кваліфікаційний відбір є однією з основних гарантій того, що замовник одержить продукцію необхідної якості, а виконання контракту буде забезпечене. У деяких випадках кваліфікаційний відбір – єдина гарантія» [130, с. 21].

Питання вдосконалення кваліфікаційних вимог розглядає А. О. Сошников, який пропонує вдосконалити кваліфікаційні критерії (вимоги), шляхом їх

доповнення окремими підставами для відмови в участі у процедурі закупівлі і сформулювати їх наступним чином: «економічна та фінансова спроможність: відсутність простроченої заборгованості за кредитами; відсутність заборгованості по сплаті обов'язкових податків і зборів; відсутність судових процедур, визначених Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визначення його банкрутом»; відсутність у Реєстрі недобросесних суб'єктів господарювання – учасників процедур закупівель; балансова вартість активів; платоспроможність (наявність власних коштів та/або можливість залучення кредитних, інвестиційних та інших коштів); технічна та професійна спроможність: наявність матеріально-технічної бази (транспортні засоби, офісні, складські чи інші приміщення, сервісні центри тощо) або можливість залучення матеріально-технічної бази третіх осіб; наявність працівників відповідної кваліфікації або можливість залучення працівників третіх осіб відповідної кваліфікації, в тому числі на підставі цивільно-правових договорів; наявність досвіду виконання аналогічних договорів; провадження господарської діяльності відповідно до положень статуту, положення тощо; наявність дозволу, ліцензії тощо на відповідний вид господарської діяльності та/або для здійснення відповідної закупівлі; провадження господарської діяльності до кодів видів економічної діяльності; відсутність даних про керівника та/або уповноваженого представника в Єдиному державному реєстрі осіб, які вчинили корупційні правопорушення; відсутність даних, що керівника та/або уповноваженого представника, не було засуджено за злочин, пов'язаний з порушенням процедури закупівлі або інший злочин, вчинений з корисливих мотивів, судимість з якої не знято та не погашено у встановленому законом порядку» [114].

Таким чином доцільно спеціальними нормами права, які стосуються закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, передбачити, що замовник установлює один або декілька з таких кваліфікаційних критеріїв: наявність обладнання та матеріально-технічної бази; наявність документального підтвердження можливості здійснити постачання вугілля необхідних технічних,

якісних та кількісних характеристик; наявність фінансової звітності, яка підтверджує фінансову спроможність або документальне підтвердження можливості залучення кредитних, інвестиційних та інших коштів; наявність первинних документів, що підтверджують досвід виконання аналогічного договору. Замовник має право вимагати від учасників подання ними документально підтвердженої інформації про їх відповідність кваліфікаційним критеріям. Ця норма права дозволить органам оскарження більш чітко відмежовувати кваліфікаційні вимоги у тендерній документації щодо закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів від вимог, які є дискримінаційними.

Проведений аналіз законодавства України та практики оскарження процесу публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів дозволяє зробити наступні висновки:

1. Для розв'язання проблеми затягування процесу ухвалення договору закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, шляхом подання скарг, необхідно передбачити спеціальний порядок оскарження в процесі закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, а саме потрібно передбачити: а) строк розгляду скарги Антимонопольним комітетом України до 5 робочих днів; б) строк подачі скарги щодо прийнятих рішень, дії чи бездіяльності замовника, які відбулися після оцінки пропозицій учасників, до 5 робочих днів з дня оприлюднення на веб-порталі Уповноваженого органу повідомлення про намір укласти договір, але до дня укладення договору про закупівлю; в) відповідальність суб'єкта оскарження за зловживання правом на оскарження.

2. Для урахування в процесі оскарження особливостей публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів та відмежування кваліфікаційних вимог від дискримінаційних запропоновано вдосконалити кваліфікаційні вимоги до учасників закупівлі. Так, Замовник установлює один або декілька з таких кваліфікаційних критеріїв: наявність обладнання та матеріально-технічної бази; наявність документального підтвердження можливості здійснити постачання вугілля необхідних технічних, якісних та кількісних характеристик; наявність фінансової звітності, яка підтверджує фінансову

спроможність або документальне підтвердження можливості залучення кредитних, інвестиційних та інших коштів; наявність первинних документів, що підтверджують досвід виконання аналогічного договору.

Висновки до розділу 2

Проведене дослідження дозволяє класифікувати за трьома групами істотні умови договору публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, а саме: умови, які визначені законом як істотні для господарського договору (предмет, ціна та строк дії договору); умови, щодо яких на вимогу однієї зі сторін повинна бути досягнута згода; умови, які є обов'язковими щодо договорів публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів.

У розділі обґрунтовано, що умовами, які обов'язково повинні бути закріплено договором публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів є: функціональні характеристики предмета закупівлі, а саме: технічні, якісні та кількісні характеристики вугілля; порядок заміни предмета закупівлі у випадку його невідповідності функціональним характеристикам, які передбачено договором; взаємозв'язок бюджетного фінансування та розрахунки за вугілля; відповідальність за: невідповідність умовам договору функціональних характеристик предмета закупівлі, несвоєчасне або не постачання вугілля.

Запропоновано, що договір публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів – це господарський договір, що укладається між замовником і переможцем процедури закупівлі, в якому крім істотних умов для господарського договору та умов, щодо яких на вимогу однієї зі сторін має бути досягнута згода, повинні бути закріплені умови, які є обов'язковими саме для цього договору, зокрема: функціональні характеристики предмета закупівлі; порядок заміни предмета закупівлі у випадку його невідповідності функціональним характеристикам, які передбачено договором; взаємозв'язок бюджетного фінансування та розрахунки за вугілля; відповідальність за:

невідповідність умовам договору функціональних характеристик предмета закупівлі, несвоєчасне або не постачання вугілля.

Обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення норм права Закону про публічні закупівлі в ред. від 19.09.2019 р., які встановлюють випадки зміни істотних умов договору про закупівлю після його підписання та до виконання зобов'язань сторонами в повному обсязі, в частини: а) покращення якості предмета закупівлі за умови, що таке покращення не змінює функціональні характеристики предмета закупівлі, які встановлено тендерною документацією, не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі та підтверджено відповідними нормативно-правовими актами (пп. 3 п. 5 ст. 41); б) зміни ціни в договорі про закупівлю у зв'язку зі зміною ставок податків і зборів та/або зміною умов щодо надання пільг з оподаткування пропорційно до змін таких ставок та/або пільг з оподаткування, проте перехід платника зі спрощеної системи оподаткування на загальну не спричиняє зміну розмірів ставок податків (пп. 6 п. 5 ст. 41).

Проведений аналіз законодавства України та практики оскарження процесу публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів дозволяє запропонувати спеціальний порядок оскарження в процесі закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, яким передбачити: а) строк розгляду скарги Антимонопольним комітетом України до 5 робочих днів; б) строк подачі скарги щодо прийнятих рішень, дії чи бездіяльності замовника, які відбулися після оцінки пропозицій учасників, до 5 робочих днів з дня оприлюднення на веб-порталі Уповноваженого органу повідомлення про намір укласти договір, але до дня укладення договору про закупівлю; в) відповідальність суб'єкта оскарження за зловживання правом на оскарження. Це направлено на розв'язання проблеми затягування процесу ухвалення договору закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, шляхом подання скарг.

Для урахування в процесі оскарження особливостей публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів та відмежування кваліфікаційних вимог від дискримінаційних запропоновано вдосконалити кваліфікаційні

вимоги до учасників закупівлі. Так, Замовник установлює один або декілька з таких кваліфікаційних критеріїв: наявність обладнання та матеріально-технічної бази; наявність документального підтвердження можливості здійснити постачання вугілля необхідних технічних, якісних та кількісних характеристик; наявність фінансової звітності, яка підтверджує фінансову спроможність або документальне підтвердження можливості залучення кредитних, інвестиційних та інших коштів; наявність первинних документів, що підтверджують досвід виконання аналогічного договору.

Питання, що розглянуто у розділі 2, знайшли відображення у наступних роботах:

1. Курепіна О.Ю. Оскарження публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 9. С. 49-54 [131].

2. Курепіна О.Ю. Особливості публічної закупівлі вугілля. *Правові реформи в Україні: реалії сьогодення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 19-20 квітня 2019 року). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2019. Ч. 1. С. 67-70 [132].

3. Курепіна О.Ю. Тенденції законодавства України щодо публічних закупівель вугілля. *Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 14-15 червня 2019 року). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2019. С. 80-82 [133].

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ВУГІЛЛЯ ДЛЯ СОЦІАЛЬНО ЗНАЧУЩИХ ОБ'ЄКТІВ

3.1. Зарубіжний досвід як підстава для вдосконалення законодавства України щодо публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів

Закупівля є важливою частиною діяльності держави у більшості розвинених країн світу, досвід яких повинен допомогти у забезпеченні ефективності законодавства України. Дослідження досвіду зарубіжних держав дозволить Україні запобігти помилковим підходам, які мали місце у практиці цих держав та дасть можливість вдосконалити чинне законодавство України, зокрема законодавство у сфері здійснення державних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів.

Питання пов'язані з вивченням досвіду зарубіжних країн у сфері публічної закупівлі розглядалися такими вченими як: Бучко О.В, Джабраїлов Р.А., Кайдаш Т.М, Чиндарова К.В., Малолітнева В.К., Іванова О.Ю., Севостьянова Г.С., Ткаченко Н.Б. та ін. Проте зазначеними та іншими науковцями не було виокремлено підходи зарубіжного законодавства, які можливо використати при вдосконаленні публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів. Тому потрібно проаналізувати законодавство різних країн, а також Директиви ЄС щодо закупівлі та на підставі цього досвіду запропонувати напрями вдосконалення законодавства України стосовно закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. На погляд авторки найбільш цікавим є досвід Канади, США, країн-членів ЄС, який доцільно проаналізувати та виокремити ті норми прав, що є ефективними для України.

У Канаді державні закупівлі не регулюються єдиним нормативно-правовим актом. Кожна провінція має право самостійно визначати політику у

сфері держзакупівель за умови, що вона не суперечитиме міжнародним угодам і угодам між провінціями та урядом [134, с. 42-44]. Національні виробники підтримуються шляхом надання їм преференцій у сфері державних закупівель. Функції з контролю за дотриманням законодавства і вирішення спірних питань виконує Канадський міжнародний торговельний трибунал (СІТТ). Рішення СІТТ мають юридичну силу і обов'язкові для всіх державних замовників [134, с. 42-44].

Отже, враховуючи, що процес закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів потребує підтримки з боку держави є сенс запровадити досвід Канади стосовно підтримки учасників цього процесу шляхом надання преференцій. Проте потрібно не бездумно копіювати преференції, які передбачено законодавством Канади, а необхідно враховувати специфіку, яка має місце в Україні.

Законодавчу основу системи державних закупівель у США [135] становлять «Федеральні правила планування, розміщення і виконання державного замовлення» і «Правила закупівель для потреб оборони». Ці два нормативно-правові документи регламентують усю систему федеральних закупівель і відомі досить детальною розробкою принципів і процедур. Усі закони, що регулюють державні закупівлі можна поділити на дві категорії. Федеральне законодавство, яке регламентує здійснення конкретних видів закупівель, що належать до компетенції органів виконавчої влади на федеральному рівні. Спеціальне законодавство, яке регламентує здійснення процедур за контрактами, форми контрактів, визначає порядок формування й використання інформаційного забезпечення процесів держзакупівель та аналіз їх результатів.

На окрему увагу заслуговує досвід застосування інформаційної електронної мережі США. Так, кожне федеральне відомство США зобов'язане формувати й підтримувати ведення комп'ютерної бази даних, що містить несекретні відомості, за всіма контрактами. Усі відомства повинні спрямовувати таку інформацію до Центральної інформаційної системи

федеральних закупівель, яка є джерелом консолідованої інформації про державні закупівлі та містить дані з 1979 р. Інформаційні ресурси забезпечують реалізацію наступних принципів: публічності процесу закупівель продукції для державних потреб, рівноправності у процесі закупівель і відкритого доступу до Інформації про укладені контракти. Отже, використання інформаційних електронних мереж дозволяє підвищити ефективність державних закупівель і покращує зв'язок між учасниками тендеру і його організаторами. Застосування такої процедури, як електронні торги для здійснення державних закупівель активно використовується у США.

У США використовують метод закупки за існуючими комерційними каталогами. Яскравим прикладом використання методу закупівлі за існуючими комерційними або спеціально сформованими каталогами є досвід Адміністрації загальних послуг США, яка вирішує питання поточного забезпечення (матеріально-технічного постачання) всіх федеральних відомств. Адміністрація регулярно проводить рамкові конкурси із закупівлі різної номенклатури продукції/послуг, результати яких (ціни, терміни поставки та інші умови) зводяться в спеціальні каталоги, що розсилаються потім в державні установи. При необхідності федеральні відомства США знаходять в отриманому каталозі потрібну продукцію і закуповують її за вказаними умовами, без будь-яких додаткових процедур [136, с. 140-141].

У США розвинена система оскарження у процесі закупівлі. Так, після розгляду скарги на дії замовника можуть бути прийняті такі рішення: продовжити закупівлі, якщо порушення не вплинули на процес закупівлі; почати розслідування; передати інформацію слідчим органам. Законодавством США (закон Шермана) передбачаються штрафні санкції й карне переслідування [135].

Отже, у процесі закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів є сенс скористатися досвідом США щодо закупівлі за спеціально сформованими каталогами. Наприклад, інформація щодо різних марок вугілля зводиться в спеціальні каталоги, що розсилаються органам, які мають повноваження на

закупівлю вугілля для соціально значущих об'єктів, вони знаходять в отриманому каталозі потрібну продукцію і закупають її за вказаними умовами, без будь-яких додаткових процедур. Це дасть можливість скоротити строки закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, що є дуже актуальним в опалювальний сезон.

Досвід США був використаний при створенні єдиної системи закупівель Європейського союзу. У країнах Євросоюзу створена єдина система наднаціонального законодавства, основними цілями якої є: оптимізація закупівель для державних потреб при мінімізації витрат; забезпечення рівних умов конкуренції; дотримання вимоги публічності; допомога малим і середнім підприємствам. «В Європейському Союзі державні закупівлі робіт, товарів і послуг державними органами складають більше 14% ВВП ЄС та регулюються окремими директивами, які ґрунтуються на таких ключових принципах, як рівне ставлення, недискримінація, прозорість» [137, с. 41].

Основними правовими документами для здійснення публічних закупівель в країнах ЄС з 2016 р. є наступні Директиви: «Про укладання договорів концесії»: Директива 2014/23/ЄС від 26.02.2014 р. [138]; «Про здійснення державних закупівель та про визнання недійсною Директиви 2004/18/ЄС»: Директива 2014/24/ЄС від 26.02.2014 р. [139]; «Про здійснення закупівель підприємствами, що працюють у сфері водо-, енергопостачання, транспорту та телекомунікацій, та про визнання недійсною Директиви 2004/17/ЄС»: Директива 2014/25/ЄС від 26.02.2014 р. [140]; «Про електронне інвойсування у сфері державних закупівель»: Директива 2014/55/ЄС від 16.04.2014 р. [141].

Необхідно зазначити, що запровадження повного циклу електронних закупівель у країнах ЄС було заплановано до 2018 р.: 2016 р. – обов'язкова електронна публікація оголошення про закупівлю, 2017 р. – обов'язкове подання та прийняття електронних пропозицій через центральний закупівельний орган, 2018 р. – обов'язкове подання всім замовниками електронних пропозицій, 2019 р. – обов'язкове подання та прийняття електронних рахунків (інвойсування) [142, с. 474].

Механізм здійснення державних закупівель у формі електронного аукціону регламентовано Директивою 2014/24/ЄС від 26.02.2014 р., яка встановлює обов'язок державного сектора укладати більше контрактів за допомогою конкурентних і прозорих процедур, заснованих на заздалегідь встановлених об'єктивних і перевірених фактах. З цією метою Директива передбачає положення про: вимоги до публікації; різні конкурентні процедури, які підходять для різних типів контрактів; вимоги, що стосуються типів критеріїв і специфікацій, які будуть використовуватися у процесі публічних закупівель; вимоги до установ і процедур, які забезпечують ефективну перевірку присудження контрактів (механізм розгляду скарг). «При здійсненні Європейським Союзом електронних закупівель відокремлюють кілька форм, що закріплено на законодавчому рівні Європейського Союзу або окремих країн-членів ЄС. При цьому є також певні механізми проведення е-торгів, що добровільно застосовують учасники сфери державних закупівель. Прикладами таких форм закупівель можуть бути: електронний аукціон; електронний ринковий майданчик; електронний каталог. До середини 2016 року всі країни Європейського Союзу мали перейти на обов'язкове застосування електронної форми державних закупівель» [143, с. 29].

Директива 2014/24/ЄС передбачає можливість укладення рамкової угоди. Згідно абз. 2 п. 1 ст. 33 Директиви 2014/24/ЄС рамкова угода – це угода, укладена між одним або більше замовником і одним або більше господарюючим суб'єктом, метою якого є визначення умов державних контрактів, які укладатимуться протягом встановленого періоду часу, особливо в частині ціни і, якщо можливо, кількості товару, що поставляється. Рамкові угоди є угоди, в рамках яких замовник і постачальник (підрядник, виконавець) домовляються про умови поставки товару, виконання роботи, надання послуги, які можуть бути або будуть здійснені протягом певного періоду часу.

Рамкові угоди використовуються в основному в тому випадку, коли потреби в певному товарі, роботі чи послугі у замовника виникають періодично протягом тривалого часового відрізка, в зв'язку з чим неможливо визначити

заздалегідь конкретну дату виконання контракту або необхідну кількість товару, роботи, послуги. Рамкова угода: а) дозволяє провести прозору і конкурентну процедуру закупівлі; б) звільняє замовника від необхідності постійно проводити нову процедуру закупівлі.

Відповідно до п. 1 ст. 33 Директиви 2014/24/ЄС для укладення рамкової угоди замовник може застосувати будь-яку процедуру, передбачену цією Директивою для визначення постачальника (підрядника, виконавця), а саме: відкриту процедуру, закриту, відкриту процедуру з проведенням переговорів, відкритий діалог, інноваційне партнерство або укласти Угоду з єдиним постачальником. Найчастіше рамкові угоди укладаються за результатами проведення відкритих або закритих процедур.

Згідно ст. 67-69 Директиви 2014/24/ЄС для укладення рамкової угоди з одним постачальником (підрядником, виконавцем) замовник оголошує про проведення такої закупівлі в повідомленні, готує і публікує документацію про закупівлю. У повідомленні і документації про закупівлю замовник встановлює критерії визначення переможця.

У разі якщо замовник планує укласти рамкову угоду з декількома постачальниками (підрядниками, виконавцями) в повідомленні і документації про закупівлю він зобов'язаний вказати на такий намір, а також встановити кількість постачальників (підрядників, виконавців), з якими буде укладено зазначену угоду. У п. 4 ст. 33 Директиви 2014/24/ЄС передбачено три варіанти для укладення рамкової угоди з кількома постачальниками (підрядниками, виконавцями). Згідно з першим варіантом все умови виконання контракту визначено в документації про проведення рамкової угоди, в тому числі конкретні характеристики товару, роботи, послуги, терміни поставки, ціна за одиницю продукції і т.п. При цьому для визначення конкретного постачальника (підрядника, виконавця) за контрактом переможець встановлюється відповідно до фіксованого порядку, закріпленого в рамковій угоді (пп. «а» п. 4 ст. 33 Директиви 2014/24/ЄС). Згідно з другим варіантом рамкова угода також встановлює всі можливі умови виконання контракту, але визначення

постачальника (підрядника, виконавця) за конкретним контрактом може здійснюватися або безпосередньо замовником відповідно до зафіксованого в рамковій угоді порядку, або шляхом проведення міні-конкурсу серед учасників рамкової угоди. При цьому в документації про закупівлю замовник зобов'язаний встановити критерії, за якими він надалі буде приймати рішення про порядок відбору постачальника (підрядника, виконавця) для укладення відповідного контракту. Також в документації про закупівлю замовник зобов'язаний вказати умови проведення та критерії визначення переможця міні-конкурсу, в разі якщо замовником буде прийнято рішення про визначення постачальника (підрядника, виконавця) для укладення конкретного контракту шляхом проведення міні-конкурсу (пп. «b» п. 4 ст. 33 Директиви 2014/24/ЄС). Згідно з третім варіантом рамкова угода не містить конкретних умов поставки товару, виконання робіт або надання послуг. У такому випадку замовник проводить міні-конкурс серед учасників рамкової угоди з метою визначення постачальника (підрядника, виконавця) для укладення відповідного контракту. При цьому критерії визначення переможця міні-конкурсу зазначаються замовником заздалегідь в документації до рамкової угоди. Для проведення міні-конкурсу замовник конкретизує свої вимоги до предмета закупівлі, термінів і інших умов контракту, при цьому вони не повинні суперечити вимогам, які були встановлені в рамковій угоді. Внесення істотних змін в умови контракту заборонено. Для визначення конкретних умов виконання відповідного контракту замовник здійснює попередні письмові консультації з усіма учасниками рамкової угоди, які здатні здійснити цю поставку, виконати роботи або надати послуги. Разом з цим потрібно враховувати, що учасник рамкової угоди не обов'язково повинен надавати всі товари, роботи і послуги, що є предметом рамкової угоди. Після того, як замовник за допомогою учасників рамкової угоди сформулює вимоги до необхідного йому товару, роботи, послуги, починається проведення міні-конкурсу. Дана процедура може проводитися в будь-якій формі, передбаченої положеннями Директиви 2014/24/ЄС. Також відповідно до пп. «d» п. 5 ст. 33 Директиви 2014/24/ЄС

визначення переможця за результатами проведення міні-конкурсу здійснюється на підставі критеріїв, встановлених замовником в документації про закупівлю для рамкової угоди. При цьому критерії визначення учасників рамкової угоди та критерії визначення переможця за результатами проведення міні-конкурсу можуть бути різними. Так, наприклад, учасники рамкової угоди можуть відбиратися на підставі якісних показників (технічні характеристики, терміни і умови поставки товару, виконання робіт, надання послуг і т.п.), а визначення переможця міні-конкурсу серед таких учасників може проводитися на підставі цінового критерію. Гнучкість величини значущості критеріїв необхідна при укладанні рамкової угоди в зв'язку з тим, що на різних етапах у замовників можуть змінюватися пріоритети в частині проведення закупівлі.

Відповідно до абз. 3 п. 1 ст. 33 Директиви 2014/24/ЄС рамкову угоду може бути укладено на термін, що не перевищує чотири роки, за винятком випадків, коли в зв'язку з особливостями предмета контракту він повинен бути укладений на більш тривалий термін.

Загальні механізми регулювання державних закупівель в «сфері комунікацій», або в «особливих сферах» (саме так коротко позначають ті сфери, які виділено для окремого регулювання) передбачені Директивою 2014/25/ЄС від 26.02.2014 р. та схожі з базовими, які закріплено у Директиві 2014/24/ЄС від 26.02.2014 р. Зокрема, всі терміни і визначення, що використовуються в Директиві 2014/25/ЄС, збігаються або максимально наближені до понять використовуваних в Директиві 2014/24/ЄС (п. 6 преамбули Директиви 2014/25/ЄС).

Директива 2014/25/ЄС виділяє ті ж основні процедури проведення закупівель, що і Директива 2014/24/ЄС: відкритий конкурс (open procedure), обмежені торги (restricted procedure), закриті торги (negotiated procedure), конкурентний діалог (competitive dialog) і інноваційне партнерство (innovation partnership).

Відкритий конкурс передбачає можливість будь-якого зацікавленого господарюючого суб'єкта подати заявку і взяти участь в торгах.

Під обмеженими торгами мається на увазі така процедура, при якій зацікавлені особи повинні отримати дозвіл від замовника на участь в торгах і тільки ті з них, хто був допущений, можуть подавати заявки. Також замовник має право заздалегідь встановити обмеження за кількістю учасників, які допускаються до тендеру, виходячи з економічних особливостей закупівлі. Однак таке максимальне число учасників має забезпечувати належний рівень конкуренції.

При проведенні закритих торгів з попереднім повідомленням, як і з обмеженими торгами, зацікавлені особи повинні отримати дозвіл від замовника на участь в торгах; і тільки ті з них, хто були допущені, можуть вступати в переговори з замовником. Що стосується закритих торгів без попереднього повідомлення, то вони можуть проводитися тільки у виняткових випадках.

Конкурентний діалог в початковій стадії схожий на обмежені торги. При проведенні конкурентного діалогу будь-який зацікавлений господарюючий суб'єкт запитує у замовника дозвіл на участь. Далі з кожним з допущених до процедури учасником замовник проводить переговори з метою знайти один або декілька відповідних варіантів. Переговори можуть проходити в кілька етапів, поки не будуть знайдені технічні, економічні або правові рішення. При цьому замовник зобов'язаний дотримуватися принципу рівного ставлення і зберігати конфіденційність отриманої ним інформації. Після проведених переговорів кожен з учасників повинен подати свою остаточну заявку, яка може відрізнитися від раніше озвученого в ході переговорів пропозиції без внесення змін до ключових положень.

Інноваційне партнерство як процедура закупівель використовується в тому випадку, коли потреби замовника не можуть бути задоволені вже наявними на ринку товарами, роботами або послугами, а необхідне створення принципово нового, інноваційного продукту. У зв'язку з цим замовнику необхідно максимально повно і чітко вказати, які саме вимоги і характеристики товару, що купується його цікавлять, щоб потенційні учасники могли визначити область дослідження і прийняти для себе рішення про участь в торгах.

Згідно Директив ЄС Замовники самостійно вибирають процедуру проведення закупівлі.

Аналіз Директив ЄС свідчить, що Директиви ЄС 2014/25/ЄС, 2014/24/ЄС мають незначні, но принципові різниці. «Незважаючи на те, що самі процедури проведення державних закупівель в розглянутих сферах повністю збігаються з процедурами, передбаченими базовою Директивою 2014/24/ЄС, декілька принципових різниць в частині процедур все ж має місце бути. Директива 2014/25/ЄС не передбачає відкритий конкурс і обмежені торги в якості основних процедур проведення закупівель. Ще одна важлива відмінність від базового правила полягає в можливості замовника відхилити заявку, якщо більше 50% від загальної вартості закупаюваного продукту були зроблені в третіх країнах, з якими у Європейського Союзу немає двосторонніх або багатосторонніх угод, про ефективний доступ підприємств ЄС на ринок таких третіх країн. Якщо дві або декілька заявок порівняно однакові, перевага віддається заявці, яка не може бути відхилена по вищевказаній причині. При цьому ціни заявок вважаються порівняно однаковими, якщо різниця між ними становить не більше 3%» [144].

Камаліян А.М. зазначає, що Європейська директива про державні закупівлі в «особливих сферах» (водопостачання, транспорт, енергетика, поштові послуги) являє собою певний компроміс між інтересами держав, які і без того неохоче погоджувалися на наднаціональне регулювання державних закупівель, з одного боку, і Європейського Союзу та концепції внутрішнього ринку, з іншого боку. Більш гнучкий і м'який режим надає членам ЄС більше простору для імплементації європейських норм у власне національне законодавство. Однак не можна виключати, що з часом «подвійне» регулювання державних закупівель в Європейському Союзі перестане існувати, і все вище означені сфери перейдуть під загальне регулювання, встановлене в даний момент Директивою 2014/24/ЄС» [145, с. 168-169].

Проведено дослідження Директив ЄС демонструє, наступне. По-перше, в «особливих сферах» норми ЄС передбачають спеціальний підхід, який

направлено на забезпечення балансу різних інтересів. Такий спеціальний підхід надав можливість знайти компроміс між інтересами різних груп. Отже, є сенс запровадити у законодавстві України щодо закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів спеціальний підхід, який дозволить забезпечити баланс інтересів різних груп. По-друге, Директиви ЄС закріплюють гнучкий механізм здійснення закупівель, а саме: рамкові угоди. Рамкові угоди дозволяють оперативно задовольняти потреби замовників, при цьому забезпечуючи конкуренцію і прозорість визначення переможця при здійсненні закупівлі. Законодавство України закріплює такий інститут як рамкова угода, але європейське законодавство передбачає більш гнучку та ефективну процедуру укладення рамкової угоди. Інститут процедури заключення рамкової угоди, який закріплено Директивою ЄС 2014/24/ЄС може ефективно застосовуватися при здійсненні закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів. Так, замовник вугілля для соціально значущих об'єктів може провести конкурс і вибрати одного або декількох постачальників вугілля, з якими укладається рамкова угода. В цьому випадку, протягом тривалого періоду часу даний постачальник або постачальники вугілля зможуть поставляти вугілля для соціально значущих об'єктів без проведення додаткових конкурсів.

Згідно глави 8 розділу IV та додатку XXI Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом і їхніми державами-членами, з іншої сторони [146]. Україна взяла на себе зобов'язання з гармонізації вітчизняного законодавства про державні закупівлі з вимогами Договорів ЄС та детальними положеннями Директив ЄС про держзакупівлі. «Наразі, реформа системи державних закупівель у значній мірі обумовлена взятими Україною зобов'язаннями перед ЄС» [147, с. 83]. Стосовно наближення Директив ЄС в цілому до законодавства України цікавою є думка Севостьянової Г. С., яка відмічає, що «Угодою про асоціацію передбачено адаптацію законодавства у сфері публічних закупівель строком від 6 місяців до 8 років до законодавства ЄС у сфері публічних закупівель – до Директиви 2014/24/ЄС (замінила Директиву 2004/18/ЄС про державні закупівлі) та

Директиви 2014/25/ЄС (замінила Директиву 2004/17/ЄС про комунальні послуги). Проте повна транспозиція вітчизняного законодавства неможлива, оскільки Директиви про державні закупівлі входять до системи законодавства ЄС, а їхнє застосування здійснюється відповідно до положень Договору про ЄС, законодавства ЄС, міжнародних угод і конвенцій ЄС тощо. Таким чином, виникають правові труднощі в повній імplementації директив у сфері державних закупівель ЄС та наближення їх до українського законодавства» [148, с. 94].

У країнах ЄС є дві домінуючі моделі організації закупівельної діяльності: розподілена (децентралізована) та централізована. В ЄС найбільш ефективним виявляється комбінування моделей, коли, наприклад, загальне керівництво закупівельною діяльністю (розробка нормативно-правової бази, планування, контроль і координація) здійснює міністерство фінансів або економіки, зокрема шляхом формування бюджету, а конкретні закупівлі проводяться спеціалізованими закупівельними структурами (відділами). Саме таку структуру має система державних закупівель в Великобританії, де крім головного координуючого відомства – Казначейства – діють спеціалізовані галузеві закупівельні служби, такі як National Health Service Supplies (служба закупівель для системи національної охорони здоров'я) [149].

Класичним представником ЄС є Німеччина, якої вдалося порівняно легко адаптувати своє законодавство у сфері розміщення державних замовлень до вимог Євросоюзу, оскільки створення конкурентного середовища і неприпустимість дискримінації дозволяють раціонально витратити державні кошти [149]. Зокрема, законодавство Німеччини про державні закупівлі включає норми права, які направлено на забезпечення належного рівня конкуренції, наприклад, встановлено, що максимальне число учасників повинно бути не менше трьох [150, с. 325].

У Німеччині електронні закупівлі здійснюються на базі платформи E-Vergabe та є обов'язковими до застосування федеральними відомствами. Інтереси приватного сектору відстоює громадська організація «Форум

Держзамовлення». Вона аналізує останні тенденції у сфері державних закупівель, які систематично обговорюються з урядом, що, поза сумнівом, є показником високого рівня розвитку громадянського суспільства в країні та сприяє зміцненню правової держави [143, с. 29].

Система контролю процедури держзакупівель, що діє в Німеччині, відповідає вимогам ЄС, але має певну специфіку. У сферу її дії підпадають всі організації, прирівняні до державних замовників відповідно до дефініції Євросоюзу. Таким чином, держзамовником вважається і цілий ряд приватних структур. Система контролю включає в себе дві інстанції: 1) апеляційну – у формі незалежної установи; 2) судову – у формі судового органу. Можливість оскаржувати рішення про розміщення держзамовлення в суді стала в Німеччині успішним нововведенням. Постанови, що виносяться обома інстанціями, публікуються і служать подальшому розвитку права в сфері держзакупівель. Оскільки законом для цих інстанцій встановлено прискорений порядок розгляду скарг на дії замовника, оскарження не призводить до затримки інвестування коштів [149].

В Угорщині місцевим постачальникам і підрядникам при держзакупівлях надаються різного роду преференції. Наприклад, рівень преференцій протягом певного періоду становив 20% [149].

У Польщі Управління державних закупівель (далі – УДЗ) стежить за дотриманням формальної відповідності правовим нормам, а також за тим, як функціонує система як така, чи дотримана мета просування конкуренції та принцип раціонального використання ресурсів. Ця мета прямо не зазначена, проте це впливає із вибору показників.

Кількість отриманих тендерних пропозицій у польській практиці вважається найсильнішим індикатором ступеня конкуренції. Він вимірюється на основі оголошення про присудження контракту, яке включає інформацію про кількість пропозицій, котрі було оцінено в ході прийняття рішення про переможця тендера. У результаті певних законодавчих змін у системі державних закупівель Польщі тепер стало можливим отримати інформацію

щодо заявок, які було відхилено до етапу оцінювання, і дані про загальну кількість учасників торгів, що із самого початку були включені до конкурсного відбору [151, с. 94].

У Польщі замовники і суди не схильні визнавати учасників, які зареєстровані за межами країни, і, як правило, приймають рішення про їх дискваліфікацію, а щоб уникнути подачі нереальних пропозицій, при проведенні конкурсу практикується вимога внесення застави. Натомість законодавство Чехії максимально сприяє участі в конкурсі учасників з інших країн [152].

Доцільно відмити, що «публічні закупівлі в країнах ЄС не є окремим способом закупівлі, не спрямовані на вирішення проблем корупції та значного зменшення ціни закупівлі. Проте вони є суттєвим фактором створення прозорих відносин між приватним та державним сектором, зниження операційних витрат замовників і постачальників, спрощення управління закупівельним процесом через його автоматизацію» [153].

Отже, досвід запровадження норм ЄС до законодавства країн-членів ЄС демонструє, що незважаючи на імплементацію норм ЄС у національне законодавство країн-членів ЄС, це законодавство зберегло певну специфіку, що обумовлено особливостями соціально-економічної, політичної ситуації, яка склалась у відповідних країнах-членів ЄС. Отже, при запровадженні в законодавство України Директив ЄС, які регулюють процес закупівлі, доцільно враховувати специфіку, яка обумовлена практичними проблемами забезпечення вугіллям соціально значущих об'єктів.

Проведений аналіз дозволяє зробити наступні висновки:

1. Досвід країн з розвинутою ринковою інфраструктурою, свідчить, що система державних закупівель є інструментом підтримки конкуренції у процесі господарювання.

2. Враховуючи, що процес закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів потребує підтримки з боку держави є сенс запровадити досвід Канади стосовно підтримки учасників цього процесу шляхом надання преференцій.

Проте потрібно не копіювати преференції, які передбачено законодавством Канади, а необхідно враховувати специфіку, яка має місце в Україні.

3. У процесі закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів є сенс скористатися досвідом США щодо закупівлі за спеціально сформованими каталогами, тобто інформація щодо різних марок вугілля зводиться в спеціальні каталоги, що розсилаються органам, які мають повноваження на закупівлю вугілля для соціально значущих об'єктів, вони знаходять в отриманому каталозі потрібну продукцію і закупають її за вказаними умовами, без будь-яких додаткових процедур. Це дасть можливість скоротити строки закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, що є дуже актуальним в опалювальний сезон.

4. Аналіз Директив ЄС свідчить, що в «особливих сферах» норми ЄС передбачають спеціальний підхід, який направлено на забезпечення балансу різних інтересів. Такий підхід є сенс запровадити у законодавстві України при закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів.

5. Потребують удосконалення норми законодавства України, що регулюють питання укладення та застосування рамкової угоди з урахуванням механізму, передбаченого Директивами ЄС, який не передбачає проведення додаткових конкурсів після укладання рамкової угоди.

6. Досвід запровадження норм ЄС до законодавства країн-членів ЄС демонструє, що законодавство країн-членів ЄС має певну специфіку, що обумовлено особливостями відповідних країн, які потребують збереження.

3.2 Узагальнення досвіду впровадження сталих закупівель як підстава вдосконалення законодавства України

Вдосконалення законодавства України щодо публічних закупівель це постійний процес на протязі всіх років незалежності України. На теперішній час вдосконалення норм права, які регулюють публічні закупівлі продовжується. «Діюча система державних закупівель потребує постійного

удосконалення з метою пошуку найбільш раціональної та прийнятної для нашої економіки моделі розвитку та функціонування системи державних закупівель» [154]. Так, 19.09.2019 р. Верховною Радою України було ухвалено Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення публічних закупівель» [98], який закріплює нову редакцію Закону України «Про публічні закупівлі». Проте цей законодавчий акт не вирішує, на належному рівні, питання неконкурентного, соціального сегмента в процесі публічної закупівлі, що є особливо актуальним у зв'язку з необхідністю впровадження принципів сталого розвитку у публічні закупівлі.

Питання сталого розвитку, в тому числі стосовно публічної закупівлі, знайшли відображення в наукових працях таких вчених, як: Устименко В.А. [155], Джабраїлов Р.А. [147], Малолітнева В.К. [147], Поєдинок В.В. [156], Апанасенко К.І. [157], Вейбрехт Г. [158], Ерроусміт С. [159], Снайдер К. [160], Рендон Р. [160] та інших.

Узагальнення основних наукових підходів щодо удосконалення системи публічних закупівель, як в Україні так й в міжнародній практиці, дозволяє виокремити пріоритети відповідної господарської діяльності держави в умовах сталого розвитку України. Зокрема, одним із напрямів удосконалення чинного законодавства України в умовах сталого розвитку має стати використання публічних закупівель як інструменту, що дає змогу державі ефективно забезпечувати соціальні потреби суспільства. До таких потреб відноситься закупка вугілля для соціально значущих об'єктів. Тому сьогодні доцільно впроваджувати нові моделі здійснення публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів, які враховують міжнародні стандарти і пріоритети сталих державних закупівель.

Поняття «стали державні закупівлі» нерозривно пов'язане з поняттям «сталий розвиток». Термін «сталий розвиток» було введено в 1987 р. Всесвітньої комісією ООН з навколишнього середовища і розвитку. Сталий розвиток «включає в себе такі компоненти, як соціальна справедливість, захист

навколишнього середовища і економічний розвиток» [158, с. 711-712]. Соціальна справедливість включає в себе такі питання, як права людини, мир, безпеку, справедливість, гендерну рівність, культурне розмаїття та ін. Охорона навколишнього середовища має на увазі охорону у сфері водопостачання, енергетики, сільського господарства, підтримки біорізноманіття, охорону тварин, риби, лісів і т.п. Економічний розвиток відноситься до «розумінню потенціалу економічного зростання і включає в себе питання скорочення бідності, відповідального споживання, корпоративної відповідальності, енергоефективності, раціонального поводження з відходами, питання освіти та ін.» [158, с. 711-712].

Термін «сталі закупівлі» вперше почав використовуватися на Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро в 1992 р. [161]. На Всесвітньому саміті зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі у 2002 р органам державної влади було рекомендовано «просувати розвиток і поширення сталих товарів і послуг за допомогою державних закупівель» [162, с. 7-88].

В науковій літературі пропонуються різні визначення терміну «сталі державні закупівлі». «Сталі закупівлі (sustainable procurement – англ.) ефективні закупівлі товарів, робіт та послуг з поліпшеними екологічними характеристиками з врахуванням вартості предмету закупівлі протягом життєвого циклу. Під поняттям «екологічні характеристики предмету закупівлі» слід розуміти споживання енергетичних та інших ресурсів, впливи на довкілля та здоров'я людини протягом життєвого циклу» [163].

Однією з перших міжнародних програм по сталим державним закупівлям була Марракешська робоча група по сталим закупівлям [164], яку було створено під керівництвом уряду Швейцарії. Метою Марракешської групи було надання сприяння в застосуванні сталих державних закупівель в розвинених країнах і країнах, що розвиваються. Протягом 10 років дана програма створювала інструменти для сталого виробництва, споживання та закупівель. Членами даної робочої групи були Великобританія, Китай, Бразилія, Аргентина і Норвегія. Марракешська робоча група під сталими закупівлями розуміє

«процес, при якому організації задовольняють свої потреби в товарах, роботах і послугах способом, який передбачає оцінювання вигоди не тільки для організації, але і для суспільства, і економіки при мінімізації шкоди навколишньому середовищу, при цьому при оцінці вартості враховується вартість життєвого циклу продукції» [164].

«Сталими державними закупівлями є закупівлі, при здійсненні яких реалізуються принципи сталого розвитку: економічна ефективність, соціальна справедливість і екологічна безпека. Тобто в ході державних закупівель крім основного критерію – найбільш економічно вигідної пропозиції - закупівельні вимоги поширюються також на соціальний, екологічний та етичний аспекти» [159; 160].

Сталі публічні закупівлі (СПЗ), за визначенням Європейської Комісії, – це «процес, за допомогою якого державні органи прагнуть закуповувати товари, послуги та роботи зі зменшеним впливом на навколишнє середовище та іншими перевагами протягом всього їх життєвого циклу у порівнянні з іншими конкурентними товарами, послугами та роботами аналогічного функціонального призначення» [165, с. 8].

Основною метою сталих публічних закупівель є пошук співвідношення між екологічними, соціальними та економічними аспектами виробництва та споживання, а також балансування інтересів між учасниками ринку, такими як виробники, постачальники, споживачі, та захистом довкілля при придбанні товарів та послуг [165, с. 8].

Отже, аналіз свідчить, що більшість визначень сталих закупівель зазвичай включають як екологічні, так і соціальні критерії.

Правове регулювання сталих державних закупівель здійснюється на декількох рівнях: міжнародному, наднаціональному, національному та місцевому. Міжнародні та наднаціональні акти здійснюють орієнтири і регулюють ключові питання закупівель, екології та соціальної стабільності. На національному рівні регулювання сталих державних закупівель в різних країнах здійснюється по-різному. Аналіз показав, що окреме законодавство, що

регулює стали державні закупівлі, може не прийматися, при цьому необхідні для застосування норми інтегруються в існуючі правові акти, що регулюють державні закупівлі, або в природоохоронне законодавство. В іншому випадку основи сталих державних закупок передбачаються в окремій програмі, після чого закріплюються в закупівельному законодавстві [166].

На міжнародному рівні «Здійснення лідерства за допомогою державних закупівель» було одним з пунктів, виділених в якості ключового заходу зі зміни несталих моделей споживання в великому плані дій порядку денного на ХХІ століття, прийнятому на Конференції ООН в Ріо в 1992 році. Також ключовим аспектом міжнародної політики в галузі сталого розвитку є зміст міжнародних торгових угод і, зокрема, «Угоди про державні закупівлі» СОТ, яке було переглянуто в 2012 році. Угода є обов'язковою і закладає основу для регіональних і національних правил, в тому числі в межах ЄС [166].

Всередині ЄС законодавство про державні закупівлі має своє коріння з 1971 року. На початку 1990-х років діяли чотири різні директиви, спрямовані на створення повного внутрішнього ринку. У них і, в подальшому проєкті директив від 2004 року, нормативно-правова база є сильним виразом фундаментальної прихильності вільної торгівлі, що міститься в договорах Європейського союзу. У директивах закріплені п'ять принципів торгівлі, а саме: принцип недискримінації, який означає, що забороняється дискримінація постачальників, прямо або побічно, за ознакою громадянства; принцип рівного ставлення, який означає, що до всіх постачальників слід ставитися однаково; принцип прозорості, який означає зобов'язання закуповуючого органу про надання інформації про процедуру закупівлі; принцип пропорційності, який означає, що вимоги до постачальника і вимоги в специфікації повинні мати очевидний зв'язок і бути пропорційними по відношенню до предмету договору; принцип взаємного визнання, який означає, що дипломи і сертифікати, видані органами, уповноваженими державою-членом, також повинні застосовуватися в інших країнах ЄС/ЄЕЗ. Перераховані принципи спрямовані на забезпечення

ефективних, прогнозованих і послідовних дій, і лежать в основі директив про державні закупівлі, які були переглянуті востаннє в 2014 році [166].

На сьогоднішній день, Директиви 2014/24/ЄС та 2014/25/ЄС є правовою основою сталих державних закупівель в Європейському Союзі. Також крім зазначених Директив в ЄС існує ряд інших актів, що регулюють закупівлі, які також впливають на те, як повинні застосовуватися стали державні закупівлі (наприклад, договори ЄС; методичні матеріали щодо застосування замовниками сталих державних закупівель).

Директиви 2014/24/ЄС та 2014/25/ЄС містять конкретні вказівки на можливість включення екологічних вимог та критеріїв до процесу закупівель. У Директиві 2014/24/ЄС зазначено, що державні закупівлі є одним з ринкових інструментів досягнення розумного, сталого розвитку, що забезпечує найбільш ефективне використання державних коштів. Також у цій Директиві прямо зафіксовано, що правила закупівель не повинні перешкоджати введенню і застосуванню заходів, необхідних для захисту життя, суспільної етики, суспільної безпеки, здоров'я людей і тварин, збереження рослин та інших природоохоронних заходів з метою сталого розвитку.

Директиви 2014/24/ЄС та 2014/25/ЄС передбачають включення екологічних, соціальних вимог і вимог з охорони праці в процедури закупівлі. Дані вимоги можуть також застосовуватися як критерії при визначенні переможця заявки. Директиви зобов'язують замовників застосовувати вимоги та умови сталих закупівель. «Поряд з метою підвищення простоти і гнучкості законодавства ЄС про державні закупівлі, основною метою Директиви ЄС про закупівлі 2014 року є розширення можливостей використання державних закупівель для підтримки більш широких соціальних і екологічних цілей. Комісія ЄС визначила державні закупівлі як стратегічний інструмент політики для досягнення сталості і як істотний внесок в досягнення цілей ЄС в галузі інтелектуальних технологій, сталого і інклюзивного зростання» [166].

У низці договорів ЄС [167] закріплено як основні принципи вільного руху товарів, послуг, капіталу, людей, заборона на дискримінацію за національною

ознакою, а також конкретні принципи, що застосовуються в державних закупівлях. Це принципи прозорості, рівності, пропорційності і взаємного визнання. Договори ЄС мають більш широке застосування, ніж Директиви, тому, що діють при закупівлях на будь-які суми, тоді як норми Директив поширюються на закупівлі вище порогових сум і державні закупівельники зобов'язані застосовувати ці принципи у всіх областях закупівель.

Крім того, в ЄС розроблено методичні матеріали, які покликано допомогти замовникам застосовувати стали державні закупівлі. Одним з таких інструментів є розроблений список екологічних критеріїв, які рекомендовано застосовувати при здійсненні держзакупівель. Це як вимоги до продукції, так і критерії заключення контракту. Вони сформульовані для 21 товарної групи [168].

Отже, є сенс зазначити, що має місце неоднозначність юридичної обґрунтованості питань сталих державних закупівель у міжнародно-правовій базі. Тому назріла потрібність уточнення міжнародно-правової бази. Міжнародно-правова база для сталих закупівель не є обов'язковою, що теж є проблемою для практичної реалізації сталих закупівель.

Практика запровадження сталих державних закупівель в країнах світу відрізняється, що обумовлено низкою факторів соціально-економічного, а також правового характеру. «Незважаючи на зусилля міжнародних програм, на практиці впровадження сталих державних закупівель здійснюється в різних країнах по-різному – в різних галузях і в різних формах. Так, в деяких країнах застосування політики сталих державних закупівель направлено на вирішення проблеми споживання національних ресурсів. Наприклад, в Бразилії та Німеччині правові акти регламентують використання сертифікованої деревини і застосування екологічних маркувань. Уряди Великобританії, Австрії, Мексики, Бразилії і багатьох інших держав-членів ЄС прийняли стратегії використання закупівель для досягнення високого рівня енергоефективності. Приклади даних держав в результаті стали стандартами для прийняття аналогічних правил в політиці закупівель інших країн» [169].

Норвегія була однією з перших країн, яка вирушила в шлях зелених закупівель, створивши GRIP Норвезьким фондом сталого споживання та виробництва Міністерства навколишнього середовища в 1993 році. Норвезький національний акт про державні закупівлі (2001 р.), передбачає положення щодо екологічних міркувань у рішеннях про закупівлі [169, с. 32].

Федеральний закон Німеччини про відходи вимагає при здійсненні федеральних закупівель досліджувати аспекти, пов'язані з переробкою, терміном служби та довговічністю [168, с. 34].

У Швейцарії сталі державні закупівлі визначені як частина національної стратегії сталого розвитку. Встановлено цілі закупівель, які базуються на зменшенні оцінки екологічних та соціальних ризиків протягом життєвого циклу продукції. Для кожної адміністрації існують механізми для моніторингу та аудиту виконання у досягненні цілей закупівель [168, с. 30].

Австрійський Закон про закупівлі передбачає, що екологічні цілі та стандарти повинні включатися до тендерних специфікацій та критеріїв участі. Закон також визначає умови, за яких можуть бути включені елементи соціальної відповідальності [168, с. 30].

У Франції є два важливих механізми сталих закупівель: по-перше, Національна стратегія сталого розвитку (2003 р.), яка визначає цілі для забезпечення сталих державних закупівель; по-друге, інтеграція природоохоронного статуту до національної конституції 2005 року. Національне законодавство про закупівлі вже містить норми щодо «зелених» та сталих закупівель у деяких секторах. Наразі це розширення, щоб включити цілий ряд інших товарів та послуг [168, с. 30].

Шведські засоби та настанови щодо закупівлі як інструмент ЕКУ, були вперше розроблені шведською державою, місцевими органами влади за деякої участі шведського бізнес-сектору під егідою Комітету з екологічно сталих закупівель, створеного в 1998 році. Початковим завданням цього комітету було розробка конкретних вказівок та методів використання екологічних критеріїв у державних закупівлях для різних груп товарів. Згодом комітету було також

запропоновано розробити веб-інструмент для шведського державного сектору, і документ ЕКУ був розроблений. В даний час він містить вказівки щодо 18 категорій товарів. Шведське агентство охорони навколишнього природного середовища підготувало національний план дій щодо забезпечення сталих закупівель [168, с. 31].

У Нідерландах сталі державні закупівлі знаходяться у юрисдикції Міністерства з економічних питань. Починаючи із закупівлі органічних продуктів харчування, енергоефективних приладів та сталого одягу були встановлені амбітні цілі для всіх державних відомств: 100 відсотків закупівель центральними державними управліннями та їх агенціями повинні базуватися на екологічному та соціально-переважному варіанті до 2010 року; 50 відсотків закупівель органами місцевого самоврядування повинні базуватися на екологічному та соціально-переважному варіанті до 2012 року [168, с. 31].

Поштовх до сталих закупівель надається в Стратегії сталого розвитку Канади на 2007–2009 роки, яка передбачає кілька зобов'язань у рамках екологізації урядових операцій. Вона включала цілі уряду та загальні заходи щодо забезпечення зелених закупівель з акцентом на закупівлю низьковуглеродної продукції та послуг.

Для нагляду за виконанням зобов'язань щодо забезпечення сталих закупівель була створена міжвідомча група завдань з питань сталого розвитку на рівні Генеральної дирекції (SDGO) із зелених закупівель (GPTG) для розробки федеральної стратегії зелених закупівель, яка допоможе у її здійсненні [168, с. 32].

У Китаї не існує окремого законодавчого акту щодо сприяння розвитку сталих публічних закупівель, проте Закон про державні закупівлі передбачає, що державні закупівлі повинні сприяти соціальному розвитку, охороні навколишнього середовища, підтримувати нерозвинені райони та райони меншин та сприяти розвитку середніх та малих підприємств. Цей закон тлумачиться так, що державні заготівельники не повинні купувати товари та послуги, які були вироблені за допомогою процесів та продуктів, що завдають

неприпустимої шкоди навколишньому середовищу. Для забезпечення його виконання Державне агентство з охорони навколишнього природного середовища (SEPA) та Міністерство фінансів опублікували перелік екологічних критеріїв для 14 груп товарів, включаючи оргтехніку, меблі, будівельні матеріали та матеріали для декорування інтер'єру [168, с. 34-35].

Доцільно зазначити, що лідерами в сфері сталих державних закупівель є Швеція, Великобританія, Німеччина, Данія, Швейцарія, Японія, Нідерланди, США, Норвегія і Канада [170].

Разом з цим існують проблеми реалізації на практиці положень щодо сталих публічних закупівель. Не є виключенням й країни ЄС, які активно впроваджують стали публічні закупівлі. Зокрема, дослідження державних і приватних закупівель у Швеції, виявило чотири блоки перешкод для досягнення сталих закупівель: по-перше, існує значний недолік знань з питань навколишнього середовища, не в останню чергу в тому, що стосується правових рамок для встановлення екологічних критеріїв при державних закупівлях; по-друге, комунікаційні бар'єри, так на відміну від приватних компаній, які можуть купувати те, що хочуть, законодавство не дозволяє закупочним органам встановлювати тривалі контакти з постачальниками, що ускладнює розвиток сталих ланцюжків створення вартості; по-третє, відсутність ясності в законодавстві і практиці, що змушує низку організацій-замовників ухилятися від встановлення суворих критеріїв, які стосуються захисту навколишнього середовища і соціальної сталості; по-четверте, обмежено можливості для встановлення критеріїв [171, с. 6].

Таким чином більшість європейських країн доклали зусиль для забезпечення прозорості в рамках сталих державних закупівель. Існує безліч підходів, щоб забезпечити сталу систему закупівель в межах країн. Деякі країни використовують політику закупівель для подальшої соціальної та іншої політики розвитку. Однак деякі стратегії є неузгодженими та демонструють відсутність галузевих зв'язків, а тому не в змозі використати свій повний потенціал. Це також означає, що стали закупівлі в тієї чи іншої мірі повинні

бути пристосовані до місцевих умов та визначати їх пріоритет з огляду на соціальні критерії.

В Україні запровадження принципів сталого розвитку щодо публічних закупівель здійснюється на підставі Угоди про асоціацію [146], Стратегії сталого розвитку «Україна 2020» [172], Стратегії реформування системи державних закупівель «Дорожня карта», яка затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 р. № 175-р. [93], Законів України: «Про публічні закупівлі», «Про основи (стратегію) державної екологічної політики на період до 2020 року» [22;173], «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [174].

Відповідно до ст. 148 Угоди про асоціацію [146] сторони визнають внесок прозорого, недискримінаційного, конкурентного і відкритого тендерного процесу у сталий економічний розвиток і встановлюють у якості своєї мети ефективне, взаємне і поступове відкриття відповідних ринків закупівель.

Згідно Стратегії сталого розвитку «Україна 2020» однією з першочергових реформ і програм є «Програма енергонезалежності», яка передбачає, що: головне завдання – це забезпечення енергетичної безпеки і перехід до енергоефективного та енергоощадного використання та споживання енергоресурсів із впровадженням інноваційних технологій. Основними цілями державної політики у цій сфері є: зниження енергоємності валового внутрішнього продукту (на 20 відсотків до кінця 2020 року) шляхом забезпечення (впровадження) 100 відсотків обов'язкового комерційного обліку споживання енергоресурсів (енергії та палива), переходу до використання енергоефективних технологій та обладнання, зокрема через механізм залучення енерго сервісних компаній, реалізації проєктів з використанням альтернативних джерел енергії; забезпечення максимально широкої диверсифікації шляхів та джерел постачання первинних енергоресурсів, зокрема нафти, природного газу, вугілля, ядерного палива, нарощування видобутку вітчизняних енергоносіїв, запровадження прозорих конкурентних правил розробки та використання родовищ енергоносіїв; лібералізація ринків

електричної і теплової енергії, вугілля та газу, перехід на нову модель їх функціонування; інтеграція енергосистеми України з континентальною європейською енергосистемою ENTSO-E; реорганізація публічного акціонерного товариства «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» відповідно до Третього енергетичного пакету Європейського Союзу; повна реформа системи ціно- та тарифоутворення на енергію та паливо, зокрема перегляд механізму формування балансу енергоресурсів, відмова від перехресного субсидування та державного дотування; залучення іноземних інвестицій в енергетичний сектор України, зокрема до модернізації Єдиної газотранспортної системи України, електрогенеруючих потужностей та електромереж; реформа вугільної галузі та залучення стратегічних інвесторів, приватизація перспективних і ліквідація (консервація) збиткових вугледобувних підприємств; модернізація інфраструктури паливно-енергетичного комплексу.

Стратегія реформування системи державних закупівель «Дорожня карта» [93] зобов'язує Україну до 2019 року ввести в систему закупівель на законодавчому рівні вимоги, які забезпечать більшу інтеграцію екологічних і соціальних критеріїв на основі відповідних стандартів для виконання договорів або товарів, придбаних для державних потреб, послуг або робіт, в тому числі: стандарти сертифікації якості продукції та міжнародні стандарти екомаркування (ст. 74 і 77 Директиви 2014/24/EU); вимоги і методи визначення вартості придбаних товарів, робіт і послуг при розрахунку їх повного життєвого циклу і додаткових витрат на екологічні, соціальні та технологічні наслідки їх використання (експлуатації) (ст. 31, 68, 78-82 Директиви 2014/24/EU); особливі умови для закупівлі товарів і послуг, що закуповуються для підтримки зайнятості соціально незахищених осіб, інвалідів, а також для надання спеціалізованих послуг творчими об'єднаннями або некомерційними організаціями в місцях культури, охорони здоров'я та соціальної допомоги населенню (ст. 20 і 77 Директиви 2014/24/ЄС); розподіл загального обсягу закупівель на лоти (принципи обґрунтування замовником неможливості лотів і

можливості укладення договору більш ніж на один лот з одним і тим же учасником процедури), зокрема, для створення умови для участі малих і середніх підприємств в процедурах закупівель (ст. 46 Директиви 2014/24/ЄС). «Стратегія сталих державних закупівель – це план дій, спрямованих на досягнення конкретних короткострокових і довгострокових цілей і завдань, з урахуванням основних напрямків розвитку процесу закупівель організацій, включаючи всі аспекти її діяльності. Розробка стратегії сталих державних закупівель вимагає: 1. Чітке розуміння природи і важливості стратегії сталих державних закупівель – будь-яка організація повинна добре розуміти і реалізовувати короткострокові і довгострокові цілі в контексті екологічних, соціальних та економічних тенденцій; 2. План дій – стратегія повинна включати конкретні дії і програми для досягнення цілей на практиці; 3. Комунікація і звітність – важливо забезпечити значущі і послідовні звіти про досягнення на різних етапах» [175, с. 21].

У ст. 22 Закону про публічні закупівлі зазначено, що технічна специфікація повинна містити посилання на стандартні характеристики, вимоги, умовні позначення та термінологію, пов'язану з товарами, роботами чи послугами, що закуповуються, передбачені існуючими міжнародними або національними стандартами, нормами та правилами; технічні, якісні характеристики предмета закупівлі повинні передбачати необхідність застосування заходів із захисту довкілля.

Отже, правова основа для впровадження сталих публічних закупівель в Україні існує, проте законодавство прямо не визначає необхідність проведення сталих публічних закупівель, а тому публічні закупівлі використовуються без пріоритету соціальних і екологічних питань. «В Україні лише ~ 1% публічних закупівель здійснюється із застосуванням нецінових критеріїв що враховують вимоги екологічних та(або) соціальних стандартів. Переважно це обумовлюється тим, що замовники не мають уяви про зміст, значення та переваги тих чи тих стандартів. Обмежує застосування і відсутність необхідних знань та практичного досвіду серед персоналу замовників з питань що

стосується обґрунтування необхідності застосування нецінових критеріїв і способу документального підтвердження відповідності» [176]. Також потрібно відмітити, що однією із причин не застосування сталих публічних закупівель в Україні є невідповідність національних підприємств екологічним стандартам, які передбачено директивами ЄС. «Більшість постачальників і виробників, як правило, висловлюють стурбованість тим, що стали публічні закупівлі можуть перешкоджати вітчизняним підприємствам, так як вони не зможуть відповідати екологічним і соціальним критеріям, включеним в «стали тендери» [175, с. 25].

Також потрібно зазначити, що в Україні в 2014 році за підтримки Програми ООН з навколишнього середовища (UNEP) в рамках програми «Екологізація економіки у країнах Східного партнерства ЄС» (EaP-GREEN) стартував проєкт з впровадження сталих державних закупівель. Проєкт упроваджується Державною екологічною академією післядипломної освіти та управління в партнерстві з «Живою планетою». «Для впровадження сталих закупівель в Україні застосовується методологія UNEP, що включає такі етапи: проведення оцінки поточної ситуації в сфері державних закупівель; проведення огляду законодавства; визначення та розставлення пріоритетів; аналізування готовності ринку до впровадження сталих закупівель; розроблення Національної політики та плану дій з впровадження сталих закупівель; впровадження» [161]. В процесі реалізації проєкту (2014-2018) було проведено ряд досліджень, розроблені рекомендовані нецінові критерії до технічних специфікацій на різні категорії товарів, робіт і послуг, забезпечений супровід понад 20 пілотних тендерів, розроблені методичні рекомендації для замовників, зокрема Методичні рекомендації щодо визначення необхідності та застосування заходів із захисту довкілля до предмета закупівлі (при здійсненні закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави та територіальної громади) [161].

Досліджуючи законодавство України щодо публічних закупівель та практику його реалізації можливо акцентувати увагу, що про здійсненні

публічних закупівель відсутній пріоритет соціальних і екологічних питань. Проте цей підхід не дозволяє впроваджувати стали публічні закупівлі.

Досвід країн, які широко використовують державні закупівлі на сталий підставі демонструє, що крім основної функції закупок, а саме: придбання товарів, робіт, послуг, це також має позитивні соціальні, екологічні та економічні наслідки. Мова йде про баланс економічних та не економічних цілей. Не завжди є сенс віддавати пріоритет найкращим економічним умовам. Найчастіше є доцільність враховувати не тільки економічні цілі, а екологічні, соціальні, що дозволить вирішити завдання у тому чи іншому випадку. Зокрема, таким прикладом є придбання вугілля для соціально значущих об'єктів. У цій ситуації важливо не тільки придбати вугілля за економічно вигідними цінами, а потрібно вирішити соціальні завдання, які стоять перед державою. Саме стали публічні закупівлі дозволяють об'єднати економічні, екологічні та соціальні принципи, що є необхідним при закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. Все вищезазначене свідчить про доцільність запровадження в Україні сталих публічних закупівель.

Водночас проведений аналіз свідчить, що незважаючи на проголошення пріоритету сталих публічних закупівель цей процес в Україні не активізувався, а тому потрібно виокремити проблеми, які є перешкодою для запровадження сталих публічних закупівель в Україні: 1) відсутність чіткого визначення терміну «стали публічні закупівлі» в законодавстві України, це дозволяє довільне трактування цього терміну в залежності від потреб суб'єктів процесу закупівлі; 2) в законодавстві України щодо публічних закупівель згадується можливість застосування екологічних критеріїв, проте соціальні критерії сталих публічних закупівель залишилися поза увагою законодавця; 3) відсутній дієвий механізм запровадження сталих публічних закупівель в Україні, з урахуванням особливостей українського законодавства та практики реалізації публічних закупівель.

Дослідження досвіду зарубіжних країн, Директив ЄС щодо сталих закупівель, а також законодавства України, що регулює публічні закупівлі дозволяє зробити наступні висновки:

По-перше, доцільно у законодавстві України про публічні закупівлі передбачити пріоритет сталих публічних закупівель щодо закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів.

По-друге, потрібно вдосконалити норми законодавства України та передбачити не тільки екологічний, а також соціальний аспект сталих публічних закупівель.

По-третє, доцільно у законодавстві про публічні закупівлі розкрити термін «стали публічні закупівлі».

По-четверте, необхідна реальна, а не декларативна імплементація в законодавство України міжнародних стандартів і пріоритетів сталих державних закупівель.

По-п'яте, потребує нормативного закріплення ефективний механізм запровадження сталих публічних закупівель в Україні, з урахуванням особливостей українського законодавства та практики реалізації публічних закупівель.

Висновки до розділу 3

У розділі 3 проаналізовано законодавство США, Канади, країн-членів ЄС, а також Директиви ЄС щодо закупівлі та на підставі цього досвіду запропоновано напрями вдосконалення законодавства України стосовно закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів.

Автором зазначено, що процес закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів потребує підтримки з боку держави, тому пропонується запровадити досвід Канади стосовно підтримки учасників процесу закупівлі шляхом надання преференцій. Проте потрібно не копіювати преференції, які

передбачено законодавством Канади, а необхідно враховувати специфіку, яка має місце в Україні.

У процесі закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів є сенс скористатися досвідом США щодо закупівлі за спеціально сформованими каталогами, тобто інформація щодо різних марок вугілля зводиться в спеціальні каталоги, що розсилаються органам, які мають повноваження на закупівлю вугілля для соціально значущих об'єктів, вони знаходять в отриманому каталозі потрібну продукцію і закупають її за вказаними умовами, без будь-яких додаткових процедур. Це дасть можливість скоротити строки закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, що є дуже актуальним в опалювальний сезон.

Аналіз Директив ЄС свідчить, що в «особливих сферах» норми ЄС передбачають спеціальний підхід, який направлено на забезпечення балансу різних інтересів. Такий підхід є сенс запровадити у законодавстві України при закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. Запропоновано удосконалити норми законодавства України, що регулюють питання укладення та застосування рамкової угоди з урахуванням механізму, що закріплено Директивами ЄС, який не передбачає проведення додаткових конкурсів після укладання рамкової угоди.

Закон про публічні закупівлі в ред. від 19.09.2019 р. не вирішує, на належному рівні, питання неконкурентного, соціального сегмента в процесі публічної закупівлі. Проте це питання є особливо актуальним у зв'язку з тим, що Угодою про асоціацію передбачено впровадження принципів сталого розвитку в публічні закупівлі.

Узагальнено досвід зарубіжних країн щодо сталих закупівель. На підставі цього дослідження зазначено про доцільність у законодавстві України про публічні закупівлі передбачити пріоритет сталих публічних закупівель щодо закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. Запропоновано вдосконалити норми законодавства України та передбачити не тільки екологічний, а також соціальний аспект сталих публічних закупівель. Зазначено

щодо доцільності у законодавстві України про публічні закупівлі розкрити термін «стали публічні закупівлі». Обґрунтована доцільність реальної, а не декларативної імплементації в законодавство України міжнародних стандартів щодо пріоритету сталих закупівель. Зазначено, що це можливо шляхом нормативного закріплення ефективного механізму запровадження сталих публічних закупівель в Україні, з урахуванням особливостей українського законодавства та практики реалізації публічних закупівель.

Питання, що розглянуто у розділі 3, знайшли відображення у наступних роботах:

1. Курепіна О.Ю. Врахування зарубіжного досвіду при вдосконаленні законодавства України щодо закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. *Юридична Україна*. 2019. № 8. С. 11-16 [177].

2. Курепіна О.Ю. Публічна закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів: деякі проблеми та шляхи вирішення. *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи*: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Вінниця, 11–12 жовтня 2019 р.). Вінниця: Донецький національний університет ім. Василя Стуса, 2019. С. 119-121 [178].

ВИСНОВКИ

1. Запропоновано авторське визначення терміну публічні закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, як господарсько-правовий механізм, за допомогою якого законодавець забезпечує баланс публічних та приватних інтересів, що дозволяє реалізувати стратегічне завдання щодо створення системи конкурентної, організованої і відкритої торгівлі вугіллям, вирішувати соціальні питання та ефективно використовувати бюджетні кошти при закупівлі вугілля відповідної якості та кількості для суспільних потреб.

2. Виокремлено особливості закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів та запропоновано ухвалити спеціальний закон, яким їх закріпити. Такими особливостями є: 1) Публічні закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів повинні відповідати стратегії розвитку вугільної галузі та суміжних галузей. Це дозволить точніше визначити потрібність вугілля тієї чи іншої марки для різних галузей економіки. 2) Публічні закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів повинні забезпечити баланс публічних та приватних інтересів шляхом узгодження інтересів держави, суспільства, суб'єктів господарювання, і громадян. 3) Публічні закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів повинні забезпечити вирішення соціальних завдань, які стоять перед державою. 4) Договір закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів має включати обов'язкові умови, які дозволять врахувати специфіку цього договору та забезпечити його належне виконання.

3. Виокремлено чотири етапи розвитку законодавства України щодо державних або публічних закупівель. Перший етап з 1992 р. по 2000 р., який характеризується тим, що державні закупівлі регулювались розрізненими нормативно-правовими актами; другий етап з 2000 р. по 2010 р., який характеризується ухваленням єдиного законодавчого акту, що регулював питання державних закупівель; третій етап з 2010 р. по кінець 2015 р., який характеризується нестабільністю законодавства, що регулює державні

закупівлі; четвертий етап з 25.12.2015 року по теперішній час, ярий характеризується появою терміну публічні закупівлі та запровадженням системи електронних закупівель.

4. Класифіковано на три групи істотні умови договору публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, а саме: умови, які визначені законом як істотні для господарського договору (предмет, ціна та строк дії договору); умови, щодо яких на вимогу однієї зі сторін повинна бути досягнута згода; умови, які є обов'язковими щодо договорів публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів.

5. Обґрунтовано умови, які обов'язково повинні бути закріплено договором публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, а саме: функціональні характеристики предмета закупівлі, зокрема: технічні, якісні та кількісні характеристики вугілля; порядок заміни предмета закупівлі у випадку його невідповідності функціональним характеристикам, які передбачено договором; взаємозв'язок бюджетного фінансування та розрахунки за вугілля; відповідальність за: невідповідність умовам договору функціональних характеристик предмета закупівлі, несвоєчасне або не постачання вугілля.

6. Запропоновано, що договір публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів – це господарський договір, що укладається між замовником і переможцем процедури закупівлі, в якому крім істотних умов для господарського договору та умов, щодо яких на вимогу однієї зі сторін має бути досягнута згода, повинні бути закріплені умови, які є обов'язковими саме для цього договору, а саме: функціональні характеристики предмета закупівлі, порядок заміни предмета закупівлі у випадку його невідповідності функціональним характеристикам, які передбачено договором, взаємозв'язок бюджетного фінансування та розрахунки за вугілля, відповідальність за: невідповідність умовам договору функціональних характеристик предмета закупівлі, несвоєчасне або не постачання вугілля.

7. Обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення норм права Закону про публічні закупівлі в ред. від 19.09.2019 р., які встановлюють деякі випадки

зміни істотних умов договору про закупівлю після його підписання та до виконання зобов'язань сторонами в повному обсязі: а) покращення якості предмета закупівлі за умови, що таке покращення не змінює функціональні характеристики предмета закупівлі, які встановлено тендерною документацією, не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі та підтверджено відповідними нормативно-правовими актами (пп. 3 п. 5 ст. 41); б) зміна ціни в договорі про закупівлю у зв'язку із зміною ставок податків і зборів та/або зміною умов щодо надання пільг з оподаткування пропорційно до змін таких ставок та/або пільг з оподаткування, проте перехід платника зі спрощеної системи оподаткування на загальну не спричиняє зміну розмірів ставок податків (пп. 6 п. 5 ст. 41).

8. Запропоновано спеціальний порядок оскарження в процесі закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, де передбачити: а) строк розгляду скарги Антимонопольним комітетом України до 5 робочих днів; б) строк подачі скарги щодо прийнятих рішень, дії чи бездіяльності замовника, які відбулися після оцінки пропозицій учасників, до 5 робочих днів з дня оприлюднення на веб-порталі Уповноваженого органу повідомлення про намір укласти договір, але до дня укладення договору про закупівлю; в) відповідальність суб'єкта оскарження за зловживання правом на оскарження. Це направлено на розв'язання проблеми затягування процесу ухвалення договору закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, шляхом подання скарг.

9. Удосконалено кваліфікаційні вимоги до учасників закупівлі та передбачено, що замовник установлює один або декілька з таких кваліфікаційних критеріїв: наявність обладнання та матеріально-технічної бази; наявність документального підтвердження можливості здійснити постачання вугілля необхідних технічних, якісних та кількісних характеристик; наявність фінансової звітності, яка підтверджує фінансову спроможність або документальне підтвердження можливості залучення кредитних, інвестиційних

та інших коштів; наявність первинних документів, що підтверджують досвід виконання аналогічного договору.

10. На підставі досвіду зарубіжних країн запропоновано напрями вдосконалення законодавства України щодо закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів шляхом запровадження: а) досвіду Канади щодо підтримки учасників процесу закупівлі шляхом надання преференцій. Проте потрібно не копіювати преференції, які передбачено законодавством Канади, а необхідно враховувати специфіку, яка має місце в Україні; б) досвіду США щодо закупівлі за спеціально сформованими каталогами, тобто інформація щодо різних марок вугілля зводиться в спеціальні каталоги, що розсилаються органам, які мають повноваження на закупівлю вугілля для соціально значущих об'єктів, вони знаходять в отриманому каталозі потрібну продукцію і закупають її за вказаними умовами, без будь-яких додаткових процедур. Це дасть можливість скоротити строки закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, що є дуже актуальним в опалювальний сезон; в) механізму укладення та застосування рамкової угоди, що закріплено Директивами ЄС, який не передбачає проведення додаткових конкурсів після укладання рамкової угоди.

11. У зв'язку з тим, що Угодою про асоціацію передбачено впровадження принципів сталого розвитку у процес публічних закупівель узагальнено досвід щодо впровадження сталих закупівель та зазначено доцільність у законодавстві України про публічні закупівлі передбачити пріоритет сталих публічних закупівель щодо закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. Запропоновано вдосконалити норми законодавства України та передбачити не тільки екологічний, а також соціальний аспект сталих публічних закупівель. Зазначено щодо доцільності у законодавстві України про публічні закупівлі розкрити термін: «стали публічні закупівлі». З метою імплементації в законодавство України міжнародних стандартів щодо пріоритету сталих публічних закупівель пропонується нормативно закріпити ефективний механізм запровадження сталих публічних закупівель в Україні, з урахуванням

особливостей українського законодавства та практиці реалізації публічних закупівель.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ситар Л.Й., Скриньковський Р.М. Сучасний стан та проблеми розвитку соціальної сфери України. *Ефективна економіка*. 2015. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3954>.
2. Борисов А.Б. Большой экономический словарь. Киев: Книжный мир, 2006. 860 с.
3. Соціальна інфраструктура. Wikipedia. URL: https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D1%96%D0%BD%D1%84%D1%80%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0.
4. Скуратівський В.А., Палій О.М., Лібанова Е.М. Соціальна політика: навч. посіб. Київ: Вид. УАДУ, 1997. 360 с.
5. Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності: Закон України від 03 березня 1998 р. № 147/98-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 34. Ст. 228.
6. Олефір А.О. Напрями вдосконалення державної закупівельної політики на сучасному етапі. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 1. С. 125-129.
7. Рассуждай Л.М. Науково-методичне обґрунтування параметрів механізму регулювання розвитку та ефективного функціонування вугледобувних підприємств України. *Економіка промисловості*. 2005. № 4. С. 138-143.
8. Петруненко Я.В. Господарсько-правові основи державних закупівель в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Одеса, 2013. 215 с.
9. Олефір А.О. Господарсько-правове забезпечення державних закупівель у сфері охорони здоров'я: теоретичні та практичні аспекти: монографія. Харків: Юрайт, 2012. 456 с.

10. Сошников А.В. Аналогічний договір як елемент кваліфікаційного критерію у державних закупівлях: класифікація, визначення та закріплення. *Університетські наукові записки*. 2012. № 4. С. 256-261.
11. Горбатюк Я.В. Правова характеристика процедур публічних закупівель за Законом України «Про публічні закупівлі». *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2016. № 3. С. 132-137.
12. Голуб Ю.О. Сутність та роль контролю державних закупівель у сучасних умовах. *Економіка розвитку*. 2012. № 1 (61). С. 54-58.
13. Мартинович Д.Є. Аналіз ефективності публічних закупівель як інструменту державної допомоги. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 18. С. 70-76.
14. Севастьянова Г.С. Сучасний стан нормативно-правового забезпечення публічних закупівель в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. № 10 (2). С. 91-96.
15. Критенко О.О. Сутність та особливості функціонування системи державних закупівель. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2012. № 9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2012_9_6.
16. Мельников О. Оптимізація процедур проведення конкурсних торгів. *Ефективність державного управління*. 2012. № 30. С. 422-430.
17. Міняйло В.П. До питання оцінки ефективності державних закупівель. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. 2010. № 7 (25). Ч. 2. С. 305-313.
18. Фалко Ю.В. Організація державних закупівель: зарубіжний досвід та практика України. *Університетські наукові записки*. 2014. №1 (49). С. 261-269.
19. Ткаченко Н.Б. Державні закупівлі: підручник. Київ: КНЕУ, 2011. 244 с.
20. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015 р. № 922-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 9. Ст. 89.

21. Про здійснення державних закупівель: Закон України від 10 квітня 2014 р. 1197-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 24. Ст. 883 (втратив чинність).

22. Мельников О.С. Особливості публічних закупівель як об'єкта державного регулювання економіки. *Теорія та практика державного управління*. 2016. Вип. 1. С. 129-135.

23. Ткаченко Н.Б., Уманців Ю.М. Макроекономічні аспекти державних закупівель. *Фінанси України*. 2009. №8 . С. 82-88.

24. Юдіцький О.Л. Соціальна сутність, мета та завдання інституту державних закупівель в Україні. *Держава і право*. 2010. Вип. 50. С. 430-435.

25. Квач В.Ю., Афанасієв Р.В. Загальнотеоретичні положення про публічні закупівлі: поняття та призначення. *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 884-887.

26. Альциванович О.В., Цимбаленко Я.Ю. Теоретико-категоріальний аналіз поняття публічних закупівель та корупційних ризиків при їх здійсненні в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2018. № 9. С.92-103.

27. Новаковець В.М. Фінансово-правовий механізм регулювання державних закупівель: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Київ, 2012. 252 с.

28. Критенко О.О. Теоретичні підходи до визначення поняття «державні закупівлі». *Вісник Академії митної служби України*. 2014. № 1. С. 19-26.

29. Влялько І.В. Правове регулювання державних закупівель в ЄС: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Київ, 2009. 219 с.

30. Пінькас Г.І. Система ефективного державного фінансового контролю і координації у сфері державних закупівель. *Актуальні проблеми економіки*. № 2 (92). 2009. С. 57-69.

31. Оврамець Ю.О. Поняття та сутність «публічних закупівель» в адміністративному праві України. *Право. Людина. Довкілля*. 2017. № 264. С. 185-194.

32. Державне регулювання економіки: навч. посіб. / С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко та ін. Київ: КНЕУ, 2005. 354 с.
33. Смиринський В.В. Логістичний менеджмент державних закупівель: Теоретично-правовий та методологічний аспект. Тернопіль: Карт-бланш, 2004. 274 с.
34. Шевчук О.М. Поняття дискримінації у сфері держзакупівель. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 1. С. 198-204.
35. Фалко Ю. Удосконалення управління системою державних закупівель в умовах модернізації економіки України. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2012. Вип. 3. С. 133-139.
36. Довгань М.Ю. Адміністративна відповідальність за порушення порядку державної закупівлі товарів, робіт і послуг: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2013. 238 с.
37. Кулак О.П. Механізми забезпечення розвитку системи державних закупівель в Україні: дис. ... канд. наук з держ. управління: 25.00.02. Запоріжжя, 2013. 205 с.
38. Хирич О. Обґрунтованість кваліфікаційних вимог. *Державні закупівлі України*. 2006. № 8. С. 21.
39. Словарь иностранных слов. / под ред. И.В. Лехина, С.М. Локшиной, Ф.Н. Петрова (главный редактор) и Л.С. Шаумяна. Москва: Советская энциклопедия. 1964. 784 с.
40. Прилуцький Р.Б. Правові механізми у сфері господарювання. *Юридична наука*. 2013. № 5. С. 26-39.
41. Знаменский Г.Л. Хозяйственный механизм и право. Київ: Наукова думка, 1988. 160 с.
42. Бобкова А.Г. Правове забезпечення рекреаційної діяльності. Донецьк: Юго-Восток, 2000. 308 с.
43. Демидова А.М. Про системний підхід до захисту банків від загроз їх безпеці. *Юридична наука*. 2011. № 3. С. 168-172.

44. Полюхович В.І. Державне регулювання фондового ринку України: господарсько-правовий механізм: монографія. Київ: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва НАПрН України, 2012. 337 с.
45. Петруненко Я. Господарсько-правова природа засобів забезпечення ефективного використання державних коштів. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 3. С. 85-90.
46. Борсук Н.Я. Проблемні питання кваліфікації дій замовників конкурсних процедур закупівлі. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 3. С. 90-94.
47. Єжель О.Л. Тлумачення поняття державних потреб у сфері державного замовлення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2013. № 6-1. Том 2. С. 17-19.
48. Кулак Н.В. Передумови вдосконалення системи державних закупівель шляхом створення електронної системи торгів. *Наукові розвідки з державного та муніципального управління*. 2014. Вип. 2. С. 274-282.
49. Murray J.G. Public procurement strategy for accelerating the economic recovery. *Supply Chain Management: An International Journal*. 2009. Vol. 14. Iss. 6. P. 429-434.
50. Енергетична стратегія України на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 1071-р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1071-2013-%D1%80>.
51. Енергетична стратегія України на період до 2035 року / Міністерство енергетики та вугільної промисловості України. *Офіційний веб-сайт Міністерства енергетики та захисту довкілля України*. URL: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/doccatalog/list?currDir=50358>.
52. Мамутов В.К. До питання про поняття приватного права. *Вісник Академії правових наук України*. 1999. № 2. С. 58-61.
53. Мамутов В.К. Сближение современных систем правового регулирования хозяйственной деятельности. *Государство и право*. 1996. № 8. С. 43-51.

54. Щербина В.С. Публічні й приватні інтереси в господарських відносинах. *Приватне право і підприємництво*. 2014. Вип. 13. С. 28-31.
55. Курбатов А.Я. Сочетание частных и публичных интересов при правовом регулировании предпринимательской деятельности. Москва: АО «Центр ЮрИнфоР», 2001. 212 с.
56. Вінник О.М. Публічні та приватні інтереси в господарських товариствах: проблеми правового забезпечення: монографія. Київ: Атіка, 2003. 352 с.
57. Зельдина Е.Р. Обеспечение публичных и частных интересов специальным режимом хозяйствования. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 2. С. 37-41.
58. Сошников А.О. Деякі аспекти співвідношення публічних та приватних інтересів при здійсненні закупівель в комунальному секторі економіки. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 11. С. 130-135.
59. Таликін Є.А. Формування поняття господарського спору в контексті належної господарської юрисдикції. *Форум права*. 2014. № 1. С. 466-472.
60. Загальна теорія держави і права / за ред. М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина. Харків: Право, 2002. 432 с.
61. Вінник О.М. Теоретичні аспекти правового забезпечення реалізації публічних і приватних інтересів в господарських товариствах: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.04. Київ, 2006. 32 с.
62. Правові засади досягнення балансу між економічною ефективністю та соціальною справедливістю: монографія / під заг. ред. В. А. Устименка. Київ: НАН України, Інститут економіко-правових досліджень, 2018. 144 с.
63. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
64. Карасьова В. Історія розвитку державних закупівель. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2003. № 9. С. 105-110.
65. Коваленко І. Розвиток законодавства з питань державних закупівель. *Юридичний вісник України*. 2011. № 24. С. 14.

66. Подцерковный О.П. Правовая природа отношений в сфере государственного заказа. *Предпринимательство, хозяйство и право*. 2003. № 5. С. 8-10.

67. Пінькас Г.І. Основні етапи розвитку державних закупівель в Україні. *Економіка, фінанси, право*. 2009. № 12. С. 11-15.

68. Шатковський О. Розвиток законодавства України щодо державних закупівель: від еволюції до революції. *Радник в сфері державних закупівель*. 2015. № 5. С. 44-48.

69. Шатковський О.П. Розвиток законодавства України в сфері державних закупівель. *Вісник Державного департаменту з питань адаптації законодавства «Євроінформ»*. 2005. № 1. С. 22-33.

70. Про державне замовлення: Указ Президента України від 04 травня 1992 р. № 289/92. *Збірник указів Президента*. 1992. № 2 (втратив чинність).

71. Про Концепцію державного замовлення: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 1992 р. № 400. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400-92-%D0%BF> (втратила чинність).

72. Про визнання такими, що втратили чинність, деякий рішень Уряду України з питань державного замовлення та державного контракту: Постанова Кабінету Міністрів України від 03 квітня 1996 р. № 400. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400-96-%D0%BF>.

73. Положення про порядок організації та проведення міжнародних торгів (тендерів) в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 1993 р. № 871. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/871-93-%D0%BF>.

74. Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб: Закон України від 22 грудня 1995 р. № 493/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 3. Ст. 9 (втратив чинність).

75. Про порядок організації закупок продукції для державних потреб: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 квітня 1995 р. № 312. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-95-%D0%BF> (втратила чинність).

76. Про затвердження Положення «Про порядок організації на конкурсній основі закупок продукції для державних потреб за державним контрактом»: Наказ Міністерства економіки України від 03 липня 1995 р. № 102. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/z0224-95?lang=uk> (втратив чинність).

77. Про організацію та проведення торгів (тендерів) у сфері державних закупівель товарів (робіт, послуг): Постанова Кабінету Міністрів України від 28 червня 1997 р. № 694. *Офіційний вісник України*. 1997. № 28 (втратила чинність).

78. Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти: Закон України від 22 лютого 2000 р. № 1490-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 20. Ст. 148. (втратив чинність).

79. Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти»: Закон України від 20 березня 2008 р. № 150-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 18. Ст. 198.

80. Про здійснення закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти: Постанова Кабінету Міністрів від 28 березня 2008 р. № 274. *Офіційний вісник України*. 2008. № 25. Ст. 793 (втратила чинність).

81. Про затвердження Положення про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2008 р. № 921. *Офіційний вісник України*. 2008. № 80. Ст. 2692 (втратила чинність).

82. Про визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 липня 2010 р. № 666. *Офіційний вісник України*. 2010. № 58. Ст. 2016.

83. Про здійснення державних закупівель: Закон України від 01 червня 2010 р. № 2289-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 33. Ст. 471.

84. Про закупівлю енергетичного вугілля: Постанова Кабінету Міністрів України від 06 серпня 2008 р. № 694. *Офіційний вісник України*. 2008. № 59. Ст. 1978 (втратила чинність).

85. Про визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України 23 листопада 2016 р. № 1059. *Офіційний вісник України*. 2017. № 9. Ст. 281.

86. Про особливості здійснення закупівель в окремих сферах господарської діяльності: Закон України від 24 травня 2012 р. № 4851-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 17. Ст. 148 (втратив чинність).

87. Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації: Закон України від 09 квітня 2015 р. № 327-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 26. Ст. 220.

88. Про особливості здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб оборони: Закон України від 12 травня 2016 р. № 1356-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 24. Ст. 488.

89. Про особливості здійснення закупівлі за державні кошти послуг поштового зв'язку, поштових марок та маркованих конвертів: Закон України від 21 червня 2012 р. № 4997-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 19-20. Ст. 185.

90. Про встановлення розміру плати за подання скарги: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 № 291. *Офіційний вісник України*. 2016. № 30. Ст. 1188.

91. Про особливості створення та діяльності централізованих закупівельних організацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1216. *Офіційний вісник України*. 2019. № 24. Ст. 841.

92. Про затвердження Порядку функціонування електронної системи закупівель та проведення авторизації електронних майданчиків: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 р. № 166. *Офіційний вісник України*. 2016. № 22. Ст. 855.

93. Про Стратегію реформування системи державних закупівель «Дорожня карта»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 р. № 175-р. *Офіційний вісник України*. 2016. № 23. Ст. 920.

94. Про затвердження форм документів у сфері публічних закупівель: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 22 березня 2016 р. № 490. *Офіційний вісник України*. 2016. № 25. Ст. 1014.

95. Про затвердження Порядку розміщення інформації про публічні закупівлі: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 18 березня 2016 р. № 477. *Офіційний вісник України*. 2016. № 25. Ст. 1013.

96. Про затвердження примірної тендерної документації: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 13 квітня 2016 р. № 680. *Офіційний веб-сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України*. URL: <http://www.me.gov.ua/LegislativeActs/List?lang=uk-UA&tag=Normativno-pravoviAkti3>.

97. Про затвердження Порядку визначення предмета закупівлі: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 17 березня 2016 р. № 454. *Офіційний вісник України*. 2016. № 25. Ст. 1012.

98. Про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення публічних закупівель: Закон України від 19 вересня 2019 р. № 114-IX. *Офіційний вісник України*. 2019. № 84. Ст. 2828.

99. Старчук Є.В епіцентрі дискусії замовник – державне підприємство. *Держзакупівлі*. 2016. № 8. URL: <http://edz.mcfrr.ua/article.aspx?aid=486724>.

100. Парасій-Вергуненко І.М. Аналіз публічних закупівель: методичні та практичні аспекти. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Економіка. 2017. № 7. С. 65-71.

101. Курепіна О.Ю. Поняття та особливості правового регулювання публічних закупівель вугілля. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4. С. 82-87.

102. Курепіна Е.Ю. Понятие договора о публичной закупке угля для социально значимых объектов. *Leges si viata*. 2019. № 8/2(332). С. 50-53.

103. Зельдіна О.Р., Курепіна О.Ю. Розвиток законодавства України щодо публічних закупівель. *Економіка та право*. 2019. № 2(53). С. 70-77.
104. Кісельов М. Акт тижня: публічні закупівлі. Огляд змін та проблемні моменти. *Юрист&Закон*. 2016. № 7. URL: http://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA008862.
105. Дуброва Я. Переговорна процедура по-новому: крок за кроком. *Держзакупівлі*. 2016. № 5. URL: <http://edz.mcfr.ua/article.aspx?aid=463326>.
106. Петруненко Я.В. Господарсько-правові основи державних закупівель в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Одеса, 2013. 20 с.
107. Беяневич О.А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти): монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 592 с.
108. Буткевич О.В. Особливості визначення видів торговельних договорів. *Вісник господарського судочинства*. 2010. № 1. С. 111-120.
109. Вінник О.М. Щодо питання про критерії розмежування адміністративних і господарських договорів. *Вісник господарського судочинства*. 2010. № 2. С. 71-80.
110. Мілаш В.С. Перспективи модернізації договірних правовідносин у сфері господарювання: монографія. Харків: ХНУМГ, 2014. 227 с.
111. Пугинский Б.И. Коммерческое право России. Москва: Юрайт. 2001. 314 с.
112. Шершеневич Г.Ф. Курс торгового права: в 2 т. Издание Давида Гликсмана, 1924. Т. 1. 515 с.
113. Щербина В.С. Господарське право: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 480 с.
114. Сошников А.О. Господарсько-правове забезпечення публічних закупівель: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Київ, 2019. 23 с.
115. Prozorro. Публічні закупівлі. URL: <https://prozorro.gov.ua/tender/UA-2018-10-01-000444-с>.
116. Prozorro. Публічні закупівлі. URL: <https://prozorro.gov.ua/tender/UA-2018-12-04-002618-с>.

117. Запит від Горностаївський районний центр по обслуговуванню закладів освіти. *Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі*. URL: <http://www.me.gov.ua/InfoRez/Print?id=26f8a9b9-70c2-417a-9dab-b010bccc45e9&tagId=7758c77b-e410-44ea-a07d-37f1799e11e5&tag=ZapitiKoristuvachiv&lang=uk-UA>.

118. Щодо зміни істотних умов договору про закупівлю: Лист Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 27 жовтня 2016 р. № 3302-06/34307-06. *Веб-сайт ПРО ТЕНДЕР. Професійні консультації*. URL: <https://pro-tender.com.ua/news/novini-zakonodavstva/item/4029-lyst-mert-3302-06-34307-06-vid-27-10-2016-roku-shchodo-zminy-istotnykh-umov-dohovoru-pro-zakupivliu>.

119. Щодо зміни системи оподаткування: Лист Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 17 січня 2017 р. № 3302-06/1340-06. *Веб-сайт: Бухгалтерський облік*. URL: <http://vobu.ua/ukr/documents/item/lyst-minekonomrozvytku-ukrainy-vid-170117-r-3302-06-1340-06>.

120. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26 листопада 1993 р. № 3659XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 50. Ст. 472.

121. Цибульник Н.Ю. Адміністративно-правове забезпечення публічних закупівель в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ-Запоріжжя, 2018. 222 с.

122. Звіт антимонопольного комітету України за 2018 рік. *Офіційний веб-сайт Антимонопольного комітету України*. URL: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=148160&schema=main>.

123. Задихайло Д.В. Правовий господарський порядок в Україні: десятирічний досвід конституційно-правового забезпечення. *Вісник Академії правових наук України*. 2006. № 3 (46). С. 143-153.

124. Зубенко В.М. Судова практика у спорах, які виникають з публічної закупівлі товарів та послуг. *Протокол: юридичний інтернет-ресурс*. URL:

https://protocol.ua/ua/sudova_praktika_u_sporah_yaki_vinikayut_z_publichnoi_zakupivli_tovariv_ta_poslug/.

125. Постанова Верховного Суду від 05 вересня 2018 р. (справа № 910/21803/17). *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76326021>.

126. Мамутов В.К. Экономика и право: сб. науч. тр. Київ: Юринком Интер, 2003. 544 с.

127. Державні та комерційні закупівлі України. *Держзакупівлі. Онлайн. Всі публічні закупівлі України*. URL: <https://www.dzo.com.ua/tenders/813696/questions>.

128. Дуброва Я. Типичные нарушения, которые обжалуют участники публичных закупок. *Веб-сайт: Uteka*. URL: <https://uteka.ua/publication/budget-13-byudzhet-goszakupki-40-tipichnye-narusheniya-kotorye-obzhaluyut-uchastniki-publichnyh-zakupok>.

129. Державні та комерційні закупівлі України. *Держзакупівлі. Онлайн. Всі публічні закупівлі України*. URL: <https://www.dzo.com.ua/tenders/120701/complaints>.

130. Карасьова В. Кваліфікаційний відбір: фінансові показники учасника тендера. *Державні закупівлі України*. 2009. № 4. С. 21-23.

131. Курепіна О.Ю. Оскарження публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 9. С. 49-54/

132. Курепіна О.Ю. Особливості публічної закупівлі вугілля. *Правові реформи в Україні: реалії сьогодення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 19-20 квітня 2019 року). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2019. Ч. 1. С. 67-70.

133. Курепіна О.Ю. Тенденції законодавства України щодо публічних закупівель вугілля. *Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права*: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 14-15 червня 2019 року). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2019. С. 80-82.

134. Бучко О. Державні закупівлі: Канада. *Державні закупівлі в Україні*. 2009. № 7. С. 42-44.
135. Кайдаш Т. Державні закупівлі в Сполучених штатах Америки. *Державні закупівлі в Україні*. 2007. № 12. С. 39-44.
136. Чиндарова К.В. Зарубежный опыт антикоррупционных мер государственных закупок на примере Соединенных Штатов Америки. *Развитие территорий*. 2016. № 3/4 (6). С. 138-141.
137. Іванова О. Ю., Севостьянова Г.С. Організація публічних закупівель в Україні та країнах Європейського Союзу. *Бізнес Інформ*. № 9. 2018. С. 41-47.
138. Про укладання договорів концесії: Директива 2014/23/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 лютого 2014 р. *Офіційний вісник ЄС*. L 94 від 28.03.2014 р. URL: eurpublicprocurement.org.ua.
139. Про здійснення державних закупівель та про визнання недійсною Директиви 2004/18/ ЄС: Директива 2014/24/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 лютого 2014 р. *Офіційний вісник ЄС*. L 94 від 28 03.2014 р. URL: eurpublicprocurement.org.ua.
140. Про здійснення закупівель підприємствами, що працюють у сфері водо-, енергопостачання, транспорту та телекомунікацій, та про визнання недійсною Директиви 2004/17/ЄС: Директива 2014/25/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 лютого 2014 р. *Офіційний вісник ЄС*. L 94 від 28.03.2014 р. URL: eurpublicprocurement.org.ua.
141. Про електронне інвойсування у сфері державних закупівель: Директива 2014/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 16 квітня 2014 р. *Офіційний вісник ЄС*. URL: eurpublicprocurement.org.ua.
142. Ткаченко Н.Б. Електронні публічні закупівлі: досвід країн ЄС та впровадження його в Україні. *Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці*. 2016. №10 (184). С. 471-477.
143. Романенко Є.О., Щокін Р.Г. Реформування системи державних закупівель в Україні. *Публічне урядування*. 2016. № 4. С. 25-34.

144. Kalimo H., Jansson M.S. EU Economic Law in a Time of Crisis. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2016.

145. Камалян А.М. Регулирование государственных закупок в сфере водоснабжения, энергетики, транспорта и почтовых услуг в ЕС: *Юридическая наука*. 2017. №6. С. 166-173.

146. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Ст. 2125.

147. Джабраїлов Р.А., Малолітнева В.К. Гармонізація законодавства з державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС: концепція спеціальних та ексклюзивних прав. *Форум права*. 2016. № 2. С. 83-92.

148. Севостьянова Г.С. Сучасний стан нормативно-правового забезпечення публічних закупівель в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 10. Ч. 2. С. 91-96.

149. Андреева А. Мировой опыт госзакупок. *Бюджет*. 2008. № 10. С. 20-25. URL: <http://bujet.ru/article/2895.php>.

150. Arrowsmith S., Treumer S. Competitive Dialogue in EU Procurement. Cambridge University Press, 2012.

151. Фіц О.Ю. Моніторинг державних закупівель у країнах ЄС. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2012. № 4 (40). С. 91-98.

152. Міщенко О.Я. Особливості проведення торгів у країнах Центральної та Східної Європи. *Державні закупівлі в Україні*. 2008. № 7. С. 32-40.

153. Шатковський О., Файвеш Г. Електронні державні закупівлі: пошук українського шляху. *Портал проекту ЄС «Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС»*. URL: eupublicprocurement.org.ua/e-procurement-finding-a-way-for-ukraine.html.

154. Критенко О. Організаційна структура управління в системі державних закупівель послуг. *Демократичне врядування*. 2013. № 11. URL: <http://www.lvivacademy.com/visnik11/fail/Krytenko.pdf>.

155. Устименко В.В. Правове забезпечення сталого розвитку промислових регіонів. *Вісник економічної науки України*. 2018. № 2. С. 206-211.
156. Поєдинок В.В. Несправедливі умови в господарських договорах. *Економіка та право*. 2019. №4 (55). С.24-31.
157. Апанасенко К.І. Дозвільні правовідносини у сфері господарської діяльності та інші правовідносини дозвільного характеру. *Економіка та право*. 2017. № 3. С. 16-26.
158. Weybrecht G. The Sustainable MBA: The Manager's Guide to Green Business. *Journal of Management & Organization*. September 2011. PP. 711-712.
159. Arrowsmith S. Public Procurement as an Instrument of Policy and the Impact of Market Liberalisation. *Law Quarterly Review*. 1995. Vol. 111. Pp. 235-284.
160. Snider K., Rendon R. Public Procurement Policy: Implications for Theory and Practice. *Journal of Public Procurement*. 2008. Vol. 8. №. 3. Pp. 310-333.
161. Сталі закупівлі. *Офіційний веб-сайт Всеукраїнської громадської організації природоохоронного спрямування «Жива планета»*. URL: <http://www.zhiva-planeta.org.ua/diyalnist/staluy-rozvtok/stali-zakupivli.html>.
162. Резолюція 2. План виконання рішень Всесвітньої зустрічі на вищому рівні по стійкому розвитку ООН. Йоханнесбург, 2002. URL: https://www.un.org/ru/events/pastevents/pdf/plan_wssd.pdf.
163. Сталі закупівлі. *Офіційний веб-сайт Центру екологічної сертифікації та маркування*. URL: <https://www.ecolabel.org.ua/stali-zakupivli>.
164. Status Assessment Marrakech Task Force on Sustainable Public Procurement. URL: <http://mtf.iclei-europe.org/welcome/>.
165. Нікітченко Ю., Берзіна С., Бузан Г. Настанова щодо впровадження сталих публічних закупівель. Інтеграція критеріїв сталості в процедури публічних закупівель. Київ: 2016, 125 с. URL: https://www.ecolabel.org.ua/images/page/Handbook%20SPP_UA.pdf.
166. Sjaafjell B., Wiesbrock A. Sustainable Public Procurement Under EU Law: New Perspectives on the State as Stakeholder. Cambridge University Press. 2015.

268 p. URL: <https://www.libeurop.eu/shop/product/9781107129641-sustainable-public-procurement-under-eu-law-new-perspectives-on-the-state-as-stakeholder-620839#>.

167. Naija L., Warren G. Procurement for Sustainable Local Economic Development. *International Journal of Public Sector Management*. 2012. Vol. 25. № 2. Pp. 133-153.

168. Perera O., Chowdhury N., Goswami A. State of Play in Sustainable Public Procurement. International Institute for Sustainable Development (IISD) and The Energy and Resources Institute (TERI), Winnipeg, Manitoba. 2007. 83 p. URL: https://iisd.org/pdf/2007/state_procurement.pdf.

169. The Impact of Sustainable Public Procurement. UNEP DTIE. Paris. United Nations Environment Programme, 2012. URL: <http://www.unep.fr/scp/procurement/docsres/ProjectInfo/StudyonImpactsofSPP.pdf>.

170. Murray G. Improving the Validity Of Public Procurement Research. *International Journal of Public Sector Management*. 2009. Vol. 22. № 2. Pp. 91-103.

171. Sustainable public procurement: from rhetoric to practice. Dispelling myths and exploring effective solutions. A case study from Sweden. Version 1.1 - March 2016. Layout: TCO Development, 25 p. URL: <https://tcocertified.com/files/2016/04/2016-04-14-Sustainable-public-procurement-from-rhetoric-to-practice.pdf>.

172. Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» від 12 січня 2015 р. № 5/2015. *Офіційний вісник України*. 2015. № 4. Ст. 67.

173. Про основи (стратегію) державної екологічної політики на період до 2020 року: Закон України від 21 грудня 2010 р. № 2818-IV. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 26. Ст. 218 (втратив чинність 01.01.2020 р.).

174. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28 лютого 2019 р. № 2697-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 16. Ст. 70.

175. Nikitchenko Y., Berzina S., Buzan G. Handbook on Sustainable Public Procurement: Integration Sustainability Criteria into Public Procurement Procedures. – K., 2016. – 125 p. URL: https://www.oneplanetnetwork.org/sites/default/files/handbook_spp.pdf.

176. Як здійснювати ефективні закупівлі із застосуванням нецінових критеріїв. Веб-сайт «Prozorro інфобокс». URL: <https://infobox.prozorro.org/articles/yak-zdiysnyuvati-efektivni-zakupivli-iz-zastosuvannyam-necinovih-kriterijiv>.

177. Курепіна О.Ю. Врахування зарубіжного досвіду при вдосконаленні законодавства України щодо закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. *Юридична Україна*. 2019. № 8. С. 11-16.

178. Курепіна О.Ю. Публічна закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів: деякі проблеми та шляхи вирішення. *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи*: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Вінниця, 11–12 жовтня 2019 р.). Вінниця: Донецький національний університет ім. Василя Стуса, 2019. С. 119-121.

ДОДАТКИ

Додаток А**Проект****ЗАКОН УКРАЇНИ****«Про особливості здійснення публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів»**

(Відомості Верховної Ради (ВВР), _____)

Цей Закон визначає особливості здійснення публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів. При здійсненні публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів діє закон України «Про публічні закупівлі» з урахуванням особливостей передбачених цим законом.

Метою цього Закону є забезпечення врахування особливостей закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів, запобігання проявам корупції у цій сфері.

РОЗДІЛ 1**ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ****Стаття 1. Визначення термінів**

1) публічні закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів – це господарсько-правовий механізм, за допомогою якого законодавець забезпечує баланс публічних та приватних інтересів, що дозволяє реалізувати стратегічне завдання щодо створення системи конкурентної, організованої і відкритої торгівлі вугіллям, вирішувати соціальні питання та ефективно використовувати бюджетні кошти при закупівлі вугілля відповідної якості та кількості для суспільних потреб.

2) договір публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів – це господарський договір, що укладається між замовником і переможцем процедури закупівлі, в якому крім істотних умов для господарського договору

та умов, щодо яких на вимогу однієї зі сторін має бути досягнута згода, повинні бути закріплені умови, які є обов'язковими саме для цього договору, зокрема: функціональні характеристики предмета закупівлі; порядок заміни предмета закупівлі у випадку його невідповідності функціональним характеристикам, які передбачено договором; взаємозв'язок бюджетного фінансування та розрахунки за вугілля; відповідальність за: невідповідність умовам договору функціональних характеристик предмета закупівлі, несвоєчасне або не постачання вугілля.

РОЗДІЛ II

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ВУГІЛЛЯ ДЛЯ СОЦІАЛЬНО ЗНАЧУЩИХ ОБ'ЄКТІВ

Стаття 2. Строки подання та розгляду скарг в процесі закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів

1. Строк подачі скарги щодо прийнятих рішень, дії чи бездіяльності замовника, які відбулися після оцінки пропозицій учасників, не може перевищувати 5 робочих днів з дня оприлюднення на веб-порталі Уповноваженого органу повідомлення про намір укласти договір, але до дня укладення договору про закупівлю.

2. Строк розгляду скарги Антимонопольним комітетом України не може перевищувати 5 робочих днів.

3. Суб'єкт оскарження несе адміністративну відповідальність за зловживання правом на оскарження відповідно до законодавства України.

Стаття 3. Кваліфікаційні вимоги до учасників процесу закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів

1. Замовник може встановити один або декілька з таких кваліфікаційних критеріїв: наявність обладнання та матеріально-технічної бази; наявність документального підтвердження можливості здійснити постачання вугілля

необхідних технічних, якісних та кількісних характеристик; наявність фінансової звітності, яка підтверджує фінансову спроможність або документальне підтвердження можливості залучення кредитних, інвестиційних та інших коштів; наявність первинних документів, що підтверджують досвід виконання аналогічного договору.

Стаття 4. **Обов'язкові умови договору публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів**

1. Обов'язковими умовами договору публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів є: функціональні характеристики предмета закупівлі, а саме: технічні, якісні та кількісні характеристики вугілля; порядок заміни предмета закупівлі у випадку його невідповідності функціональним характеристикам, які передбачено договором; взаємозв'язок бюджетного фінансування та розрахунки за вугілля; відповідальність за: невідповідність умовам договору функціональних характеристик предмета закупівлі, несвоєчасне або не постачання вугілля.

Стаття 5. **Закупівля вугілля для соціально значущими об'єктами за каталогами**

1. Закупівля вугілля для соціально значущих об'єктів може здійснюватися за спеціально сформованими каталогами, в яких зводиться інформація щодо різних марок вугілля.

2. Каталоги розсилаються суб'єктам, які мають повноваження на закупівлю вугілля для соціально значущих об'єктів, один раз на місяць, з вказанням умов закупівлі.

3. Закупівля здійснюється за вказаними в каталозі умовами без будь-яких додаткових процедур.

Стаття 6. Стимули для суб'єктів закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів

1. Для суб'єктів закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів можуть бути передбачені стимули податкового та адміністративного характеру.
2. Перелік стимулів встановлюється законодавством України.

РОЗДІЛ III

ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня наступного за днем його опублікування.
2. Кабінету Міністрів України у місячний строк з дня набрання чинності цим Законом привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом.

Президент України

Додаток Б

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» (в редакції від 19.09.2019 р.)

Верховна Рада України **п о с т а н о в л я є**:

І. У Законі України «Про публічні закупівлі» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2019. № 45. Ст. 289):

1. Пп. 3 п. 5 ст. 41 Закону України «Про публічні закупівлі» (в ред. від 19.09.2019 р.) викласти у наступній редакції: «покращення якості предмета закупівлі можливо за умови, що таке покращення не змінює функціональні характеристики предмета закупівлі, які встановлено тендерною документацією, не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі та підтверджено відповідними нормативно-правовими актами»

2. Пп. 6 п. 5 ст. 41 Закону України «Про публічні закупівлі» (в ред. від 19.09.2019 р.) викласти у наступній редакції: «зміна ціни в договорі про закупівлю можлива у зв'язку зі зміною ставок податків і зборів та/або зміною умов щодо надання пільг з оподаткування пропорційно до змін таких ставок та/або пільг з оподаткування, проте перехід платника зі спрощеної системи оподаткування на загальну не спричиняє зміну розмірів ставок податків».

Президент України

Додаток В

НАРОДНИЙ ДЕПУТАТ УКРАЇНИ

НЕКЛЮДОВ ВЛАДЛЕН МИХАЙЛОВИЧ

01008, м. Київ, вул. М.Грушевського, 5

Вих. № 35/2-100220

від 10.02.2020 р.

Голові спеціалізованої вченої ради
Д 11.170.02 з захисту дисертацій
в Інституті економіко-правових
досліджень НАН України

член-кореспонденту НАН України,
член-кореспонденту НАПрН України,
доктору юридичних наук, професору,
Заслуженому юристу України
Устименку В.А.

ДОВІДКА

про використання результатів дисертаційної роботи Курепіної Олени Юріївни
«Правове регулювання публічної закупівлі вугілля для соціально значущих
об'єктів», виконаної за спеціальністю 12.00.04 – господарське право,
господарсько-процесуальне право (081 – Право)

Народний депутат України Неклюдов В.М., ознайомившись з проектом Закону України «Про особливості здійснення публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів», який підготовлено Курепіною О.Ю. в рамках дисертаційного дослідження «Правове регулювання публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів», вважає, що представлені пропозиції є актуальними, практично значимими, мають наукову новизну та необхідний теоретичний рівень.

Подані здобувачем Курепіною О.Ю. пропозиції з вдосконалення законодавства України щодо публічних закупівель вугілля для соціально значущих об'єктів можуть бути використані у практичній діяльності Народного депутата України Неклюдова В.М. при розробці відповідних нормативно-правових актів.

Довідка надана для подання в спеціалізовану вчену раду з захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) юридичних наук в Інституті економіко-правових досліджень НАН України (м. Київ).

Народний депутат України

В.М. Неклюдов

Додаток Д

**БОБРИНЕЦЬКА РАЙОННА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ВІДДІЛ ОСВІТИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ**

вул. Незалежності, 80, м.Бобринець, Кіровоградська область., 27200, тел. (05257) 3-40-07,

e-mail: inbox5@bobr.kr-admin.gov.ua, код в ЄДРПОУ 02143985

15.11.2019р. № 01-19/65

Спеціалізованій вченій раді
для захисту дисертацій на здобуття наукового
Ступеня доктора (кандидата) юридичних наук,
в Інституті економіко-правових досліджень
Національної академії наук України

ДОВІДКА

Про використання результатів дисертаційної роботи

Курепіної Олени Юрївни

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ЗАКУПІВЛІ ВУГІЛЛЯ
ДЛЯ СОЦІАЛЬНО ЗНАЧУЩИХ ОБ'ЄКТІВ

12.00.04 – господарське право, господарсько-процесуальне право (081 – Право)

Цією довідкою підтверджую, що матеріали дисертаційного дослідження «ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ЗАКУПІВЛІ ВУГІЛЛЯ ДЛЯ СОЦІАЛЬНО ЗНАЧУЩИХ ОБ'ЄКТІВ», виконані Курепіною Оленою Юрївною, можуть бути використані відділом освіти, молоді та спорту Бобринецької районної державної адміністрації у законодавчій діяльності з метою вдосконалення чинного законодавства України, що регулює публічні закупівлі вугілля.

Положення та висновки дисертаційної роботи представляють теоретичний та практичний інтерес; пропозиції дисертантки щодо вдосконалення діючого законодавства є актуальним та практично значимими, мають завершальний вигляд та належне обґрунтування.

Довідка надана для подання в спеціалізовану вчену раду Д 11.170.02 для захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук в Інституті економіко-правових досліджень Національної академії наук України (м Київ).

Начальник відділу освіти, молоді та спорту

Олексій РІЗУН

Додаток Е

ГОСПОДАРСЬКИЙ СУД ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

пр.Науки, 5, м.Харків, 61022, E-mail: inbox@dn.arbitr.gov.ua

15.11.2019

Спеціалізованій вченій раді для захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) юридичних наук, в Інституті економіко-правових досліджень Національної академії наук України

ДОВІДКА

про використання результатів дисертаційної роботи Курепіної Олени Юріївни «Правове регулювання публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів», виконаної за спеціальністю 12.00.04 – господарське право, господарсько-процесуальне право (081 – Право)

Ознайомившись з матеріалами дисертаційного дослідження Курепіної О.Ю. «Правове регулювання публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів», господарський суд Донецької області вважає, що представлені пропозиції є актуальні, мають наукову новизну та необхідний теоретичний рівень.

Подані здобувачем Курепіної О.Ю. пропозиції з вдосконалення законодавства України щодо публічних закупівель використовуються у практичній діяльності при розгляді судових справ.

Довідка надана для подання в спеціалізовану вчену раду з захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук в Інституті економіко-правових досліджень НАН України (м. Київ).

Голова суду

О.М. Сковородіна

Додаток Є

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

«ВУГІЛЬНА КОМПАНІЯ ЦЕНТР»

25009, Кіровоградська обл., м. Кропивницький, вулиця Глинка, будинок 2, офіс 302. Код ЄДРПОУ 39329352, р/р UA293808050000026005455959 АТ Райффайзен Банк АВАЛЬ МФО 380805.

Тел. +38 050 149 14 17. Електронна адреса: uk_centr@ukr.net

Вих. № 17

Від 17.11.2019 р

Спеціалізованій вченій раді Д 11.170102
Для захисту дисертацій на здобуття наукового
Ступеня доктора (кандидата) юридичних наук,
в Інституті економіко-правових досліджень
Національної академії наук України

ДОВІДКА

Про використання результатів дисертаційної роботи Курепіної Олени Юріївни
«Правове регулювання публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів»
виконаної за спеціальністю 12.00.04- господарське право, господарсько-процесуальне
право (081 - Право)

Цією довідкою підтверджуємо, що матеріали дисертаційної роботи «Правове регулювання публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів» використовуються ТОВ «Вугільна Компанія Центр» при провадженні господарської діяльності та при участі в публічних закупівлях.

Рекомендації сформовані дисертанткою, мають практичне значення, викладені у чіткій та зрозумілій формі, що дозволяє ефективно використовувати їх на практиці, при участі у публічних закупівлях.

Висновки та пропозиції, сформульовані дисертанткою в процесі дисертаційного дослідження, є комплексними мають практичну цінність.

Довідка надана для подання в спеціалізовану вчену раду з захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) юридичних наук в Інституті економіко-правових досліджень Національної академії наук України (м. Київ).

Директор

ТОВ «Вугільна Компанія Центр»

Майданик О.В.

Додаток Ж

НАУКОВІ ПРАЦІ, У ЯКИХ ОПУБЛІКОВАНІ ОСНОВНІ НАУКОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Курепіна О.Ю. Поняття та особливості правового регулювання публічних закупівель вугілля. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4. С. 82-87.
2. Курепіна О.Ю. Оскарження публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 9. С. 49-54.
3. Курепина Е.Ю. Понятие договора о публичной закупке угля для социально значимых объектов. *Leges si viata*. 2019. № 8/2(332). С. 50-53.
4. Зельдіна О.Р., Курепіна О.Ю. Розвиток законодавства України щодо публічних закупівель. *Економіка та право*. 2019. № 2(53). С. 70-77 (*Особистий внесок: періодизація законодавства щодо публічних закупівель*).
5. Курепіна О.Ю. Врахування зарубіжного досвіду при вдосконаленні законодавства України щодо закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів. *Юридична Україна*. 2019. № 8. С. 11-16.

НАУКОВІ ПРАЦІ, ЯКІ ЗАСВІДЧУЮТЬ АПРОБАЦІЮ МАТЕРІАЛІВ ДИСЕРТАЦІЇ:

6. Курепіна О.Ю. Особливості публічної закупівлі вугілля. *Правові реформи в Україні: реалії сьогодення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 19-20 квітня 2019 року). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2019. Ч. 1. С. 67-70 (Форма участі – заочна).
7. Курепіна О.Ю. Тенденції законодавства України щодо публічних закупівель вугілля. *Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 14-15 червня 2019 року). Львів:

Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2019. С. 80-82 (Форма участі – заочна).

8. Курепіна О.Ю. Публічна закупівля вугілля для соціально значущих об'єктів: деякі проблеми та шляхи вирішення. *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи*: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Вінниця, 11–12 жовтня 2019 р.). Вінниця: Донецький національний університет ім. Василя Стуса, 2019. С. 119-121 (Форма участі – очна).